

ርእይቶን እግመን

**እዚ'ዶ ደይ'ዚ! ኤርትራ ሞይታ።
ቃልሲ ንትንሳኤ ሃገር!!**

ተስፋ-ጽዮን መድሃኔ

(ፕሮፌሰር)

ብረመን ዩኒቨርሲቲ፣ ጀርመን

**ብረመን፣ ኖቨምበር፣ 2014
(ሕዳር 2007)**

መብርሂን ምስጋናን

እዚ መጽናዕቲ'ዚ ኣነ ከም ውልቀ-ሰብ ዝወሰድኩዎ ተበግሶ ኢዩ። ዝደፋፈኦ ወይ ዘዋፈሮ ምንቅስቃስ ይኹን ውድብ ሓደ'ኳ የልቦን።፡ ንትሕዝቶኡ ኩነ ንዝርግሐኡ ብዝምልከት እቲ ሓላፍነት ብመሉኡ ናተይ ጥራይ መኻኑ እሕብር ኣለኹ።

ነዚ ጽሑፍ'ዚ ኣዳልዮ ንኸውድእ፡ ሃገራውን ሀዝባውን ሓልዮት ዘለዎም ኤርትራውያን ብዝተፈላለዩ መንገዲ ኣገዳሲ ምትሕብባር ገይሮምለይ ኢዮም። ገሊኦም ሓበሬታታት ኣቐቢሎምኒ፡ ገሊኦም እቲ ጽሑፍ ንድፊ ከሎ ተወኪሰዮምስ ኣገዳሲ ሕቶታት ኣቐረቦምለይ፡ ርእይቶታት ከኣ ለጊሶምለይ፡ ገሊኦም ከኣ ኣዚ ጽሑፍ ብኮምፒዩተር ምስተዳለወ ብጥንቃቄ ብምንባብ ናይ ፊደላት ጌጋታት ኣሪሞምለይ።

ንኹሎም ካብ ልቢ ኣመስግኖም።

ተስፋጽዮን መድሃኔ

ብረመን፡ ኖቨምበር 2014

**እዚ'ዶ ደይ'ዚ! ኤርትራ ሞይታ።
ቃልሲ ንትንሳኤ ሃገር!!**

ተስፋጽዮን መድሃኔ (ፕሮፌሰር)
ብረመን ዩኒቨርሲቲ፣ ጅርመን

በዚ ሎሚ ካብ ኤርትራ ዝመጸ ዜጋ ረኽብካ “ዓዲ ከመይ ኣሎ?” ኢልካ ምስ እትሓቶ፡ “ዓዲ ሞይታ” ኢሉ ክምልሸልካ ልሙድ ከይኑ ኣሎ።

ሙኻንኳ፡ ወዮ ደኣ ነቲ ቁልጭ ኢሉ ዝርእ ዝነበረ ክወገንነት መብሃሕትና ክንእመነሉ ኣይደለናን ኔርና እምበር፡ ዓዲ ካብ ትመውትስ ጸኒሓ ኣላ። ንኣብነት ቅድሚ ገለ ዓመታት ሓደ ብቐረባ ዝፈልጦ ዝነበርኩ ውርዘይ ሸማግለ ካብ ኤርትራ ንኣመሪካ ንዙረት ከይዱስ ብቴለፎን ተራኽብና፡ “ዓዲ ከመይ ኣሎ?” ኢሉ ምስሓተትኩዎ፡ “ዓዲ ዓቢራ!” ኢሉ ክምልሸለይ እዝክር። እቲ ኩነታት ካብ ዕብራን ዝኸፍእ ከምዝነበረ ይፈልጥ ነይሩ፤ ግን ምናልባት ከየጉህየኒ ኢሉ ግዲ ኸይኑ፡ “ዓዲ ዓቢራ” ጥራይ ኢሉኒ። ሎሚ እቲ ውርዘይ ሸማግለ ብህይወት የልቦን፤ ሓሊፉ ኢዩ። እንተዝህሉ እሞ እንተዝሕተት ግን፡ ሞት ኤርትራ ፈጸሙ ግሁድ ስለዝኸኑ፡ ንሱ እውን “ዓዲ ዓቢራ” ከይከኑስ፡ “ዓዲ ሞይታ” ምበለ።

ዕላማና ሕጂ ኤርትራ ሞይታ ኢልና ክንቁዝም ኣይከኑን፤ ዕላማና እዛ ሞይታ ዘላ ሃገር ከመይ'ላ ነብሲ ዘሪኣ ከምእትትንስእ ሜላ ምንዳይ ኢዩ። ብኻልእ ኣዘራርባ፡ ራእይን ሸቶን ጸዕርታትና ትንሳኤ ኤርትራ ኢዩ።

ትንሳኤ ኤርትራ ከመይ'ሉ ከምዝረጋገጽ ንምልላይ ግን ቅድመ-ዝኣገረ ሞት ኤርትራ ከመይ'ሉ ከምዝመጸ ምርዳእ የድሊ። እዚ ግንዛብ'ዚ ብዝደረኸ ተበግሶ፡ “እዚ'ዶ ደይ'ዚ! ኤርትራ ሞይታ። ቃልሲ ንትንሳኤ ሃገር!” ብዝብል ኣርእስቲ፡ ሕጽር ዝበለ እማሙ-ሓዘል መልእኽቲ ኣቐርብ እነሆ። ነዚ መልእኽት'ዚ ዘቐርቦ ዘሎኹ ሃናጺ ክትዕ ብናይ ምትእትታው ባህጊ ሙኻኑ ከስምረሉ እደሊ ኢዩ።

ሞት፡ ከም ሕልፈተ-ህይወት፡ ሓደ ዝዓይነቱ ተረኽቦ ክነሱ፡ ኣብ ዝተፈላለየ ኩነታት ወይ ብዝተፈላለየ መልክዕ ኢዩ ዘጋጥም። ሞት - ናይ ሰብ ይኹን ናይ እንስሳ - ብእርጋን ይመጽእ፤ ሞት ብሕማም ይመጽእ፤ ወይ ብሓደጋ ይመጽእ፤ ወይ ከኣ ብመቐተልቲ ይመጽእ። ሞት ሃገር ወይ ሞት ሕብረተሰብ እውን ከምኡ ኢዩ። ሞት ኤርትራ ብእርጋን ወይ ብሕማም ኣይመጸን፤ ብሓደጋ እውን ኣይመጸን። ኤርትራ ዝሞተት ተቐቲላ ኢያ። ቀተልታ ኸኣ ኢሳያስ ኣፍወርቅን ህዝባዊ ወያኔን ይበሃሉ።

Copyright © 2014 by Tesfatsion Medhanie.
መሰል ደራሲ © 2014 ተስፋጽዮን መድሃኔ

ንኣርእስቲ ናይ'ዚ መልእኽት'ዚ “እዚ'ዶ ደይ'ዚ!” ብትብል ሓረግ ዝጀመርኩዎ ብዘይ ምኽንያት ኣይኮነን። ኣብ ዝሓለፈ ብዙሕ ዓመታት - ካብ ርብዓ ዘመን ንላዕሊ - ኣካይዳ ጉጅለ ኢሳያስ ንኤርትራ ከጥፍኦ ዝኸለል ሙኝኑ ብተደጋጋሚ ገሊጸልኩም ኢዩ። ብሰንኪ ጸረ-ሃገራዊ ውጥናትን ተግባራትን መንግስቲ ኢሳያስ፣ ሃገርና ኣብ ፈርኮሽኮሽ ክይትኣቱ፣ ፈርኮሽኮሽ ኢላ ክይትግርብ እናበልኩ ስኽፍታይ ኣስምዕ ነይረ እየ። ብዙሓት እቲ ኣበሃህላይ ስለዘይተቐባበሎም ኣብ ክንደይ ምስሕሓባትን ምምልላሳትን ምርጋማትን ተኣትዮ። ሕጂ ግን ዳርጋ ኩላትና - እንተወሓደ መብዛሕትና - ኤርትራ ሞይታ ሙኝና ንርእን ንእመንን ስለዘሎና፣ በሉ እምበኣር እቲ ዝፍራሕ ዝነበረ መጺኡ፣ እዚ'ዶ ደይ'ዚ! ኢሊ፡ ሓውሲ ሕቶን ወቐሳን ብዝኸኑ ቃና ክውከሰኩም ግቡእ ከይኑ ረኺብዮ ኣለኹ።

፩: ኤርትራ ሎሚ፣ እዝስ ነጻነት?

ኩነታት ሃገርና ክሳብ ክንደይ ዘሕዝንን ዘሕፍርን ሙኝኑ ኣብ ዝተፈላለዩ መድረኻትን ብዝተፈላለዩ መራሽቢ ብዙሃንን ብተደጋጋሚ ተዘሪቡሉ ኢዩ፣ ኣብ'ዚ ምግላጹ ኣድላዪ ኣይኮነን። እዚ መልእኽቲ ቅርጺ መታን ክሕዝ ግን ኣብ ዝርዝር ክይኣተኻ ነቲ ኣገዳሲ መዳያት ህሉው ኩነታት ኤርትራ ኣሕጽር ኣቢልካ ምድህሳሱ ጠቓሚ ኹይኑ ተራእዩኒ ኣሎ።

1. ህይወት ኣብ ኤርትራ መመሊሱ ይኸብድ ኣሎ። ብተራ ዕለታዊ ቋንቋ ንምዝራብ፡ ኩነታት ናብራ ካብ ቅድሚ-ትማሊ ትማሊ ከፊኡ ነይሩ፣ ካብ ትማሊ ሎሚ ከፊኡ ኣሎ፣ ካብ ሎሚ ኸኣ ጽባሕ ዝኸፍኦ ከምዝኸውን ንዝሓለፈ 23 ዓመታት ህዝቢ ኤርትራ ዝተሞኮሮ መስርሕ ይሕብር። ንመሰረታዊያን ኣድለይቲ ነገራት - ማለት ንመግቢ፣ ንማይ፣ ንሓይሊ ኤለክትሪክ፣ ንገዛውቲ፣ ንሰብኣዊ ድሕነት ወዘተ - ብዝርከቡ ኩነታት ህዝብና እናኣንቀለቀለ ክይዱ፣ ሕጂ ኤርትራ ውድቕቲ ክይኮነትስ ምውትቲ ሃገር ከይና ኣላ¹። ኣብ ዞና ቀርኒ ኣፍሪቃ፡ በዚ ሎሚ እታ መቓብር ህዝባ ዝኸኑነት ሃገር ኤርትራ ኢያ። ሶማሊያ እኳ፡ ንዕስራ ዓመታት ክትጸድፍ ድሕሪ ምጽናሕ ህይወት ዘሪኣ - ደርገፍገፍ እናበለት እኳ እንተኸኑ - ታተ ክትብል ጀሚራ እነሃ።

2. ብምኽንያት ናይ'ቲ ኣብ ኤርትራ ሰፊኑ ዘሎ ሓሳረ-መከራ መንእሰያትና - ወደም ንሎም - ዓዶም ገዲፎም ፍቕድኡ ይሰደዱ ኣለዉ። መንግስቲ ኢሳያስ እውን ኤርትራውያን ዓዶም ገዲፎም ንኸስደዱ መታን፡ ብመደብ ተጻባእን መባህረርን ውጥናት ይትግብር፡ ስጉምትታት ይወስድ ኣሎ። ንኸትሰምዖ እኳ ዘስደምም ጸገም ስደተኛታትና - ጸታዊ ዓመጽን፡ መጥባሕትን ኩሊት ምዝማትን፡ ኣብ ሳሃራ ምንቃጽን፡ ኣብ ባሕሪ ምጥሓልን ክይተረፈ - ከየተሓሳሰሶ መመሊሱ ጭቆናኡ የትርር ኣሎ²። እዚ ኹሉ፡ ክምቲ ቅድሚ ሎሚ ኣብ ገለ መልእኽትታተይ ዝበልኩዎ፡ ኢሳያስ ኣፍወርቂ ንኤርትራ ንምጥፋእ ዝሃቀነ መደብ ጥራይ ዘይኮነ ኣብ ልዕሊ ህዝብና ዓሚቕኡ ጽልኢ እውን ከምዘለዎ ዝሕብር ኢዩ።

1. ማርቲን ፕላውት ኣብ'ዚ ወርሕ'ዚ ኣብ ዝጸሓፎ ዓንቀጽ ብሰንኪ ከቢድ ሕጽረት በንዚን “ንጉደናታት ኣስመራ ካሮሳን ዓረብያን ተመሊሰንኦ ከምዘለዎ” ካብ ውሽጢ ኤርትራ ብዝበጽሖ ሓበሬታ መሰረት ገሊጹ ኣሎ። Martin Plaut, (November 17, 2014)

2. ብሕቡራት መንግስታት ዝተሰየመት ራፖርተር ኣብ ዘቐረበቶ ጸብጻብ ኣብ ሓደ ወርሒ ገለ 4000 ኤርትራውያን ንወጻኢ ከምዘስደዱ ተገሊጹ ኣሎ። እዚ ስደት'ዚ እቲ ዘሎ ክቲር ጭቆና ዝወለደ ሙኝኑ ኣህጉራውያን ተግዘብቲ እውን ኣለሊዮም ኣለዉ። Vittorio Longhi, (Oct. 3, 2014).

3. እዚ ብአገባብ ጽኑነት ካብ ፋሽስትነት ዘይፍለ ሥርዓት ኢሳያስ መመሊሱ ዝጭክነሉ ዘሎ ምኽንያት ብህዝቢ እናተጸልአን ካብ ህዝቢ እናፈርሐን ይኸይድ ምህላው ኢዩ። ብቐደሙ እውን ህዝብና ቆጽሊ ዘየውደቐሉ ውልቀ-መላኺ ኢሳያስ በዚ እዋንዚ፡ እንትርፎ ወንጀለኛታትን፡ ዕሱባትን ገለ የዋሃትን፡ ብልቢ ዝሓቕፉዎ ካብ ቅልውላው መንነት ሓራ ዝኹኑ ኤርትራውያን የብሉን። ብዓይኒ ቅቡልነት ክግምገም ከሎ፡ መንግስቲ ኢሳያስ ብርግጽ ወዲቐ ኢዩ።

4. መንግስቲ ኢሳያስ፡ ነታ ዝርካባ ንህዝቢ አዓዊኑን አፈራሪሑን አጥርዮዎ ዝነበረ ጥረ ቅቡልነት እውን ስለዘጥፍአ፡ ከምቲ ኣብ ዝሓለፈ መድረኻት ብእምነትን ብተወፋይነትን ዝዋግኡን ዝሞተሉን ኤርትራዊ ሰራዊት የብሉን። ኢሳያስ እውን ነዚ ኩነታት እዚ ስለዘለለየ ኣብ ኤርትራዊ ሰራዊት እምነት የብሉን። በዚ ሎሚ ኢሳያስ ዝተአማመነሉ አካል ባዕዳዊ ኢዩ። ብዙሓት ካብ ኤርትራ ዝመጹ ደቂ-ሃገር ጥራይ ከይኹኑ፡ ኣብ ማእከል አስመራ ዘለዉ ብሕቡእ ዝንቀሳቐሱ ተቓዋሚቲ እውን ከምዝሕብርዎ፡ ኣብቲ ዓዲ ሓለውቲ ጸጥታ ከይኖም ኣብ ጎደናታት ከተማታትና ወረቐት መንነትካ አርኢ እናበሉ ሰብ ዘሰራጥዩ ዘለዉ ዲሞክራሲያዊ ምንቅስቓስ ህዝቢ ትግራይ (ዲምህት) ብዝብል ሽፋን ዝንቀሳቐሱ ዕጡቓት ውድብ ኢዮም።

ዲምህት፡ ቋንቋኦም ትግርኛ እንተኹነ እኳ፡ ኤርትራውያን አይኹንን። ኣብ ኤርትራ ክውደቡ ከለዉ ንዲሞክራሲ አንጻር ወያኔ ክንጋደል ኢና ብዝብል ምስምስ ኢዩ ዝነበረ³። ዕጥቆም ሙሉእን ዘመናዊን ኢዩ፤ ቁጽሮም ሓሽከት ኢዩ - ካብ ዕስራ ሽሕ ክሳብ አርብዓ ሽሕ ይግመት፤ ንመነባብሮ ብዝርኢ ትሕዝቶኦም ስቡሕ ኢዩ፤ ኣብ ዝተፈላለየ ሸነኻት ኤርትራ ይርከቡ፤ ገለ ኤርትራውያን ተንቀሳቐሱቲ ከምዝሕብርዎ፡ ኣብቲ ካብ ትግራይ ኣዚዩ ዝረሓቐ አውራጃ ሳሕል - አፍጋዕት ሓዊስካ - ከይተረፈ መዓስከራት አለዎም።

ዲምህት ብተግባር አንጻር ወያኔ ዘካይድዎ ንጥፊታት የልቦን፤ ንኤርትራውያን ንምድንጋር ግን ንንን መናፍሕ አንጻር ወያኔ ሓሓሊፎም የስምዑ ኢዮም። ካብኡ ተረፈ ሓቀኛ “ተልእኾኦም ወይ አጀንዳኦም” ካልእ ኢዩ⁴። ብሓጺሩ፡ ዲምህት ንወያኔ ዝቃወሙ ምንቅስቓስ ከይኹኑስ ኢሳያስ ብኤርትራውያን ንኸይጥቃዕ ወይ ካብ ስልጣን ንኸይእለ ዝሕልዉን ዝከላኸሉን ውዱባት ተጋሩ ኢዮም።

5. ሓድነት ኤርትራ መመሊሱ ኣብ ሓደጋ ይወድቕ አሎ። ኣብ ሓይልታት ተቓዋሚ እኳ ብሄርን ሃይማኖትን ጥራይ ከይኹነ ካብኡ ዝደቐቐ ትሕተ-ሃገራውነት ዝማእዝኑ አካይዳታት ይስሰን አሎ። ሕሉፍ-ሓሊፉ አውራጃ ዝመሰረቱ ስርርዓት ንኸውደብ ዘመተ ብቐለ-ዕ ክካየድ ነስተውዕል አሎና፤ ካብዚ ብዝነቐለ ኣብ ሞንጎዚ ሓደ ዝባህሉ፡ ሓደ ዝቋንቋኡ ህዝቢ ከበሳ እኳ ክርዳድ ቅርሕንቲ ይዝራእ አሎ። እዚ ተርእዮታትዚ፡ ምስቲ ቁሩብ ጽንሕ ኢሊ ዝገልጸ ርሑቕ መደብ ኢሳያስን ወያኔን ተደሚሩ ክርኢ እንከሎ፡ ኣዚዩ ሓደገኛ ኢዩ።

ምስዚ ብዝተተሓሓዘ ንደንክል፡ ማለት ንዓፋር፡ ብዝርኢ ዝቐልቀል ዘሎ ሰራም ፖለቲካዊ ተርእዮታት ምግንዛብ የድሊ። ቅድሚ ዳርጋ ዓመት አቢሉ ሓደ “ኤርትራዊ ሃገረ-ዓፋር ኣብ ስደት” (Eritrean Afar State in Exile – EASE) ዝበሃል አህጉራዊ ውድብ ከምዝቐመ

3. ዲምህት፡ ኣብቲ ዕላዊ ዌብሳይቶም፡ ዕላማኦም “ዲሞክራሲያዊ ስርዓት ብምቋም ሓንቲ ዲሞክራሲያዊት ኢትዮጵያ (ን)ምህናጽ ... ፖለቲካውን ዕጥቃውን ቃል(ሲ) ብምጥንኻር ጸረ ህዝቢ ስርዓት ወያኔ/ማለሊት ካብ ስልጣን (ብ)ምጉሓፍ“ ሙኳኑ ይገልጹ። www.tpdm.org - AIM

4. Martin Plaut, October 25, 2914

ተአዋጁ አሎ። ሓደ ካብ'ቲ ዕላዊ ወይ ከአ ስማዊ ጠለባቱ ብመሰረት አህጉራዊ ሕገ
“መሰል ርእሰ-ውሳኔን ነብሰ-ምሕደራን” ህዝቢ ዓፋር ምርግጋጽ ኢዩ⁵። እዚ ውድብዚ
ደንካልያ አብ ቁጽጽር ደቀባት ዓፋር ክትምለስ አለዎ ይብል። ሓደ ካብቶም አብዚ
አህጉራዊ ውድብዚ ዓቢ ግደ ዘለዎም ባእታታት ፕሮፊሰር ጆዘፍ ማግነት ዝተባህለ ካናዳዊ
ኢዩ። ፕሮፊሰር ማግነት፣ ዓፋር፣ ማለት ደንካልያ፣ ብሕልፊ ካብ 1995 ጀሚራ፣ ግዝእቲ
ኤርትራ (ኮሎኒ) ከይና ኢያ ኢሉ ዝምጉት ኢዩ⁶።

ሓደ ካብ'ቲ እዚ ውድብዚ ዘቐርቦ ዘሎ ጠለባት ሕገ-መንግስታዊ ጽገና ኢዩ። ቀንዲ
ትሕዝቶ ናይ'ቲ ጽገና ከአ መሰል “ኤትኒካዊ ጉጅለታት” (ወይ ብሄራት) - ማለት አብ
ፈደራላውነት ዝተመሰረተ ርእሰ-ምምሕዳርን አውቶኖምን - ምርግጋጽ ኢዩ⁷።

አብ ዝሓለፈ ዓመታት - ማለት ካብ 1993 ጀሚረ - አብ ዝተፈላለዩ አጋጣሚታት እቲ
ፕሮፊሰር በረኽት ሃብተስላሴ ዝአቦ-መንበሩ ኮሚሽን ዝነደፎ ቅዋም ብመሰረቱ ግጉይ
ሙኝቲ ሓቢረ ነይረ ኢዩ። ክሳብ ሕጂ ፕሮፊሰር በረኽት ይኹን ካልእ አባል እታ ኮሚሽን
እታ ዝተነደፈት “ቅዋም” አብ ግብረ ትውዓል ምባል እንተዘይከይኑ እቲ ናይ አነዳድፋ
መስርሕ ግጉይ ከምዝነበረ አይተቐብሉን፤ እኳ ደአ ነቲ ኹሉ ነስምዖ ዝነበርና ዓንገረር
ዕሸሽ ኢሎም፣ መልሲ እውን አይሃቡሉን።

ሕጂ ግን እዞም ናይ ደንካሊያ ወይ ዓፋር ርእሰ-ውሳኔ ዝጠልቡ ዘለዉ ምንቅስቃስ
ምስተላዕሉ ፕሮፊሰር በረኽት ባዛዕባ እታ ቅዋም ዘተሓሳስብ ነገር አተምቢሁ አሎ።
ብወርሒ ጥቅምቲ 2012 አብ ኦታዎ፣ ካናዳ አብ ዝተኻየደ አኼባ ምስቲ ጆዘፍ ማግነት
ዝተባህለ ካናዳዊ ነታ “ቅዋም” ብዝርኢ ምርድዳእ ዝገበረ ይመስል። ብዛዕባ እቲ አኼባ
ዝተዋህበ ጸብጸብ፣ ፕሮፊሰር በረኽትን ፕሮፊሰር ማግነትን “ንቅዋም ኤርትራ፣ ነዘን
ብቐጽሪ ልዕሊ ትሸዓተ ዝኹና ብሄራት ተፈላጥነት መታን ክትህብ፣ ብሓባር ከይኖም
እንደገና ንክጽሕፍዎ ብመትከል ተሰማሚዖም” ክብል ገሊጹ⁸። እዚ ጸብጸብዚ ልክዕ
እንተኹይኑ፣ እቲ ዝተባህለ ስምምዕ አመና ሃንደበት ብሙኝቲ ቁሩብ የሰክፍ ኢዩ።
ፕሮፊሰር በረኽት፣ ነቲ ንሕና፣ ማለት እዞም ተቃዋሚቲ፣ ነቐርቦ ዝነበርና ርእይቶታትን
ወቐሳታትን ጎሰይ ንጠለብ ናይዞም ዓፋርን አማካሪኦም ዝኹን ካናዳውን ተቐቢሉ እዛ
“ቅዋም” እንደገና ንክትጸሓፍ ክሰማማዕ ከሎ፣ እቲ ኩነታት ገለ ተጽዕኖ ዘለዎ ይመስል።
ብጉዳይ ዓሰብን ደንካሊያን አቢልካ ንሓድነት እርትራ ዝጸባእ እከይ መደብ ይዋፈር
ከይህሉ የጠራጥር ኢዩ።

6. ካብ ዝሓለፈ ቁሩብ ዓመታት ጀሚሩ ንዝምድና ኤርትራን ኢትዮጵያን ብዝርኢ
ነንሓድሕዱ ዝገራጮህ ሓሳባት ይደህ አሎ። በቲ ሓደ ወገን ብዛዕባ አድላይነትን
ድሉውነትን ምቅርራባት መንግስታት ኢሳያስን ወያኔን ቅሉዕ ሓሳባት ሓሓሊፉ ይግለጽ፤
ዲፕሎማሲያዊ ስጉምትታት ብምስጢር ዝካየድ ዘሎ እውን ይመስል። በቲ ካልእ ወገን ከአ
ብላዕሊ-ላዕሊ ክርእ እንከሎ እዘን ክልተ ሃገራት እንደገና አብ ውግእ ከይኣትዎ የሰክፍዩ
ዘብል መግለጺታት ይወሃብ።

ንምቅርራባት ብዝምልከት፡

5 . Eritrean Afar State in Exile (EASE), “Restoring the Dignity of Red Sea Afar People Democratically”, p.5
6. ፕሮፊሰር ጆዘፍ ማግነት ብግንቦት 24, 2013 አብ ኦታዎ፣ ካናዳ ዝሃዖ መደረ (Professor Joseph
Magnet May 24, 2013 Speech Ottawa Canada ኣብ www.youtube.com)
7 . Eritrean Afar State in Exile (EASE), “Restoring the Dignity of Red Sea Afar People Democratically”, p.7
8. Ahmed Y. Mohamed, Historic Meeting of International Foreign Affairs Experts Leads to Landmark Agreement
to Re-write Eritrean Constitution”, Red Sea Afar Democratic Organization (RSADO), Oct. 28, 2012

(ሀ) ልሊያት ወከልቲ ኢሳያስ ምስ ኢትዮጵያ ዝምድና ከምዝደልዩ ኣብ ዝተፈላለዩ ኢንፎርሜሽን ገለጸም ኢዮም፤ ኢሳያስ ኣፍወርቂ ብቐንዱ ኤርትራ ካብ ኢትዮጵያ ማይዊ ሓይሊ ኤለክትሪክ (hydro electric power) ክትሸምት ባህጊ ከምዘለዎ ኣብ ዙርያ መስከረም 2013 ገለጹ ኢዩ። ቅድሚ ቁሩብ እዋን ኢሳያስ ንፕረዚደንት ሱዳን ዑመር በሺር ምስ መንግስቲ ኢትዮጵያ ንክተገርጽ ከምዝሓተቶ፣ ዑመር በሺር እውን ከምዝፈተነ ተገለጹ ነይሩ። ከምኡ እውን ብወገን ኢትዮጵያ ዝተፈላለዩ ሰብ-ስልጣን ኣብ ሞንጎ ክልቲኤን ሃገራት ሰላም ንክሰፍን መታን፣ ዝከኣሎም ንክገብሩ ድለዎት መጻኢኻም ዝሓበሩ ነይሮም። ንኣብነት ህሉው መራሕ መንግስቲ ኢትዮጵያ ሃይለማርያም ደሳለኝ ምስ መንግስቲ ኤርትራ ንምርድዳእ ኩሉ ነገር ክገብር፣ ንኣስመራ ንክኸይድ እውን ጸገም ከምዘይብሉ ሓቢሩ ነይሩ።⁹

ለ. ኣብ ምዕራባዊ ደምበ እውን ንዕላውን ቅሉዕን ምቅርራብ ህግዲፍን ወያኔን ክድግፍ ዝኸእል ሓሳባት ሓሓሊፉ ይድህ ኢዩ። ኣብ ምምሕዳር ጆርጅ ሀርበርት ቡሽ ምክትል ሚኒስትር ወጺኢ ጉዳያት ዝነበረ፤ ሀርማን ኮህን፣ ኤርትራ ካብዚ ሕጂ ዘላቶ ኩነታት ብሕትውና ወጺኦ ምስ ኣህጉራዊ ማሕበራሰብ ክትሕወስ ኣለዎ ክብል ምዕዶኡ ለገሰ¹⁰። ቅድሚ ገለ ዓመታት ኣብ ኢትዮጵያ ኣምባሳደር ኣመሪካ ዝነበረ፤ ደቪድ ሽን፣ ከኣ ምስ ሓሳባት ሀርማን ኮህን ብመሰረቱ እናተሰማምዑ፣ እቲ ኩነታት ቀለል ከምዘይኩነ ሓቢሩ፣ ዓሰብ ነታ ወደብ ኣልቦ ዝኸነት ኢትዮጵያ ክፍትቲ ንክትከውን መታን ዘተ ንክግበር ሓሳብ ኣቐረበ¹¹።

ብመልክዑ ዘሰክፍ ዝመስል ተርእዮታት እውን ኣሎ፤

(ሀ) መንግስታት ኢሳያስን ወያኔን ወግሐ ጸብሐ ነንሕድሕደን ይካሰሳን ይጸራረፉን ኢዮን፤ ከምኡ እውን ኣብ ደባዊ ሸነኻት ገለ ወተሃደራዊ ምንቅስቃሳት ይካየድ እሞ፣ ምስኡ ብዝተተሓሓዘ ፈሽራታትን መጠንቀቓታታትን ይቃላሕ።

(ለ) ኣብዚ ቀረባ እዋን፣ ማለት ብወርሒ ነሓስ 2014፣ መራሕ መንግስቲ ኢትዮጵያ ሃይለማርያም ደሳለኝ፣ ኣብ ዞባና እታ መናሃርያ ግብረ-ሸበራ ኤርትራ ኢዩ፤ ስለዚ ሰላም መታን ክርከብ “ኢትዮጵያ ንመንግስቲ ኢሳያስ ካብ ስልጣን ንምእላይ ሓዲሽ ስትራቴጂ ኣውጺኦ ኣላ” ክብል ገለጸ¹²። እዚ ኣዘራርባዚ፣ ብመሰረቱ ሓዲሽ እኳ እንተዘይኩነ፣ ካብቲ ናይ ዝሓለፈ እዋናት ቁሩብ ትርር ብዝበለ ቃና ስለዝቐረበ፣ ንብዙሕ ሰብ ውግእ ክልግል ይኸእልዮ ናብ ዝብል ግምት ኣእትይዎ ነይሩ።

እዚ ነንሓድሕዱ ዝገራጮ ተርእዮታትዚ ይሃሉ እምበር፣ እቲ እንዕዘበ ዘለና ውድዓውን ዘይተቐየረን ኩነታት ብትሕዝቶኡ ህላዌ ሰላም ኣብ ሞንጎ መንግስቲ ኢሳያስን መንግስቲ ወያኔን ኢዩ። ፈሽራታትን መጠንቀቓታታትን ብዘየገድስ፣ ወያኔን ኢሳያስን ኣብ ኩናት ክኣትዉ ዝኸእሉ መጻኢኻም ተኣማኒ ብዝኸነ መጠን ዝእምቱ ምልክታት የለዉን።

ነዚ ኣብ ላዕሊ ዝተጠቐሰ ዘሕዝንን ዘሕንኸን ኩነት ኤርትራ ብብሩህ ንምርዳእ ቅድመ-ዝኣገረ ፖለቲካዊ ሰረቱ ከነለሊ ኣሎና። ብናተይ ኣረኣኢያ፣ንፖለቲካዊ ሰረት ጸገምና እነለሊ ነዘን ዝስዕባ ሰለስተ ዝተሓመዳ ኣርእስትታት ብምግንዛብ ኢዩ። ንሳተን ከኣ 1.

9. “Can Ethiopia and Eritrea finally find peace?”, Al Jazeera 08. 12. 2012 www.aljazeera.com)
10. Herman J. ‘Hank Cohen, africanarguments.org, Dec. 16, 2013’
11. David Shinn, fricanarguments.org/ January 13, 2014
12.. Tsenat Interview with PM Hailemariam Desalegn, August 9, 2014 (aigaforum.com Blog)

ታሪኽን ምዕባለን ጥንሱ-ሓሳብ ትግራይ-ትግርኛ፤ 2. አመጸጽአን መደባትን መንግስቲ ወያኔ 3. ባህርያትን ሀርፋናትን ኢሳያስ አፍወርቂ ኢዮን።

፩፡ ትግራይ-ትግርኛ አብ ኤርትራን ትግራይን

ትግራይ-ትግርኛ ዝብል ጥንሱ-ሓሳብ ብ40ታት ብድፍኢት ናይ እንግሊዛውያን ዝተኣታተወ ኢዩ ነይሩ። ብሱሩ እንግሊዛውያን ዝመሃዙዎ ግን አይነበረን፤ እንታይ ደኣ አብቲ እንግሊዝ ንሃገርና ቅድሚያ ምሓዞም፡ መንግስቲ ኢጣልያ ሃንዲሱዎ ዝነበረ መምርሒ ወጻኢ ጉዳያት ዝተመስረተ ኢዩ ዝነበረ። ነዚ ነጥቢ ደብዳቤ ብ2012 አብ ዘመሓላለፍኩዎ መልእኽቲ ብዝርዝር ገለጸዮ አለኹ።

ሓንቲ ካብተን ብ40ታት ዘተቐልቀላ ማሕበራት ፖለቲካ እታ “ኤርትራ ንኤርትራውያን” ተባሂላ ትጽዋዕ ዝነበረት (እንግሊዛውያን ከኣ ሊበራል ፕሮገረሲቭ ፓርቲ ዝብልዎ ዝነበሩ) ውድብ ኢዮ። ጠለብ ወይ እውን መርገጽ ናይዛ ማሕበር'ዚአ አብ ጥንሱ-ሓሳብ ትግራይ-ትግርኛ ዝተመስረተ ኢዩ ዝነበረ። እዚ ማለት ኤርትራ ምስቲ ንመረብ ሰጊርካ አብ ትግራይን ክኒኡን ዘሎ ትግርኛ ዝሃረብ ህዝቢ ዘለዎ ዓድታት ተደሚራ ብ“ምግዚትነት” ዓባይ ብሪጣንያ ድሕሪ ምሕላፍ፡ ለ-ዓላዊት ሃገር ክትከውን ዝብል'ዩ ነይሩ። እዚ እቲ አለውሃ-ምላሽ ተባሂሉ ዝጥቀስ ዝነበረ ንድፊ ኢዮ።

እታ ኤርትራ ንኤርትራውያን ዘተባህለት ማሕበር ፖለቲካ ብዝተፈላለዩ ምክንያታት ነጻነት ንዝብል መርገጽ ገዲፋ ፈደረሽን ምስ ኢትዮጵያ ምስተቐበለት እቲ ትግራይ-ትግርኛ ዝብል ንድፊ ተረፈ፤ ከም ጥንሱ-ሓሳብ እውን ቀሃመ። አብዚ ክንዝክር ዘሎና ሓደ አገዳሲ ነጥቢ አሎ። ንንድፊ ትግራይ-ትግርኛ ገለ ሸነኽ ናይ ከበሳ ኤርትራ ኢዩ ተቐቢሉዎን ዝጭርሖን ዝነበረ እምበር ብወገን ትግራይስ፡ ገለ መኳንንቲ ንውሱን እዋን ሓሲሶሙሉ ነይሮም ይበሃል እምበር፡ ብዝርአ መጠን ዝተዋፈረሉ አካልስ አይነበረን።

አብ ፈረቓ 70ታት አቢሉ እዚ ትግራይ-ትግርኛ ዝብል ሓሳብ አብ ትግራይ ብዝተበገሰ ምንቅስቓስ እንደገና ተበራበረ። እቲ በቲ እዋንቲ አብ ትግራይ ፈለግ ዝተላዕለ ምንቅስቓስ እቲ ብበዓል መምህር ዮሃንስ ተኸለ-ሃይማኖት ዝምራሕ ዝነበረ “ግምባር ገድሊ ሓርነት ትግራይ (ግገሓት)” ዝተባህለ ኢዩ ነይሩ። “ቅያ ትግራይ-ትግርኛ” ዝብል መጽናዕታዊ ጽሑፉ ከምዘመልክቶ፡ ግገሓት ነጻነት ኤርትራን ትግራይን ከም ሓንቲ አካል ንዝብል ዕላማ ኢዩ ዘዋፍር ነይሩ¹³። ብአበሃህላ ግገሓት ትግራይ ናይ ኢትዮጵያ ግዝእቲ ኢዮ፤ ስለዚ ሕቶ ትግራይ ሕቶ ባዕዳዊ መግዛእቲ (ኮሎኒያል) ኢዮ፤ መፍትሒኡ ከኣ ንትግራይ ነጻ አውጺእካ - ማለት ካብ ኢትዮጵያ ፈሊኻ - ምስ ኤርትራ ሓድነት ምግባር ኢዮ። ግገሓት ነዚ መልእኽቲ'ዚ ብዝሓዘለ ጥራዛት (ፓምፍለትስ) ገይሩ እውን የቃልሖ ነይሩ ኢዮ። ገለ ካብቲ ጭርሖታቱ “ሓድነት ኤርትራ-ትግራይ”፡ “ሓድነት ኤርትራን ትግራይን ይለምልም” ዝብል ነይሩ¹⁴።

ግገሓት ንጉዳይ ኤርትራ ብዝርአ “ዘየወላውል” መርገጽ ነይሩዎ። ብአራአእያ ግገሓት ሕቶ ኤርትራ ሕቶ ባዕዳዊ መግዛእቲ (ኮሎኒያል) ኢዮ ነይሩ። ብመሰረት ናይዚ አረአእያ'ዚ ምስ ጀብሃ ጥቡቕ ዝምድና ነይሩዎ። ጀብሃ ግን ነቲ ትግራይ-ትግርኛ ዝብል መርገጽ ግገሓት አይተቐበለቶን ዝነበረት¹⁵።

13...ገብሩ አስራት፡ ገጽ 47
14. ዝኒ ከማሁ፡ ገጽት 47-48
15. ዝኒ ከማሁ፡ ገጽ 48

ግጥሞች ገና እናተንቀሳቅሰን ከሎ ተጋድሎ ሓርነት ህዝቢ ትግራይ (ተሓህት) ዝተባህለ ምንቅስቃሴ እውን ተበገሰ። እዚ እቲ ከይዱ-ኸይዱ ህዝባዊ ወያኔ ሓርነት ትግራይ (ህወሓት) ተባሂሉ ዝተሰየመ፡ በዚ እዋንዚ ኣብ ኢትዮጵያ ስልጣን ሒዙ ዘሎ ውድብ ኢዩ። ኣብ ሞንጎ ግጥሞችን ተሓህትን ፍልልያትን ዘይምቅዳዎትን ዝመስል ነይሩ፤ ድሕሪ ቁሩብ ምዕብልናታት ግን ክልቲኦም ኣካላት ሓድነት ክገብሩ ተሰማምዑ። ክሰማምዑ ከለዉ ከኣ ሓደ ካብቲ ዝተረዳድኡሉ ነጥቢ ሕቶ ትግራይ ናይ ባዕዳዊ መግዛእቲ - ኮሎኒያል - ሕቶ ኢዩ ዝብል ኣዘራርባ ግጥይ ሙኝኑ ነበረ። ስለዚ ከኣ ሕቶ ትግራይ ናይ ብሄር ሕቶ ኢዩ ዝብል መርገጽ ብኸልቲኦም ዕላዊ ተቐባልነት ረኸበ።

ንሕቶ ኤርትራ ብዝምልከት ኣብ መንጎ ግጥሞችን ተሓህትን (ማለት ወያኔ) ፍልልይ ፈጸሙ ኣይነበረን። ክልቲኦም ውድባት ሕቶ ኤርትራ ሕቶ ባዕዳዊ መግዛእቲ - ሕቶ ኮሎኒ - ኢዩ፤ መፍትሒኡ ከኣ ነጻነት ኤርትራ ኢዩ ኢዮም ዝብሉ ዝነበሩ። ስለዚ ብዛዕባ ኤርትራ ምምያጥ ኩነ እንካን-ሃባን ኣየድለዮምን።

ስምረት ክልቲኡ ውድባት ነዊሕ ከይከደ ግን፡ እቶም መራሕቲ ግጥሞች-ነበር ቅድሚ ምስ ተሓህት ሓድነት ምግባርም ዝፈጸሙዎ ገበናት ኣለዎም ተባሂሎም ደቂሶም ከለዉ ኣብ ቁጽጽር ኣተዉ፤ ስጉምቲ ተወሲዶዎም ከኣ መወዳእታኦም ኩነ¹⁶። ከምዚ ኢሉ ግጥሞች ዓሪቡ ብተሓህት (ወያኔ) ተተክሉ።

ተሓህት - ናይ ሕጂ ወያኔ - ብየካቲት 1976 ኣብ ዝኣወጀ ማኒፌስቶ ዕላማ ቃልሱ ንትግራይ ፈሊኻ፡ ሙቛም ነጻ ዲሞክራሲያዊት ረፑብሊክ ኢዩ ነይሩ¹⁷። ነዚ ኣራኣኢያዚ ግን መብዛሕትኦም ተጋደልቲ ኣይተቐበልዎን ዝነበሩ። ስለዚ ገለ 6 ወርሒ ድሕሪ ምእዋጅ እቲ ማኒፌስቶ፡ እቲ ካብ ኢትዮጵያ ምፍላይን ሙቛም ረፑብሊካዊት ትግራይን ዘስፈረ ዓንቀጽ ከምዝወጽእ ተገይሩ¹⁸። ሕቶ ትግራይ ናይ ብሄር ሕቶ ኢዩ ዝብል ዕላዊ መርገጽ እቲ ውድብ ኩይኑ ማለት ኢዩ።

ተሓህት “ትግራይ ኮሎኒ ኣይከውንትን”፣ “ትግራይ ካብ ኢትዮጵያ ኣይትፍለን ኢያ” እናበሉ ንግጥሞች እንተተቐውሙዎ እኳ፡ ነዚ ጉዳይዚ ብዝርኢ ሓቀኛ መርገጽ ገለ ካብቶም መራሕትስ ካብ ናይ ግጥሞች ዝተፈልየ ምንባሩ ዘጠራጥር ኢዩ። ንኣብነት ኣቶ ስብሓት ነጋ፡ ኣብ ገለ እዋን ናይቲ ፈለማ መድረኻት፡ ሕቶ ትግራይ ከም ናይ ኤርትራ ናይ ባዕዳዊ መግዛእቲ ሕቶ - ማለት ኮሎኒያል - ኢዩ ንበሎ ንዝብል ሓሳብ ኣተንቢሁስ ብርቱዕ ተቐውሞ ቀሪቡዎ ነይሩ¹⁹።

ብዛዕባ ምፍላይ ካብ ኢትዮጵያን ምምስራት ረፑብሊክ ትግራይን እንተኸውይኑ ከኣ፡ ዕላዊ መርገጽ ወያኔ ካብ ናይ ግጥሞች ትርጉም ብዘለዎ መጠን ኣይፍለን ኢዩ። ብሓጺሩ ንትግራይ ብዝርኢ መርገጽ ወያኔ፡ ትግራይ ከም ብሄር መጠን መሰል ርእሱ-ውሳኔ ክሳብ ምፍላይ ኣለዎ፤ ኣብ ኢትዮጵያ “ዘይዲሞክራሲያዊ” መንግስቲ ኣብ ስልጣን ምስዝመጽእ ተፈልዖ ነጻ ረፑብሊክ ክትከውን ትኸእል ኢያ ዝብል ኢዩ። እቲ መንግስቲ ዲሞክራሲያዊ ሙኝኑን ዘይሙኝኑን ዝውሰኑ ከኣ መራሕቲ ወያኔን መሰልቶምን ኢዮም!! ኣግህድ

16. ዝኒ ከመሁ፡ ገጽ 64
17. Tigray Manifesto, February 1976 p. 25 (ብኢድ ዝተጻሕፈ)
18. ገብሩ ኣሰራት ገጻት 51-52
19. Aregawi Berhe, P. 159, note 72.

አቢልካ ንምዝራብ “ዘይዲሞክራሲያዊ” መንግስቲ ማለት ወያኔ ዘይውንንዎ ወይ ወያኔ ዘይቆጸጸሩዎ መንግስቲ ማለት ኢዩ።

ምስዚ ብዝተተሓመደ ሓደ ንአጠቓቕማ “ወያኔ” ዝብል ቃል ዝምልከት ከስፍሮ ዝደለ መግለጺ ኣሎ። እድላይነት ናይዚ መግለጽ'ዚ ዝበርሃለይ ኣቶ ገብሩ ኣስራት ኣብ'ዚ ናይ ቀረባ እዋን መጽሓፍ ወያኔን ህወሓትን ሓደ ኣይኩኑን ንዝብል ነጥቢ ኣስሚሩሉ ከምዘሎ ምስረኣኹ ኢዩ። ከምቲ ገብሩ ጽሑፉዎ ዘሎ፡ ወያኔ ናይ መኸተ ወይ እምቢታ ገላጺ ኢዩ፤ ህወሓት ግን ሸም እቲ ውድብ'ዩ። እቲ ውድብ ወያኔ ንዝብል ቃል ኣብ ሸሙ ዝሓወሰ እቲ ህዝቢ ጠብላሕ ኣሉዎ ብመንፈስ ተለዓዒሉ መታን ክስለፍ ኢዩ።

እቲ ንገብሩ ዘተሓሳሰቦ ጸገም ገለ ኢትዮጵያውያን ተቓዋሚቲ ንህዝቢ ትግራይን ንህወሓትን ከይፈላለዩ ንኹሉ ወያኔ ኢሎም ዝጠቐስዎ ሙኻኖም ኢዩ። ንህዝቢ ትግራይን ንህወሓትን ፈላጊኻ ዘይምርኣይ ዓቢ ጌጋ ሙኻኑ ከነትኩረሉ ዘሎና ነጥቢ ኢዩ።

እዚ ነጥቢ'ዚ ይርድኣኒ ኢዩ። እንተኹን ግን ክሳብ ሕጂ ንህወሓት ብሓጸሩ ወያኔ እናበልካ ምርቋሕ ኣብ ሞንጎ ኤርትራውያን ልሙድ ኩይኑ ጸኒሑ ኢዩ። ከምኡ ክንገብር ከሎና ግን ንህወሓትን ህዝቢ ትግራይን ሓደ ጌርና ኣይርኣናዮምን። ኣይኩኑን ከኣ። ልክዕ ከምቲ ንህግዲፍ ብሓጸሩ ሻዕቢያ ንተሓኤ ከኣ ብሓጸሩ ጀብሃ ኢልና ንጽውዐን ንውድብ ህወሓት ከኣ ወያኔ ንብላ። ኣብ'ዚ መልእኽት'ዚ እምበኣር ነዚ ውድብ'ዚ ሓደ-ሓደ ጊዜ ህወሓት ካልእ እዋን ከኣ ወያኔ ኢላ ጸዊዐዮ ኣለኹ።

ደሓር ብዝርዝር ከምዝግለጽ፡ እዚ ሕጂ ኣብ ኢትዮጵያ ዘሎ መንግስቲ ብወያኔ ዝውነን ኢዩ። ሓጋግን ፍርዳውን ፈጻምን ኣካላት ናይዚ ኣብ ኣዲሱ-አበባ ዘሎ መንግስቲ ብዝተፈላለዩ መልክዕ ብወያኔ ዝተወነነ ኢዩ። ነቲ ቁጠባ ናይቲ ሃገር እውን ወያኔ ኢዮም ዝቆጸጸርዎ። ምእዙዛቶም ንዝኹኑ ናይ ካልኦት ብሄራት ውልቀ-ሰባት ኣብ ናይ ስልጣን ቦታታት ኮፍ ዮብሉ ኢዮም፤ እዞም ምእዙዛት እዚኣቶም ግን ትርጉም ዘለዎ ስልጣን ኩነ ሓይሊ ዘለዎም ኣይኩኑን፤ ንሸሙ ጥራይ ኣብ መንበር ስልጣን ኮፍ ዝበሉ ኢዮም። እቶም ወሰንትን ናይ ብሓቂ መራሕትን ኣካዮድትን ከም ምክትል ወይ ብኻልእ ሸም ብድሕሪት ዘለዉ ኣባላት ህወሃት ኢዮም። በዚ ምክንያት'ዚ ኣብዚ መልእኽተይ ነዚ ኣብ ኢትዮጵያ ዘሎ መንግስቲ ብዙሕ እዋን “መንግስቲ ወያኔ” ኢላ ጠቐሰዮ ኣለኹ።

ወያኔ ካብ 1991 ጀሚሮም ነቲ መንግስቲ ስለዝወነንዎ፡ እቲ ሕገ-መንግስቲ ኢትዮጵያ ንዕላማኦም ብዝሰማማዕን ንመደባቶም ብዘገልግልን መልክዕ ተነዲፉ ከምዝጸድቐ ገይሮም ኢዮም። እቲ ዝደመቐ ኣብነት ናይዚ ከኣ እቲ ንብሄራት ክሳብ ምፍላይ ዘፍቅደለን መሰል ርእሰ-ውሳኔ ኣብ ዓንቀጽ 39 ናይቲ ሕገ-መንግስቲ ከምዝሰፍር ተገይሩ ምህላዉ ኢዩ። ብመሰረት እዚ ዓንቀጽ'ዚ ወያኔ ንትግራይ ክፈልዩዎ ይኸእሉ ኢዮም።

ትግራይ ካብ ኢትዮጵያ ተፈልፆ ንበይና ሉዓላዊት ኩይና ከምዘይትቐጽል ብህዕባ ፖለቲካ ቀርኒ ኣፍሪቃ ኣፋፍኖት ዘለዎ ዘበለ ክርድኦ ዝኸእል ኢዩ። ትግራይ እትፍለ ከይዳ-ኸይዳ ምስ ኤርትራ ንክትሓብር ሙኻኑ ብቐለሉ ዝግመት ኢዩ። ብዙሓት ኤርትራውያን ተንቀሳቐስቲ ነዚ ሓቕዚ ኣለሊዮምስ ይገልጽዎ እውን ነይሮም። ንኣብነት መንሆት ወልደማርያም ብሕዳር 2002 ኣብ ዓወተ.ኮም ኣብ ዝተሓትመ ብቋንቋ እንግሊዝ ዝተጻሕፈ ዓንቀጽ ከምዚ ዝሰዕብ በለ።

“The TPLF built its Tigrayan nationalism on the right of nations to self-determination up to secession, and this was backed by its ethnic federalism that was enshrined in the

country's constitution. The grand aim is to include parts of Eritrea in its 'Nation of Tigray' project. Past attempts and hopes to make advances on the 'Tigray-Tigrigni' dream did not come true, but the long-term strategy will be there"²⁰.

እዚ ማለት፤

“ህወሓት ንሃገራውነት ትግራይ ኣብ መሰል ርክሰ-ውሳኔ ብሄራት ክሳብ ምግንጻል ሰረትዎ፤ እዚ ሽኡ በቲ ኣብቲ ናይቲ ሃገር ሕገ-መንግስቲ ሰፊሩ ዘሎ ብሄረሰባዊ ፈደራላዊነት (ethnic federalism) ዝተደገፈ ኩነት። እቲ ዓቢ ዕላማ ሃገረ ትግራይ’ ንሙቛም ንገለ ሸነሽ ኤርትራ ናብ ትግራይ ምሕዋስ ኢዩ። ንሕልሚ ትግራይ-ትግርኛ ንቕድሚት ንምድፋእ ኣብ ዝሓለፉ መዋዕላት ዝተገብረ ፈተነታትን ዝነበረ ተስፋታትን ኣይተማልአን፤ ከም ናይ ርሑቕ መደብ ግን ገና ክህሉ ኢዩ።”

ትግባረ ትግራይ-ትግርኛ ንኤርትራ ዝፈናጥሓ ኢዩ። ቀንዲ ምክንያት ናይዚ ከኣ ኤርትራ ናይ ኣስላምን ክርስትያንን ሃገር ሙኝና ኢዩ። ህዝቢ ትግራይ ዳርጋ ብሙሉኡ ክርስትያን ስለዝኾነ ትግራይ ምስ ኤርትራ ክትሕወስ ከላ ኣስላም ኤርትራ ብቐጽሪ ተዓብለልና ከምዝብሉ ፍሉጥ ኢዩ፤ ክዕብለሉ ስለዘይደልዩ ከኣ ብዘይካ ምፍላይ ካልእ ምርጫ ክረኣዮም ኣይክእልን። ከምዚ ኢላ ኤርትራ ትበሃል ሃገር ትፈናጨል፡ ትጠፍእ። ብኣራኣኢያ ብዙሓት ኤርትራውያን ተዓዘብቲ እቲ ዝኾይድ ዘሎ ጉዳይ እዚ ኢዩ።

ብቕሉዕ ኣይገለጽ እምበር ብወገን ከም በዓል ኦቶ ስብሓት ዝኣመሰሉ መራሕቲ ወያኔ ብቐደሙ እውን ሸቶ ማኒፊስቶ ትግራይ እዚ ኢዩ ነይሩ ዝብሉ ኣለዉ። ብተወሳኺ ብዛዕባ ትግራይ ማኒፊስቶ ካብቲ ኣቐዲሙ ዝተገልጸ ቁሩብ ዝፍለ ትራሽ (version) ኣሎ። ኣብቲ ትራሽቲ ብዝርዝር ክኣቲ ኣይደልን ኢዩ፤ ነዛ ትስዕብ ነጥቢ ኣሕጽር ኣቢሊ ክጠቅስ ግን ኣድላዩ ኢዩ። እዚ መደብ ትግራይ-ትግርኛ በቲ ኣቐዲሙ ዝተገልጸ መልክዕ ከይሰልጥ ይኸእልዩ ካብ ዝብል ሻቕሎት ብምብጋስ፡ ሓንቲ ንደንክል (ዓፋር) ትምልከት ኣማራጺት ተቐርቂራ ዘላ ትመስል። ንሳ ሽኡ ብሓጺሩ ደንካሊያ (ዓፋር) - ወደብ ዓሰብ ሓዊስካ ማለትዩ - ኮሎኒ ኩይና ኢያዶ ከም ብሄር ምሒር ተጨቑናያ ብማለት ብመሰረት መሰል ርክሰ-ውሳኔ ካብ ኤርትራ ከምትፍለ ይግበር። ተፈልያ፡ ወይ በይና ትኸውን ወይ ከኣ ናብ ኢትዮጵያ ትኣቲ፤ ትግራይ ካብ ኢትዮጵያ ኣብ ትፍለየሉ ጊዜ ከኣ ዳንካሊያ ምስ ትግራይ ሓቢራ ኣካል ረፑብሊክ ትግራይ ትኸውን። እዚኣ ኢያ እታ ተቐርቂራ ዘላ ትመስል ኣማራጺት።

እዛ ኣማራጺት እዚኣ ካብቲ ኣቐዲሙ ዝተገልጸ መደብ ትግራይ-ትግርኛ ብቐሩብ ኢያ እትፍለ። ብሕልፊኳ ንመጻኢ ዕድል ኤርትራ ብዝርከኡ ብመሰረቱ ኣይትፍለን ኢያ። ብመንገዱ ትግራይ-ትግርኛን ይኸን ብመንገዱ እዛ ኣማራጺት ኤርትራ ከይዳ-ኸይዳ ፋሕ-ብትን ኢያ ትብል።

መደብ ትግራይ-ትግርኛ ብርግጽ ከምዘሎ ኣብ ገለጻታት ገለ መራሕቲ ወያኔ እውን ይንጸባረቕ ኢዩ። ንኣብነት ብግንቦት 2014 ኣብ ዝተሓትመ እኩብ ቃለ-መጠይቕት ትሕዝቶ ናይቲ ኣቶ ስብሓት ነጋ ንኤርትራ ብዝምልከት ዝሃዕ ኣራኣኢያ እዚ መደብዚ ከምዘሎ ዝእምት ኢዩ።

20 . . Menhot Woldemariam, awate.com

አቶ ስብሐት ቅልውላው ባድመ ዋዕቂው ኢሳይያስ ንሰላማዊ ፍታሕ ነጹጉ አብ ዝነበረሉ እዋን ኢትዮጵያ ሓይሊ ንክይትጥቀም ዝከኣሎ ገይሩ ነይሩ። ሕጂ እንተኹነ እውን ኢትዮጵያ ክትዋጋእ ኣይነበራን በሃላይ ኢዩ። መንቀሊ መርገጽ አቶ ስብሐት አብዚ ሕቶዚ እቲ ዝምድና ኤርትራን ትግራይን ህይወታዊ ኢዩ ዝብል ኣራኣኢያ ኢዩ። ስብሐት “ትግራይኮ ካለ ኤርትራ ኣትኖርም፤ ኤርትራም እንደዚሁ”²¹ - ትግራይ ብዘይ ኤርትራ ኣይትነበርን ኢዩ፡ ኤርትራ እውን ክምኡ” ብዝብል ሕኑን እምነቱ ፍሉጥ ከይኑ ኣሎ።

አበሃህላ አቶ ስብሐት በዚ እዋንዚ መግለጺ ናይቲ ድሕሪ ዕረፍቲ መለስ ዜናዊ ገለ ሸነኽ ወያኔ ብዛዕባ ምፍላይ ትግራይን ዝምድና ምስ ኤርትራን ዘካይድዎ ዘለዉ ምምስግር ኢዩ ዝብል ርእይቶ ኣሎ። ዮናስ በላይ ኣብዚ ዝተጠቐሰ ናይ እኩብ ቃለ-መጠይቓት መጽሓፍ ነቲ ፕሮፌሰር መስፍን ወልደማርያም ብዛዕባ ዓሰብ ንኤርትራ ምኻድ ተጋሩ ዘስምዕዎ ተቓውሞ የልቦን ክብሉ ዘቐረቡዎ መጎተ ጠቐሱ ነዚ ርእይቶዚ ገሊጹ ኣሎ። ዮናስ ነቶም ተመሳጠርቲ “ሸፋቱ” ኢሉ ኢዩ ዝገልጸም፤ እዞም ሸፋቱ ዝበሃሉ ዘለዉ ኣብ ውሽጢ መሪሕነት ወያኔን ካብኡ ወጻእን ዘለዉ ንብሃረሰባዊ ስምዒት ትግራይ እናመዝመዙ ፈለላዩ ሜላ ዝትግብሩን ዝዘምቱን ጸረ-ህዝቢ ኢዮም። ዮናስ ንሞጎተ ፕሮፌሰር መስፍን ብምጥቃስ

“ሸፍቶቹ ከመለስ ሞት ወዲህ፡ የአሰብ ወደብ ከኤርትራ እንድትቆይ ያደረግነው ምናልባት ከኢትዮጵያ ከተገነጠልን ወደ ኤርትራ መቀላቀላችን ስለማይቀር ነው ብለው ውስጥ ለውስጥ ወጣቶችን እንደሚቀሰቅሱበት ቢያውቁ ምን ይሉ ይሆን? ስብሃት ነጋ፡ ‘ትግራይ ያለ ኤርትራ፡ ኤርትራም ያለ ትግራይ መኖር ኣይችሉም’ ያሉትን የዚሁ ሴራ ኣንድ መግለጫ ነው።” ይብል²²፡

እዚ ማለት፤

“ወዮም ሸፋቱ፡ ድሕሪ ሞት መለስ ‘ወደብ ዓሰብ ኣብ ኢድ ኤርትራ ክትጸንሕ ዝገበርና ምናልባሽ ካብ ኢትዮጵያ እንተተፈለና ምስ ኤርትራ ምሕባርና ስለዘይተርፍ ኢዩ’ ኢሎም ኣብ መንእሰያት ብውሽጢ-ውሽጢ ጎስጓስ ከምዘገብሩ እንተዝፈልጡስ እንታይ ኮን ምበሉ? ስብሐት ነጋ ‘ትግራይ ብዘይ ኤርትራ፡ ኤርትራ ከኣ ብዘይ ትግራይ ክነብራ ኣይክእላን’ ዝበልዎ ናይዚ ምምስግር’ዚ ሓደ መርኣያ ኢዩ” ይብል

እዚ ምምስግር’ዚ ንውጥን ትግራይ-ትግርኚ ንምትግባር ምቅርራባት ይግበር ከምዝነበረን ከምዘሎን ዝሕብር ኢዩ።

ቅድሚ ሕጂ እውን ነዚ መደብ’ዚ ዝግበር ዝነበረ ምድላዎት ብተደጋጋሚ ብኣህጉራዊ መጽሔታት ከይተረፈ ተጋሊጹ ኢዩ። ንኣብነት ብ2007 ኢንዱያን ኦቭን ኒውስ ለተር (ION) ዝተባህለ መጽሔት ኣብ ሓደ ጸብጻቡ መለስ ዜናዊ ዘዳለዎ፡ እቲ ላዕለዎይ መሪሕነት ወያኔ ከኣ ዘጽደቆ 22 ገጻት ዘለዎ ምስጢራዊ ሰነድ ኣብቲ ፈጻሚት (ምምሕዳራዊ) ሸነኻት እቲ ውድብ ከምዝተዘርግሐ ሓቢሩ። እቲ ዝተዘርገሐ ሰነድ ክልል ትግራይ “ኢድላዩ እንተድኣ ከይኑ ንቢይና ደው ክትብል መታን ክትክእል ጸዕርታት ንክግበር የተሓሳስብ” ከኣ በለ። ብተወሳኺ እቲ ምስጢራዊ ሰነድ ምስ ተቓወምቲ ውድባት ኤርትራ ስጡም ዝምድና ክግበር ኣለዎ ይብል። ጸብጻብ ION ምስዚ ኣተሓሕዙ ትሕዝቶ እቲ ምስጢራዊ ሰነድ ምስቲ ትግራይ-ትግርኚ ዝበሃል ንሓድነት ትግራይን ኤርትራን ዝድርኽ ኣምር ዝሳነ ኢዩ

21. ስብሃት ነጋ፡ ቃለ-መጠይቅ አበበ ዮናስ በላይ አበበ፡ ገጽ 54
22. ዮናስ በላይ አበበ፡ ገጻት 81-82፡ እግረ-ጽሑፍ 84

ይብል። ብተወሳኝ ትግራይ-ትግርኛ “ቅድሚያ 20 ዓመት” - ማለት ህዝባዊ ግንባርን ወያኔን ገና አብ ብረታዊ ገድላ ከለው - ገለ ተጋሩን ኤርትራውያንን ዘጽደቅዎ ውጥን ከምዝነበረ ይገልጻል²³።

ደሐር እውን ብመስከረም 2013 - ማለት-ሐደ ዓመት አቢሉ ድሕሪ ዕረፍቲ መለስ ዜናዊ - ውጥን ትግራይ-ትግርኛ ይዋፈር ከምዘሎ እንደገና ION አቃሊዑ። አብ’ዚ ዝተባህለ እዋን ሓደ ልሉይ አባል ወያኔ ንኸተማ ፍራንክፊርት ጀርመን መጸኢ ተጋሩን ደገፍቲ ወያኔ ዝኸኑ ኤርትራውያንን ጥራይ ዝተሳተፍዎ ሓውሲ ሕቡእ አኸባ አካዪዱ። መልእኽቲ አመሓላሊፉ። ቀንዲ ትሕዝቶ ናይቲ መልእኽቲ ብግዜ ብረታዊ ገድላ እዞም ትግራይ-ትግርኛ ሓቢርና አንጻር ደርጊ ተቃሊስና ኢና፤ ተግባራዊ ከአ፤ ሕጂ እውን “ምሕዝነት ትግራይ-ትግርኛ ነሐድሶ”፤ ሓቢርና ክንቃለስ አሎና ዝብል ነይሩ²⁴። እዚ ነጸብራቕ ናይቲ ገና ዝኸይድ ዘሎ መደብ ትግራይ-ትግርኛ ሙኻኑ ነቲ ነገር ብቐረባ ዝተኸታተሉ ኤርትራውያን ይምስክሩ።

ሕጂ ኸአ - ማለት ብ 30 ጥቅምቲ 2014 - አቶ ስብሐት ነጋ ብቐንዱ ንድምጺ አመሪካ አገልግሎት ትግርኛ አብ ዝሃቦ ቃለ-መጠይቅ፡ ሓንቲ ክብድ ዝበለ ትርጉም ዝተዋህባ ዘረባ አስሚዑ አሎ። እታ ዘረባ ንባህርያት ሕቶ ኤርትራ ብጊዜ ነጸነታዊ ቃልሲ ትምልከት’ያ ነይራ። ከምቲ አቐዲሙ ዝተጠቐሰ ህወሓት ኤርትራ ግዝእቲ (ኮሎኒ) ኢትዮጵያ ኢያ፤ ስለ’ዚ ከአ ሕቶ ኤርትራ ሕቶ መግዛእቲ (ኮሎኒያል) ኢዩ ይብሉ ነይሮም፤ ክሳብ ሎሚ እውን እቲ ዕላዊ መርገጺም ንሱ ኢዩ። ሕጂ ግን አቶ ስብሐት እዚ መርገጽ’ዚ - ማለት “እቲ ‘ሕቶ ኤርትራ ሕቶ መግዛእቲ’ ዝብል ፖሊሲ ህወሓት ዳግም ክምርመር አለዎ” ይብል አሎ። ዋላኳ አቶ ስብሐት አብ’ቲ ቃለ-መጠይቅ “ነጸነት ኤርትራ አየጣዕስናንዩ” እንተብለ፡ እታ ዘረባኡስ ንብዙሕ ኤርትራዊ አስኪፋቶ አላ።

አቶ ስብሐት ከምዚ ንዝአመሰለ ዘረባ ብዘይ ዕላማ አየቃልሑን። አብ ሕጂ በጺሑ ከምዚ ክብል ከሎ ዕላማኡ ንዝምድና ኤርትራን ትግራይን (“ኢትዮጵያ”) ብዝርከኑ ገለ ሓሳባትን ግምታትን ንኸተአታቱ ጥራይ ኢዩ ክኸውን ዝኸእል።

ወያኔ ንሕቶ ኤርትራ “መፍትሒኡ... ነጸነት’ዩ” ይብሉ ነይሮም፤ ነዚ ክብሉ ከለው ከአ መበገሲኦም እቲ ሕቶ ኤርትራ ሕቶ መግዛእቲ’ዩ ዝብል መርገጽ ኢዩ ዝነበረ። ሕቶ ኤርትራ መግዛእታዊ አይነበረን እንተተባሂሉ እምበኣር እቲ መፍትሒ ናይ ግድን ነጸነት አይነበረን ዝብል መደምደምታ ስነ-መገታዊ ይኸውን። አበሃህላ አቶ ስብሐት ኤርትራ ካብ ኢትዮጵያ ከይተፈልየት እቲ ጸገም ክፍትሓሉ ዝኸእል መንገዲ ነይሩ ኢዩ ናብ ዝብል ሓሳብ መሪሓ፡ ሕጂውን እምበኣር ኤርትራ ምስ ካልእ አካል ክትሓብር ሕማቕ አይከኑን ንዝብል ሓሳብ ቅቡል ክትገብር ትህቅን ኢያ። ብጭቡጥ አዘራርባ ኤርትራ ምስታ ጐረቤታ ትግራይ ብገለ መልክዕ ንኸትሓብር ክግመት ዝኸአል ትገብር። እምበኣርከስ ዘረባ አቶ ስብሐት እውን ንግዛእ-ርእሳ አካል ናይቲ ንመደብ ትግራይ-ትግርኛ ዝምድመድ ዘሎ ባይታ አያ ትመስል ዘላ።

ወያኔ ነዛ መደብ ትግራይ-ትግርኛ ምስጠራዊት ክገብሩዎ እንተፈተኑ እኳ ህላዌአን ጉዕዞአንስ ጸጸኒሑ ደአ ይቕልቀል። አብ ገለ ዝስዕብ ክፋላት እዚ መልእኽት’ዚ ከምእንርእዮ እቲ ወያኔ ንኤርትራ ብዝምልከት ዝወሰድዎን ገና እውን ዝወስድዎ ዘለውን ስጉምታት ብዚ መደብ’ዚ ዝተደረኸ ኢዩ።

23. Indian Ocean Newsletter, No. 1211, March 31, 2007
24. Indian Ocean Newsletter October 02, 2013

ንመስርሕ ናይ'ዚ መደብዚ ወያኔ በይኖም ከምዘየስልጥዎ ንጹር ኢዩ። ኤርትራዊ መጻምድቲ የድልዮም ኢዩ። ብወገን ኤርትራ መላፍንቲ ወያኔን ናይዚ መስርሕ'ዚ ደራሽ ሓይልን ኢሳያስ አፍወርቂ ኢዩ። ብዙሓት ንሰውራ ኤርትራ ንዝተፈላለዩ ዕላማታት ዝተኸታተልዎ ተዓዘብቲ ዝምድና ኢሳያስን ወያኔን ወይ ገለ ሸነኽ ወያኔን ኣብ'ዚ ናይ ትግራይ-ትግርኛ መደብ ዝተመስረተ ሙኝነት ይሕብሩ።

፫: ኢሳያስ አፍወርቂ፣ ሕሉፍ ኣምባገነን

ኣብ ሃገርና ሰፊኑ ዘሎ ገሃነማዊ ኩነት ካብ ኢሳያስ አፍወርቂ ነጸልካ ዝርእ ኣይኩነን። ኢሳያስ ማለት ሞት ኤርትራ ማለት ኩይኑ ኣሎ። እዚ ሰብ'ዚ ኣብ ኤርትራ በዚ ሎሚ ከም ሓደ ተረጋም ፍጥረት ኢዩ ዝፍለጥ፤ ኣብ ብዙሕ ሸነኻት ዓለም እውን ኣራዊታዊ ተግባራቱ ዝተኸታተሉን ጠገለ-ኣልቦ ርእይቶታቱ ዘስተብሃሉን ጋዜጠኛታትን ካልኦት ተዓዘብትን ከም ሓደ ስግንጢር ኢዮም ዝርእይዎ።

“ኢሳያስ ሓደ ግለ-ሰብ ኢዩ፤ ብዛዕባኡ ኣመና ምዝራብ ወይ ኣብኡ ምትኳር ኣየድልይን ኢዩ” ዝብሉ ከምዘለዉ ንፈልጥ ኢና። እቶም ነዚ ርእይቶ'ዚ ዘቃልሑ ሰባት፡ ናይ ብልቦም እንተደኣ ኩይኖም፡ ብሓቂ የዋሃት ኢዮም። እዚ ሰብ'ዚ ከም ውልቀ-ሰብ ንሃገርና ተቐጻጺሩ፡ ትሑታት መሻርኽቱን ምእዙዛቱን እናአዋፈረ ንሕብረተ-ሰብና ዝቐትል ዝነበረን ዘሎን ኢዩ። ብርግጽ ንኢሳያስ ከይጠቐስካን ከይገለጽካን ንህሉው ሞታዊ ኩነታት ኤርትራ ምትንታን ኣይከኣልን።

ውልቀ-ሰብ ኣብ ታሪኽ ግደ ኣለዎ - ሃናጺ ይኹን ኣዕናዊ። እዚ ክበሃል ከሎ ግን እቲ ግደ ውልቀ-ሰብ ብታሪኽን ብህሉው ኩነታት ሕብረተ-ሰብን ዝተገዝአ ሙኝነት ክስመረሉ ኣለዎ። ሓደ ውልቀ-ሰብ ንመስርሕ ናይቲ ብታሪኽን ብኹነታትን ዝከኣል ዝኹን ዋኒን፡ ብመሰረት ባህርያት ጥቕሙ፤ ወይ ከቃላጥፎ ወይ ከሓሕትሎ ይኸእል። ኣብ ናይ ቀረባ ታሪኽና ኣዎንታውን ኣሉታውን ግደ ዝነበሮምን ዘለዎምን ውልቀ-ሰባት ኣለዉ። ሓደ ካብኣቶም ኢሳያስ አፍወርቂ ኢዩ።

ኢሳያስ፡ ናይ ትግራይ ትውልዲ እንተሃለዎ እኳ፡ ኣብ ኤርትራ ተወሊዱ ዝዓበየ ስለዝኸነ ኤርትራዊ ዜጋ ኢዩ። ትውልዳዊ መንነት ኢሳያስ ከም ግቡእ ከገድሶና ኣይነበሮን። ባህርያት ናይቲ ኢሳያስ ባዕሉ ዝመረጸ ዕላማን ዘካየደን ዘካይዶ ዘሎን ጸረ-ሃገራዊ ፖሊሲ ግን ንትውልዳዊ ትግራዊይነቱ ኣገዳሲ ሮቛሒ ገይሩ ክንጠቐሶ ኣገዲዱና ኣሎ።

ዜጋታትና በዚ ሎሚ ንኢሳያስ ብዝተፈላለዩ ስያሜታት ኢዮም ዝሮቐሎም። ውልቀ-መላሽ፡ ዲክታተር፡ ኣምባገነን ወዘተ ንብሎ። እቲ ንእንታይነት ኢሳያስ ብዝቐረበ ክገልጽ ዝኸእል ግን እቲ ብቋንቋ እንግሊዝ tyrant ዝብል ቃል ኢዩ። እዚ ቃል'ዚ “ሥልጣን ብሓይሊ መንዘቡ ወይ ብምትላል ጠቐሊሉ ሒዙ ጨቋንን ደረት-ኣልቦን ምልኪ” ንዘስፍን ገሃኢ ዝገልጽ ኢዩ²⁵። ሥልጣን ኣብ ኢድቲ ገሃኢ'ዩ ዝጥቐለል፤ “ግዝኣተ-ሕጊ” ዝበሃል ከኣ የልቦን²⁶። ኣብ ዝተፈላለዩ መዝገብ ቃላት እንግሊዝ-ትግርኛ tyrant “ኣምባገነን” ተባሂሉ ተተርጉሙ ኣሎ። ብልክዕ ንምዝራብ ግን ኢሳያስ ኣምባገነን ጥራይ ኢልካ ዝሕለፍ ኣይኩነን። ኢሳያስ ደረት-ኣልቦ ጭካኔ ዘለዎን ዘዘውትርን ሕሉፍ ኣምባገነን ኢዩ።

25. Rod Hague & Martin Harrop, p. 32
26. Roger Scruton, p. 473

እቲ ውሩይ ፈላስፋ ጥንታዊት ግሪክ፡ አሪስቶቲል፡ ከምኡ እውን ካልኦት ተመራመርቲ ንጠባያት ሓደ ሕሉፍ አምባገነን ብዝርከሉ ዝገበርዎ ትዕዛብታት ነዞም ኣብዚ እዋንዚ ዘለዉ ጨካኛት ገዛእቲ እውን ብልክዕ ይገልጸዎ ኢዮ። ኣብቲ በዓል አሪስቶቲል ዝሮኸሎዎ ጠባያት ሕሉፍ አምባገነን እዚ ዝስዕብ ይርከብ። ሓደ ሕሉፍ አምባገነን ብናቲ እምነት ልዕሊ ኹሉ ኢዮ፤ ሓደ ሰብ እኳ ንኸወዳደሮ ዝመጣጠር ክህሉ የብሉን፤ ርእሱ ምትእምማንን ሓቦን ኒሕን ዘለዎም ልሉያት ዜጋታት ይጸልእን ይፈርሕን፤ ስለዝኸኸነ ንኸጸኸሎም ይጓዩ፤ ንኹሉ ብዓይኒ ጥርጠራ ኢዮ ዝርእዮ፤ ንየዕሩኸቲ እውን ፈጸሙ ኣይአምንንዮ ዋላኳ ስልጣኑ ብኣታቶም ዝሕሎ እንተኸኸነ፤ እኳ ደኣ የዕሩኸቲ ካብቶም ብኡኡ ብብእዋኑ ዝጥቅዑ ዜጋታት ኢዮም፤ ከምኡ ዝገብረሉ ምኽንያት ድማ፡ ካብ ኩሉ ሰብ ንላዕሊ፡ ንላቶም ኢዮም ከውድቕኒ ሓይሊ ወይ ተኸእሎ ዘለዎም ኢሉ ስለዝአምን ኢዮ²⁷። ኣብ ልዕሊ ዜጋታት ጽዑቕ ስለላ የዘውትር፤ ነቲ ህዝቢ ፍርሓትን ራዕድን የእትወሉ፤ ነንሓድሕዱ የጸልኦን የናቐቶን²⁸፤ እቲ ህዝቢ ተማዩጡ ኣብ ልዕሊኡ ውዲት ከይገብር መታን ዘይውዳእ ዕማማት ይፈጥረሉ፤ ዝተፈላለዩ ዓይነታት ቀረጽ ብምጽግንን ብኸልእ ሚላታትን ነቲ ህዝቢ የድክዮ፤ ካብ ኩሉ ጉዳኢ ዝኸኸነ ከኣ ንሓደ ሕሉፍ አምባገነን ውግኣት ምጽሕታር ባህ ዝብሎን ዘድልዮን ሙኳኑ ኢዮ፤ ሓደ ካብቲ ምኽንያታቲ ኣብ ጊዜ ውግእ ነቲ ህዝቢ ኣድላይነት ሓያል መራሒ ዝርአዮ ሙኳኑ ኢዮ።²⁹ ሕሉፍ አምባገነን ንጥቕሚ እቲ ሃገር ወይ ህዝቢ ከይከኸነ ንግላዊ ጥቕሙ ኢዮ ዝሰርሕ፤ ሙኳንኳ ስሕት ኢሉ ንህዝቢ ክጠቅም ዝኸእል ነገራት እውን ከስልጥ ይርኣ ኢዮ፤ ከምዚ ክገብር ከሎ ግን እቲ ንህዝቢ ዘገልግል ኣሳልጦ ኣብታ እዋን እቲኣ ንጥቕሙ እውን ኣድላዩ ስለዝኸኸነ ኢዮ³⁰።

ብዙሕ ካብዚ ዝተጠቐሰ ጠባያት ሕሉፍ አምባገነን ኣብ ኢሳያስ ኣፍወርቂ ብዘየማትእ ይርከብ። ኢሳያስ ብዛዕባ ነብሱ ዘይተአደነ ልዑል ግምት ኢዮ ዘለዎ፤ ብኣራኣኢያኡ ኣሽምባይዶ ዝመጣጠሮስ ጥቕኡ ዝቐርብ እኳ የልቦን፤ ወረ ካብ ኤርትራ ብቐንዳ ይዓቢዮ!³¹ ንነጻ ምሁራትን ካልኦት ሰብ-ዓቕሚ ንዝኸኸኑ ሓቦኛታትን ይፈርሕን ይጸልእን፤ ከምኡ ስለዝኸኸነ ከምዚኦም ንዝኣመሰሉ ብሉጻት ኤርትራውያን ካብ ፈለማ ሰብዓታት ጀሚሩ ብብዝሒ ቀቲሉ ኢዮ³²፤ ንዝኣምኖ የብሉን፤ ንኸንደይ ከምቶም ጁ-15 ዝበሃሉ እሱራት ዝኣመሰሉ ናይ ነዊሕ ዓመታት የዕሩኸቲን መቐልሰቲን ብቐንዳ ኣጥቂዑን ቀቲሉን ኢዮ፤ እቲ ንኸንደይ ዓመታት ብቐረባ ዘገልገሎ ናይዝገረ ክፍሉ ኣብ ለንደን ምስዓረፈ እኳ ሬሳኡ ንኤርትራ ከይኣቲ ብምኸልካል ንምእማኑ ዘጸግም ኢሰብኣውነት ኣግሂዱ ኢዮ፤ ኣብ ሃገርና ጽዑቕ መርበብ ስለላ ዘርጊሑ ህዝቢ ነንሕድሕዱ - ብደረጃ ቤተ-ሰብ ከይተረፈ - ከምዘይተአማመን ገይሩ ኢዮ³³፤ ህዝቢ ብዛዕባ ጉዳይ ሃገር ዘትዩ ምንቅስቓስ ከየልዕል መታን መወዳእታ ዘይብሉ ዕማማት ኣሰኪምዎ ኣሎ - ንመንእሰያት ንበዓል ዋዓ ንበዓል ምዕንጢር ሓዲሩ፤ ንዓባይቲ ኸኣ ንዘይክፈሉሉ ወተሃደራውን ካልእ ኣገልግሎትን

27. ርእይቶታት ኣሪስቶቲል ኣብ ድርሰት Diana Hsieh, ይርከብ።
28. ዝኒ ከማሁ
29. ዝኒ ከማሁ።
30. Hank Edmondson
31. ጴጥሮስ ሰሎሞን ንዳን ኮነል ብቋንቋ እንግሊዝ ብነሓሰ 23, 2001 ኣብ ዝሃቦ ቃለ-መጠይቕ ዝዚ ሓቂዚ ጠቂሱዎ ኣሎ። ጴጥሮስ በለ፡ “Our dear president. Now, he says that Eritrea is less than the President. The president is more than Eritrea”. (Dan Connel: ገጽ135) እዚ ማለት “ክቡር ፕሬዚደንትና፡ ሕጅግኡ ኸኣ ኤርትራ ካብቲ ፕሬዚደንት ትንእሰያ ይብል ኣሎ እዚ ፕሬዚደንት ካብ ኤርትራ ይዓቢዮ” ማለት ኢዮ።
32. ገለ ካብቲ ኢሳያስ ኣብ ልዕሊ ምሁራት ዝፈጸሞ ግፍዒ ኣብ መጽሓፍ ተስፋይ ተምነዎ ተገሊጹ ኣሎ። (ተስፋይ ተምነዎ፤ 2013)
33. ብዛዕባ ንጥፈታት ክፍሊ ስለያ ህዝባዊ ግንባር ነቲ ኣብ ኣሰናኮም ዝርከብ ብገዲም ተጋዳላይ የማነ ተክለገርጊሽ ዝቐረበ ጸብጻባት ተወከስ።

ወዘዑዎም አሎ፤ አብ ዓድን አብ ወጻእን ንዘሎ ህዝቢ ዝተፈላለዩ ዓይነታት ቀረጽ እናአኸፈለ አድኪዩዎ ይርከብ፤ ኢሳያስ ፈጺሙ አድላዩ ዘይኩነ ውግኣት እናወልዐ ንህዝብና አህሊቑዎ ኢዩ፤ ንኹለን ጎረቤታትና ቡብሓደ ነኺሱ ንመንእሰይና ምስ ኩለን አዋጊኡዎ ኢዩ፤ ከም ውጽኢቱ ኸአ ሃገርና ሕፍረት ተጎምጎማ አላ፤ ህዝብና ኸአ ከርፋሕ ህይወት የሕልፍ እነዎ።

ኤርትራ ናበይ ክትበጽሕ ትኸእል ከምዝነበረት ክዝከር ከሎ ኢሳያስ ዘስለጠ ንህዝቢ ክጠቅም ዝኸእል ነገር ዳርጋ ፈጺሙ የልቦን ክበሃል ይከኣል። እቲ ቀደም ብጊዜ ብረታዊ ገድሊ አብ በዓል ሳሕል ዝጸረግ ዝነበረ መንገድታትን ዝወሃብ ዝነበረ አገልግሎት ሕክምናን ኢሳያስ አብ ስልጣን ንኸድይብ አድላዩ ስለዝነበረ ኢዩ፤ ውድብ ህዝባዊ ግንባር ምዕብልትን ገስጋሲትን ኢዩ፤ ኢሳያስ ከአ እቲ እንኮ ብሉጽ መራሒ ተባሂሉ ብህዝቢ መታን ክምለኽ ኢዩ ዝነበረ እቲ ዕላማ። ኢሳያስ ዝመራሕ መንግስታ “ነጻ” ኤርትራ በዚ ሎሚ ሕክምና ይኹን ካልእ ንህይወት ብመሰረቱ ዘድሊ ነገራት ዝጎደላ ምውትቲ ሃገር ሙኝና እቲ ናይ ቀደም ምዕባለታት ሳሕል ናይ ኢሳያስ መደያይቦ ስልጣን ጥራይ ከምዝነበረ ተወሳኺ መረጋገጺ ኢዩ።

ነዚ ሓቅታትዚ አብ ጸብጻብ ከነእቱ እንከሎና፡ ውልደትን ህላዌን ኢሳያስ አፍወርቂ ዝአመሰለ ተረጋም አብ ሕብረተ-ሰብና፡ ከም ሕማቕ ኢጋጣሚ፡ ሓደ አገዳሲ ሮቛሒ ኩይኑ ንረኸቦ።

፩፡ ድኸመት ኤርትራ ከም ማሕበረ-ሰብ ፖለቲካ

ኢሳያስ አብ ሰውራና ክዓቢ፡ ንእከይ መደባቱ ከሳልጥ ዝኸአለ ገናውን ዘሳልጥ ዘሎን፡ ንኩነታት ኤርትራ ተነቃፊ ዝገብር ብዙሕ ሮቛሒታት ብምምዝማዝ ኢዩ። ንኹሉ እቲ ሮቛሒታት ምልላይ ሓጋዚ ሙኝኑ አየካትዕን ኢዩ፤ አብዚ መልእኽቲዚ ግን ጸዕሪ ምርመራና አብ ውሑዳት መሰረታዊ ሮቛሒታት ክውሰን ኢዩ።

ሀ. ብቐዳምነት ክጥቀስ ዘለዎ ሮቛሒ ድኸመት ሃገራውነት ኤርትራ ኢዩ። ሃገራውነት ክበሃል ከሎ አብ ሓደ ሕብረተ-ሰብ አብ ዝኹነ መዋዕል ዝኸሰት ተርእዮ አይኩነን፤ እንታይ ደአ እቲ ህዝቢ ብቁጠባውን ትሕተ-ቅርጻውን ምትእትታው ሰጢሙ አብ ዝወሃሃደሉ ደረጃ ምስበጽሕ ብደፋእታ ዝቐልቀል ምዕባለ ኢዩ። ብሓጺሩ ሃገራውነት ታሪኻዊ መስርሕ ውሽጣዊ ዝምድና እቲ ሕብረተ-ሰብ ዝወልዶ ሓባራዊ ቁጠባዊ ህይወትን መሰነይትኡ ዝኹነ ሓባራዊ ስምዒት መንነትን ኢዩ።

ቅድሚ ሎሚ ደጋጊምና ከምዝገለጽናዮ ኤርትራ ብናይ ገዛእ ርእሳ ውሽጣዊ ታሪኻዊ መስርሕ ተአኻኺባ ዝተጎጎወት ሃገር አይኩነትን። ባዕዳዊ መንግስቲ ኢጣልያ ነዘን ዝተፈላለዩ ወገናታ ተቐጻጸሩን ጠርኒፉን ኤርትራ ብዝብል ኸም ዘቐማ ጂኦግራፊያዊት አካል እያ። እዚ ዝዓይነቱ መስርሕ አወላልዳ ሃገር ንኤርትራ ጥራይ ዝምልከት አይኩነን። አተአኻኸባን አጠራንፋን ናይዘን ኩለን አብ አፍሪቃን አብ ካልእ ክፍሊ ስለ-ሱዓለምን ዝርከባ ሃገራት እውን ከምኡ ኢዩ። ስለዚ ሃገራውነት ኤርትራን ካልኦት ስለ-ሱዓለማዊ ጂኦግራፊያዊ አካላትን ጥጡዕ ታሪኻዊ መሰረት ዘለዎ አይኩነን። ዝኹነት ስለ-ሱዓለማዊት ሃገር ንኸፍርሳ ሓደ ተጻይ እንተድአ ተዓጢቑላ ብቐሊሉ ክትፈርስ ትኸእል ኢዩ። ስለዚ ሃገራውነት ኤርትራን ንዓአ ዝመሰላ ስለ-ሱዓለማዊ አካላትን ሰንኮፍ ብሙኝኑ ዓቢ ክንክንን ሓለዎን ዘድልዮ ኢዩ።

ሃገራዊነት ኤርትራ ድልዳላ ሰረት ዘይብሉ ሙኝኑ ንኢሳያስ ጠቂሙዎ ኢዩ። እቲ ኢሳያስ ብኢጋኡ ኣጽዒቹ ዘዋፈሮ ፈለላዩ ዝኸውነ ጎስጓጎት ንገለ ሸነኽ ሕብረተ-ሰብና ጸለወ፤ ነቶም ብቐደሙ እውን ኤርትራዊ ሃገራዊነቶም ምዕቡልን ዱልዱልን ዘይነበረ ሰራዊትን ሰዓብትን ውድቡ ከኣ ፈጸሙ ኣስዲዑ። ኣንጻር ጥቕሚ ህዝብና - ኣንጻር ጥቕሞም እኳ ደኣ - ከምዝዋፈሩ ገይሩ ኢዩ። ክሳብ ሕጂ እውን ሃገር ትጠፍእ ከምዘላ እናረኣዩ ንኢሳያስ ዝድግፉ ግዳይ ጎስጓጎቱ ዝኸውኑ ኤርትራውያን ኣለዉ።

ኣብ ውሽጢ ተሓኔ እውን ድኽመት ሃገራዊነት ዝመግለጹ ጸገማት ነይሩ ኢዩ፤ ነቲ ጸገማት እቲ ኸኣ ኢሳያስ ብዝተፈላለየ መንገድታት ተጠቂሙሉ ኢዩ። ነዛ ነጥቢ እዚ ኣጽንሕ ኢሊ ክምለሳ ኢዩ።

ለ. እቲ ሃገራዊነት ድኽም ክኸውን ከሎ ነታ ሃገር ደው ኣብ ምባልን ምምዕባልን ዓቢ ግደ ካብ ዘለዎም ክፍልታት ሕብረተ-ሰብ ሓደን ቀንድን እቲ ስልጡን ኣካል (ማለት እቲ ኤሊት) ብፍላይ ከኣ እቲ ምሁር ሸነኽ ኢዩ። ኣብ ስለ-ስ-ዓለም ሃገራዊነት እቲ ምሁር ኣካል እውን፡ መብዛሕትኡ እዋን ካብቲ ናይ ተራ ገባር ዝዓበየ እኳ እንተኸውነ፡ ከምዚ ኣብ ምዕራባዊ ሃገራት ዘሎ ምዕቡልን ጽኑዕን ኣይከውንን። ኤርትራ ብዕብየቱ ዘመክሖ ጉጅለ ምሁራንን ካልእ ስልጡን ኣካልን የብላን፤ ካብቶም ዝርከቦም ብቐደሙ እውን ሃገራዊነቶም ምዕቡል ዘይከውን ምሁራት ከኣ መብዛሕትኦም ብመዳይ ፖለቲካ ብዝተፈላለየ ምኽንያታት ግቡኦም ኣየማልኡን።

ኢሳያስ ብድኽመት ሃገራዊነት ምሁራት ተጠቂሙ ኢዩ። ነቶም ሓቀኛ ሃገራዊነትን ሓርበኝነትን ዝነበሮም መስተ-ዓልታትን ሓቦኛታትን ምሁራት - ኣብ ውድቡን ኣብ ውሽጢ ተ. ሓ. ኤን ዝነበሩ - ካብ ፈለማ ስብዓታተ ጀሚሩ ቀንጺሉዎም ኢዩ። ነቶም ሓቦ ከኣ ሕልና ዘይውንኑ ምሁራት ከኣ ብዘይንሕስያ ተጠቂሙሎም ኢዩ³⁴። ከምዚኦም ንዝኣመሰሉ ፈተውቲ ነብሶም ዝኸውኑ ምሁራት ኣብ ሜዳን ኣብ ወጻእን ኣዋፊሩ ሰውራ ኤርትራ ምስ ገለ ሸነኽ መሪሕነት ወያኔ ንዝነበሮን ንዘለዎን ከይሲ ናይ ሓባር መደብ ንኸገልግል ከምዝጭወ ገይሩ ኢዩ።

ሐ. ብሄረ-ሰባዊ ፍልልያት ንገዛእ-ርእሱ ኣሉታዊ ኣይከውንን። ሕብረተ-ሰብ ኤርትራ ብድምር ናይ ክልተ ሃይማኖታዊ ጉጅለታትን ትሸጎተ ብሄረ-ሰባትን ዝቐመ ኢዩ። እዚ ኣቀዋውማዚ፡ ንገዛእ ርእሱ ዘየጸገም ክነሱ፡ ንኣዕናውን ጸረ-ሃገራውን መደብ ተመዝሚዙ ኢዩ። ኢሳያስ ክብገስ ከሎ ጀሚሩ ነዚ ፍልልያትዚ ከምዝመዘመዞ ክዝከር ኣለዎ። ፍጹም

34. ዶ/ር ኣብርሃም ጳውሎስ ንትዕድልቲ ቅኑዓት ምሁራትን ንግደ በለጸኛታት ምሁራትን ኣብ ህዝባዊ ግንባር ከምዚ ዝሰዕብ ብግቡእ ገሊጽዎ ኣሎ፡

“...እቶም ሓዳላትን ጀጋኑን ምሁራት ኤርትራውያን ኣብ ሜዳ ካብ 70ታት ጀሚሮም ኣብ ህ.ግ ዝቃለሱ ዝነበሩ ብጉጅለ ኢሳያስ ተቐንጺሎም ኢዮም። እንተ እቶም ኣብ ወጻኢ ኣብ ኅድኒ ህ.ግ ከይደኖም ዝቃለሱ ዝነበሩ ምሁራት ኤርትራውያን ነቲ ኣብ ልዕሊ ኣሕዋቶም ምሁራት ዝካየዱ ዝነበረ ቅንጻላታትን ግፍዕታትን ክቃወሙ ኣይተረኸቡን፤ በኣንጻሩ እኳ ደኣ ንዝና ኢሳያስ ኢዮም ዝዋጥዩን ዘጥቅቡን ዝነበሩን ዘለዉን ኢዮም። (ኣብርሃም ጳውሎስ፡ ገጽ:525)

“... ምሁራት ኤርትራውያን ብፍላይ ምስ ህ.ግ ዝቃለሱ ዝነበሩ ካብቲ ነውራምን ፈላላይን ትምክሕተኛን ዝኸውኑ ትምህርቲ ኢሳያስ ኣፈወርቂ ከይተላቐቐ ህዝቦም ብሓለንጊ እናተሓልበ ከሎ ክሳብ ሎሚ ኣብ ኣመራካን ኣውሮጳን መንግስትና እናበሉ የዳኸሩ ምህላምም ዘሕፍር ታሪኽ ኢዩ። ስለዚ ምሁራት ንሕልናኦም ብውልቀ መላኺ ኢሳያስ ክከውን ዘፍቀዱ ...ብኸብሮን ዋግን ጓይላን የንግዙ ምህላምምን ዘኣስደምም ኢዩ።” (ኣብርሃም ጳውሎስ፡ ገጽ:525)

ምእዙዛቱ ዝነበሩ ተጋደልቲ ህዝባዊ ግንባር ነታ ሃገራዊት ውድብ ተ. ሓ. ኤ. “ዓማ” እናበሉ ብምርቋሕ ኣስላማዊትን ባዕዳዊትን ገይሮም ከም ዝርእይዎ፡ ኣብ መወዳእታኡ ከኣ፡ ክትሓቅቕ ኣለዎ እናበሉ ንምውቃዓ ከምዝዋፈሩ ገበረ። ደሓር እውን ዠሃዳውያን'ዶ ኣስላማዊ ጥሩፍነት'ዶ እንዳበለ ንተቓዋምቲ ብምጽላም ንምልካዊ ስርዓቱ ኣመኸንዩን፡ ገና እውን የመኸንይ ኣሎን።

መ. ምሳዚ ብዝተኣሳሰረ ኤርትራ ብደቡብ ምስታ ኣካል ኢትዮጵያ ዝኸውነት፤ ህዝባ ትግርኛ ዝሃረብ ክፍለ ሃገር ትግራይ ትዳውብ ሙኅኛና በዚ ሕጂ ዘሎ ኩነታት ዓቢ መሰናኸል ኢዩ። ህዝቢ ትግራይ ብኤትኒካዊ መንነትን፡ ብባህልን ብሃይማኖትን ምስ ህዝቢ ከበሳ ኤርትራ ሓደ ኢዩ። ከም ንቡር፡ እዚ ጉርብትናዚ ንገዛእ ርእሱ ዓቢ ጸጋ ክኸውን ዝኸእል ኢዩ፤ ብሰንኪ ፖለቲካ ኢሳያስን ወያኔን ግን ንዓና ንኤርትራውያን ኣብ ክንዲ ጸጋ ጸገም ከውይና ኣሎ። እዛ ክፍለ ሃገር ኣዚኣ ኣብ ኢትዮጵያ ንስልጣን ናይ ምቁርቋስ ኒሕ ዘለዎ ወያኔ ዝስሙ ኣካል ወሊዳ ኣላ። እዚ ኒሕዚ ታሪኻዊ ሰረትን መግለጽን ዘለዎ ኢዩ፤ ስለዚ ሽኦ ዘደንጹ ኣይከውንን። እንተኸውን ግን እዚ ዝተባህለ ኣካል ወይ እቲ ዓብላሊ ሸነኽ መሪሕነቱ ተቋራቅኖሱ መሪሕ ቦታ ምስዘይረክብ ተፈልዩ፡ ንኤርትራ ፋሕ-ብትን ብዘብል መልክዕ ነጻ ረፑብሊክ ንኸቐውም መደብ ዘለዎ ኢዩ። እዚ መደብዚ ታሪኻዊ መግለጺ ከውን ብቐዕ መመኸንይታ ዘለዎ ስለዘይከውን ኣዚዩ ዘስደምም ኢዩ። ኢሳያስ ኣፍወርቂ፡ ንገዛእ ርእሱ ብዓቢ ሸነኽ ካብ ትግራይ ዝውለድ ብምኅኑ እቲ ንወያኔ ዝድርኽ ኒሕ ይብጽሖ ኢዩ፤ ኣብቲ ዘስደምም ንኤርትራ ዝበታትን መደብ ከኣ መጻምድቲ ገለ ሸነኽ መሪሕቲ ወያኔ ከምዝኸውን ሕሊፍ ታሪኹን ህሊው ጉዕዞኡን ይምስክር።

መምርሒ ኣካይዳ ወያኔ ፖለቲካ ብሂር-ብሂር-ሰብ (*poitics of ethnicity*) ዝብል ሰረተ-እምነት ኢዩ። ከምዚ ስለዝኸውን ጉርብትና ከበሳና ምስታ ኣብ ትሕቲ ቁጽጽር ወያኔ ዘላ ትግራይ ብተግባር ዓቢ ጸገም ከውይ ኣሎ። ኢሳያስ ኣፍወርቂ ነዚ ኤትኒካውን ሃይማኖታውን ሮቋሒታት ተጠቐሙ ንድሕረት ተጋደልቲ ብቐሊሉ ከምዝምዝ ክኢሊ'ዩ፤ ኣብ መወዳእታኡ እውን ተጋደልቲ ስኽፍ ከይበሎም ምስ ወያኔ ተሓባቢሮም ንኤርትራውያን የሕዋቶም ከምዝጭፍጭፉ ገይሩ ኢዩ።

ሰ. ጂኦግራፊያዊ ምቕማጥ ኤርትራ ኣብ ምዕራባዊ ደንደስ ቀይሕ ባሕሪ ሙኅኛኑ ዓቢ ሮቋሒ ኢዩ። እዚ ኣቀማምጣዚ ክሳዳዊ ስለዝኸውን ናይ ቀረባን ናይ ርሑቕን ባዕዳውያን መንግስታት ንምቁጽጻሩ ዝብህግዎ ኢዩ። እኳ ደኣ ሓደ ካብቲ ሕቡራት ሃገራት ኣመሪካን እስራኤልን ካልኦት ምዕራባውያን መንግስታትን ንጉዳይ ኤርትራ ብዝርከሉ ዝወሰዱዎን - ክሳብ ሕጂ እውን ዝትግብርዎ ዘለዉን - ፖሊሲ ነዚ ሮቋሒ እዚ ኣብ ግምት ብምእታው ኢዩ። ኢሳያስ ንመደባቱ ከስልጥ ዝኸኣለ ብሓገዝ ናይ ምዕራባዊ ሓይልታትን መሻርኽቶም ዝኸውን መንግስታት ማእከላይ ምስራቕን ኢዩ። ነዚ ሓገዝ እዚ ንምርካብ ካብ ዝኸኣለዎ ዓበይቲ ነገራት ሓደ ምቕማጥ ኤርትራ ኣብ ደንደስ ቀይሕ ባሕሪ ሙኅኛኑ ኢዩ።

ነዚ ኣብ ላዕሊ ዝተገልጸ ድኸመታትን ኩነታትን ኢሳያስ ብኣድማዕነት ተጠቐሙሉ ኢዩ፤ ነዚ ክገብር ዝኸኣለ እውን ሕሊፍ ኣምባገነን ስለዝኸውን ኢዩ ክበሃለሉ ዝኸእል ሸነኽ ኣሎ። ከመይ? ብዙሓት ሰባት ነዚ ሕጂ ኣብ ኤርትራ ዘሎ ጋሕማጥ ኩነታት ብምርኣይ “ህዝባዊ ግንባርሲ ቀደም ኢያ ጥርንፍትን ኣድማዒትን ዝነበረት እምበር ሕጅስ ሥርዓትን ማእዘንን ስኢና ኢያ” ይብሉ። እዚ ግን የዋህ ኣራኣኢያ ኢዩ። ኢሳያስ ነታ ኣብ ሜዳ ከሎ ዝትግብራ ዝነበረ መደብ ኢዩ ሕጂ እውን ዘሰላሰል ዘሎ። መልክዕን ትሕዝቶን ኣተገባብራ መደቡ ግን ኣብዚ ጊዜ እዚ - ግዜ “ነጻነት” - ይፍለ ኢዩ።

ቻርለስ ፐንቲን ገተባህሎ ብ19-20 ክፍለ-ዘመን ዝነበረ ፈረንሳዊ ጸሓፊ “tyranny is always better organized than liberty” ኢሉ ዝገለጸ ኣስተብህሎ ኣላ። እዚ “ሕሉፍ ኣምባገነንነት ኩሉ ግዜ ካብ ነጻነት ብዝያዳ ዝተወደበ ኢዩ” ማለት ኢዩ። እዛ ኣስተብህሎ እዚኣ ኤርትራውያን ኣጸቢቆም ከስተማቕርዎ ዘለዎም ዓሚቕ ነጥቢ ዝሓቆፈት ኢዩ። ኣካይዳ ኢሳያስ ብግዜ ብረታዊ ገድሊ ከኣ ብግዜ “ነጻነት” ናብ ሓንቲ ናይ ነዊሕ ዕላማ ኣዚዩ ውዱብ ብዝኸነ ኣገባብ ዘተኩረ ኢዩ ዝነበረን ዘሎን። እታ ናይ ነዊሕ ዕላማ ከኣ ንሱ መንግስታዊ ስልጣን ጨቢጡ፡ ንኤርትራ ብመደብ ኣዳኺሙ ኣብ መስርሕ ፋሕ-ፋሕ ኢላ ከይዳ-ኸይዳ ብኻልእ ኣካል ከምትትካእ ምግባር ኢዩ። ብግዜ ብረታዊ ገድሊ ቃልሲ ኢሳያስ ነዛ ናይ ነዊሕ ዕላማዚኣ መንገዲ ምጽራግ ኢዩ ዝነበረ፤ ነዚ ንምግባር ንሚዳ ኤርትራ ክብሕቶ ነይሩዎ። ንሚዳ ኤርትራ ንምብሓት ከኣ ንጀብሃ ከጥፍኣ ነይሩዎ። ንጀብሃ ናይ ምጥፋእ ምንቅስቃስ ምኽትይ መታን ክመስል ከኣ ህዝባዊ ግንባር ብኸሉ መዳያት ካብ ጀብሃ ትበልጽ ከይና ክትርእ፤ ብቐንዱ ከኣ ጀብሃ ክትዳኸም ነይሩዎ፤ ስለዚ መደባት ጀብሃ ክዕንቀፍ፤ ምዕቡላት ካድራት ጀብሃ ክጭወዩን ክቕንጸሉን፤ ስምረት ምስ ተ.ሓ.ኤ. ዝብል ሓሳብ ክፍንፈን፤ ውግእ ምስ ጀብሃ ወግሑ-ጸብሑ ክውላዕ ንነዊሕ መደብ ኢሳያስ ኣድላዩ ነይሩ። ነዚ ንምግባር ንሓፋሽ ተጋዳላይ ይኹን ንካድራት ወይ ን(ስማዊ) ኣባላት መሪሕነት ጽንኩር ብዝኸነ መጠን ዝቆጸር ሓጺናዊ ጥርናፊ የድልዮ ነይሩ፤ ብርግጽ ከኣ ነይሩዎ።

ምስዚ ብዝተሓሓዘ ብተወሳኺ ክፍለጥ ዘለዎ ነገር ኣሎ። ንሱ ኸኣ ኣብ ሞንጎ ኢሳያስን እቶም ተጋዳልቲን ናይ ዕላማ ፍልልይ ከምዝነበረ ኢዩ። እቶም ተጋዳልቲ ንነጻነት ኤርትራ ንቃለስ ኣሎና ዝብል እምነት ኢዩ ነይሩዎም፤ ዕላማ ኢሳያስ ግን ነጻነትን ቀጻሊ ህላዌን ኤርትራ ከይከነስ ኬድካ-ኬድካ ንኤርትራ ምብትታንን ብኻልእ ኣካል ምትካእን ኢዩ ዝነበረ። ኢሳያስ ነቲ ሓቀኛ ዕላማኡ ሓቢኡ ነጻነት ኤርትራ ንዝብል ጭርሖ ከም ጉልባብ ወይ ሚላ ኢዩ ዝጥቀመሉ ነይሩ። ነዚ ፍልልይዚ ኢሳያስ ጥራይ ኢዩ ዝፈልጦ ዝነበረ፤ እቲ ተጋዳላይ ኣፍልጦ ኸኣ ግምት ኣይነበሮን። እቲ ተጋዳላይ ነዚ ፍልልይቲዚ ንኸይፈልጥ ኢሳያስ ብርቱዕ ቁጽጽር ክገብር ነይሩዎ፤ ገይሩ ኸኣ። በዚ ምኽንያቲዚ ኢዩ ተጋዳላይ ህዝባዊ ግንባር ኣሽምባይዶ ምስ ዜጋታትን ተጋዳልቲ ጀብሃን ነንሓድሕዱ እኳ ነጻ ከይኑ ክዘራረብ ዘይፍቀደሉ ዝነበረ።

እዚ ሕጂ መንግስቲ ኢሳያስ ኣብ ኤርትራ ዘካይዶ ዘሎ ኣብራሲ ዕማማት ብደገ-ደገ ጥራይ ክትርእዮ ከሎኻ ፈጸሙ ዘይተወደበን ዘይንጡፍን ይመስል። እቲ ሓቂ ግን ብኣንጻሩ ኢዩ። እዚ ኣዚዩ ውዱብን ንጡፍን ዝኸነ ኣካይዳ ኢዩ። እዚ ኣካይዳዚ እውን ከምታ ናይ እዋን ብረታዊ ገድሊ ብዕላማ ትግራይ-ትግርኛ ዝተደረሸ ኢዩ። ሚላ ኢሳያስ በዚ ሎሚ እንታይ ኢዩ? እቲ ሚላ ኤርትራ ምውትቲ ከይና፤ ኣብ ዞባና ይኹን ኣብ ዓለም ዘይትኸበር ኣካል ክትከውን እሞ ህዝብና ኸኣ ብሃገሩ ምሕባን ስኢኑ ንዝኸነ ጸረ-ሃገራዊ መደብ ብዘይ ጸገም ንኸቐበል ኢዩ።

እቲ ዝድለ ዘሎ እዚ ካብ ከኣ ኣብ ኤርትራ ሓሳረ-መከራ ክጽንክር - ማለት መብራህቲ ማይ መግቢ ወዘተ ክሰኣን፤ ስራሕ ይኹን ትምህርቲ ከይህሉ፤ ሕግን ሥርዓትን ፍትሕን ክጠፍእ እሞ መንእሰይ ሃጽ ኢሉ ክዓርብ - ኣለዎ ማለት ኢዩ። ስለዚ እቲ ኣብ ኤርትራ ዘሎ ጋሕማጥ ኩነታት ደይ መደይ ኢልካ ዝተኣታተወ ውዱብ (organized) ጉዕዞ ኢዩ። እዚ ንዝምታ ኩሊት ዝርኢ ኣብ ደገን ኣብ ውሽጥን - ኣብ ኣስመራ ከይተረፈ - ዘሎ፤ ኮሎኔላትን ጀነራላትን ዝርከቡዎ ሰንሰለታዊ ዝምድና፤ ብሩህ ኣብነት ናይ ውዱብ ወንጀል (organized crime) ኢዩ። እዚ ኩሉ ንኤርትራ ገሃነም ገይሩዎ ዘሎ ብልሽውና ይኹን ካልእ ወንጀላትን ግህሰት ሰብኣዊ መሰላትን ድኽነትን ሓሳረ-መከራን ንሃገርና ናይ ምብትታን ሽቶ ንምዕዋት ብመደብ ዝካየድ ዘሎ ውዱብ ኣሰራርሓ ኢዩ።

ከይሲ መደባት ኢሳያስ አፍወርቂ ክሰልጥ ዝኸኣለ ብናቱ ኣምባገነናዊ ጠባያትን ኣካይዳን፡ ብጥቕምን ግደን ህዝባዊ ወያኔ፡ ብናይ ተጋደልቱ ግርህነትን ድኸመትን፡ ከምኡ እውን ኣብ ውሽጢ ተ. ሓ. ኤ. ብዝነበረ ሕጽረታትን ጸገማትን ኢዩ።

፩፡ ድኸመታትን ጸገማትን ተ. ሓ. ኤ.

ኣቐድም ኣቢሊ ድኸመት ሃገራውነት ኣብ ውሽጢ ተ. ሓ. ኤ. እውን ጸገማት ፈጠሩ ከምዝነበረ፡ ነዚ ጸገማት'ዚ ኢሳያስ እውን ከምዝተጠቐመሉ ጠቐሰ ነይረ። ብ60ታት ብብዙሕ ሓጎጽጎጽ ዝሓለፈት ተ. ሓ. ኤ. (ጀብሃ) ድሕሪ ናይ 1971 ቀዳማይ ጉባኤ ኣምዕብልቲ ሃገራዊት ውድብ ንሙኝን ተበገሰት። ብፍላይ ካብ ናይ 1975 ካልኣይ ሃገራዊ ጉባኤ ንደሓር ንጉዳይ ስምረት ብዝምልከት፡ ብሓፈሻኡ ክርኤ እንከሎ፡ ጽፉፍ ሃገራውነት ዝደረኾ ሓላፍነታዊ ዝኸነ ኣካይዳ ተጓዕዘት።

ሸሕኳ ከም በዓል ዓብደላ እድሪስን መልኣከ ተኸለን ዝኣመሰሉ ረዘንቲ ባእታታት እንተነበሩዎ፡ ጀብሃ ሓደ ኣምባገነን ዝመለኻ ውድብ ኣይነበረትን፤ እቲ መሪሕነታ ነቲ ኩነታት ኣዚዩ ጥርኑፍ ብዝኸነ ኣገባብ ኣይሓዞን፤ ናይ ስለያ መርበባቱ ፎካስ ነይሩ፤ ከም ናይ ህዝባዊ ግንባር ጽዑቕን ጽንኩርን ኣይነበረን። ምስ ህዝባዊ ግንባር ከተመዛዘኖ እንከሎኻ ኩነታት ጀብሃ ንዝተፈላለዩ ርእይቶታትን መርገጻትን ክፉት ነይሩ።

ምሕደራ ጀብሃ ኣመና ዝነኣድ ኣይነበረን። ጥርናፊን ውህደትን ይጎድሎ ነይሩ፤ ዝሕታለን ካልእ ሕብረተ-ሰብኣዊ ድሕረት ዝመግልጹኡ ጋሕማጥ ሸነኻትን እውን ነይሩዎ ኢዩ።

ኣብ ጀብሃ በብእዋኑ ዝቐልቀሉ ብገለ ትሕተ-ሃገራዊ ወይ እውን ዘይሃገራዊ ዝምባሌታት ዝልለዩ ናኣሽቱ ጉጅለታት ነይሮም ኣዮም፤ ብዝተረፈ፡ መሪሕነት ጀብሃ፡ ብሓፈሻኡ ክርኣ እንከሎ፡ ሓቀኛ ሃገራዊ ስለዝነበረ ኣብ ሃገራውነቱ ተኣማሚኑ ኢዩ ዝጓገዘ ነይሩ። ከም ኢሳያስ ኣፍወርቂ ሕቡእ ኣጀንዳ ስለዘይነበሮ ተጋደልቱ ከይፈልጡዎ ኢሉ ኣመና ዝስከፈሉን ዝሰግኣሉን፡ ስለ'ዚ ከኣ ከነው ዝበለ ውዳብ ንኸትግብር ዝግድዶ ጉዳይ ኣይነበሮን። ብሓጸሩ፡ ጀብሃ - ማለት እታ ሓዳስ ናይ ድሕሪ 75 ጀብሃ - ምስታ ኢሳያስ ዝውንና ህዝባዊ ግንባር ክትመዛዘን ከላ ብሓቂ ተጻዋሪት (ሊበራል) ኢያ ነይራ ክበሃል ይከኣል።

በቲ ህቡብ ኣቡ-መንበር፡ ነፍሱ-ሃር ኣሕመድ መሓመድ ናስር፡ ዝውከል ተጻዋርነት ወይ ሊበራሊዝም ጀብሃ - ከም ንቡር - ጎዳኢ ክኸውን ኣይነበሮን። እንታይ እሞ፡ ጀብሃ፡ ኢሳያስ ኣፍወርቂ ዝተባህለ ጸረ-ሃገራዊ መደብ ዝተሓንገጠ ሕሉፍ ኣምባገነን ዝኸነ ተቓናቓኒ ነይሩዎ!! ኢሳያስ ዝኣመሰለ ዘየናሕሲ ጸላኢ ኣብ ዝሃለወሉ ኩነት ተጻዋሪ (ሊበራል) ኩንካ ንሃዋሁውካ ክፉት ምግባር ኣዚዩ ሓደገኛ ነይሩ። ሊበራሊዝም ጀብሃ ንኢሳያስ ጠቐሙዎ።

ሃዋሁው ውድቦም ሊበራል ስለዝነበረ ሃገራውነት ተጋደልቲ ጀብሃ ካብ ናይ ህዝባዊ ግንባር ኣዚዩ ዝሓሸ ነይሩ ክበሃል ይከኣል። ተጋዳላይ ጀብሃ ኣብ ጉዳይ ስምረት ብሓቂ ሃገራዊ መርገጽ ሓዘ ተቓሊሱን ተሰዊኡን ኢዩ። ብዛዕባዚ ጉዳይ'ዚ ንመሪሕነቱ ዝበድሃሉን ዝኣረመሉን ጊዜያት እውን ነይሩ ኢዩ።

እዚ ሓቂ እንተኾነ እኳ፣ ብሓፈሻኡ ሃገራውነት ተጋደልቲ ጀብሃ እውን ካብቲ ደረጃ ምዕባለ ሃገራውነት ኤርትራ ንላዕሊ ክኸውን ኣይክእልን ዝነበረ። ከም ነጸብራቕ ድኸመት ሃገራውነት ኤርትራ ስሩትን ምዕቡልን ኣይነበረን። ድኸመታትን ሕጽረታትን ነይሩዎ።

ተጋደልቲ ጀብሃ እዚ ድኸመትዚ ዝመግለጸኡ ጸገማት ምስ መሪሕነቶም ነይሩዎም። ገለ ካብኣቶም እውን ብጌጋ ይኹን ብኻልእ ምኽንያት ተመጸደቕቲ ህዝባዊ ግንባር - ውሑዳትስ ወረ ኣምለኸቲ ኢሳያስ - ከይኖም ጸገማት ፈጠሮም፡ ንርእሲኦም ከሲሮም ነቲ ውድብ እውን ኣኸሲሮሞ ኢዮም። እዚ ክበሃል ከሎ ግን መሪሕነት ጀብሃ ንኹሉ እቲ ምስ ተጋደልቲ ዝነበሮ ግርጭታት ብልክዕ ይፈትሖ ነይሩዮ ማለት ኣይከውንን። ንኣብነት፡ ብኣራኣጃ ብዙሓት ተግዘብቲ፡ ምስቲ ብ1977 ዝተቐልቀለ “ፋሉሉ” ኢሉ ዝሰየሞ ምንቅስቃስ ንዝነበሮ ምግርጫው ብረታዊ ስጉምቲ ንምውሳድ ከይተሃወኸ ተጸሚሙ ኣብዘይተሓለለ መስርሕ ዘተ ጥራይ ክውሰን ነይሩዎ።

ኢሳያስ ኣብ ጀብሃ ንዝነበረ ስንኩፍ ኩነታት ብዝተፈላለየ መንገድታትን ሜላታትን መዝሚዞዎ ኢዩ። ሓደ ካብቲ ዓበይትን ቀንድን ሜላታት ምውዳብ 5ይ መስርዕ ነይሩ።

5ይ መስርዕ እንታይ ማለት ኢዩ? መንግስቲ ኢሳያስን ሰዓብቲ ህግደፋውያንን “ሓሙሻይ መስርዕ” ንትብል ሓረግ ብጉጉይ ትርጉም ኢዮም ዝጥቀሙላ። ነዚ ተቐቐሚ ሓይልታት ኢዮም 5ይ መስርዕ ኢሎም ዝጽውዑዎ። እቲ መንግስቲ እኳ ብተንኮሎ ኢዩ እምበር ትርጉም 5ይ መስርዕ ጠፊኡዎ ክኸውን ኣይክእልን። እቶም ሰዓብቲ ግን መብዛሕትኦም ብዛዕባዚ ጉዳይዚ ዝፈልጥዎ የብሎምን።

5ይ መስርዕ ማለት ብሓጺሩ ኣብ ውሽጥኻ ከይኑ ንጸላኢኻ ዘገልግል ጉጅለ ማለት ኢዩ። ኣብ ውሽጢ እቲ ሃገር ወይ ኣብ ውሽጢ እቲ ውድብ ከይኑ ብዝተፈላለየ መልክዕ ነቲ ዝዋግኣኻ ዘሎ ጸላኢ መንግስቲ ወይ ውድብ ዘገልግል ኢዩ 5ይ መስርዕ ዝበሃል። ንጥፊታት 5ይ መስርዕ ቅለ-ዕን ዕላውን ከይከነስ ምስጢራዊ ኢዩ።

እዚ 5ይ መስርዕ ዝብል ሓረግ ዝተማህዘ ብ1936 ኣብ ስጳኝያ ኢዩ። ቦቲ እዋንቲ ኣብ ዝተኻየደ ምርጫ እቲ ፖፕላር ፍሮንት ዝተባህለ ጸጋማዊ ጉጅለ ኣብ ልዕሊ እቶም ዓቃባውያን ሰልፍታት ተግወተ። ፍራንሲስኮ ፍራንኮን ካልኦት ጀነራላትን መሊኡ ዘይሰለጠ ዕልዋ ኣካየዱሞ እቲ ኣብ ታሪኽ “ውግእ-ሓድሕድ ስጳኝያ” ተባሂሉ ዝጥቀስ ኩናት ተጀመረ። እቲ ደገፍ ፍሺስታዊ ሓይልታትን ካልኦት ዓቃባውያን ውድባትን ዝነበሮ ጀነራል ፍራንሲስኮ ፍራንኮ ኣዛዚ ናይቲ ዓላዊ ሰራዊት ኩነ። ኣብቲ ዝካየድ ዝነበረ ውግእ ረፑብሊካውያን ዝተባህሉ ገስገስቲ ንሰራዊት ጀነራል ፍራንኮ ስዒሮም ንኸተማ ማድሪድ ተቐጻጸሩዎ። ሓደ ጀነራል ኤሚሊዮ ሞላ ዝተባህለ ናይ ፍራንኮ መኰንን ነቶም ረፑብሊካውያን ንምጥቃዕ ኣርባዕተ መስርዓት ሰራዊት ኣዳሊዩ ነይሩ። ብተወሳኺ ከኣ ሓደ ንጀነራል ፍራንኮ ዝድግፍ “ሓሙሻይ መስርዕ” ኣብ ውሽጢ እቶም ረፑብሊካውያን ወደቦ። እቲ 5ይ መስርዕ ዝተወደበ እቶም ኣርባዕተ ብደገ ከጥቅዑ ከለዉ ንሱ ኸኣ ብውሽጢ ከይኑ ከጥቅዕ ብዝብል መደብ ኢዩ ነይሩ። ከምኡ ኸኣ ኩነ። ካብኡ ንደሓር “5ይ መስርዕ” ዝብል ሓረግ ኣብ ውሽጥኻ ከይኑ ንጸላኢ ዘገልግል ምስጢራዊ ጉጅለ ዝብል ትርጉም ሓዘ።

መንግስቲ ኢሳያስ ወይ ህግዲፍ ንሓደ ኣካል “5ይ መስርዕ” ኢሉ ክጽውዖ ዝኸእል እቲ ኣካልቲ ኣብ ውሽጢ ከይኑ ንተቐዎምቲ ወይ ንኻልእ ጸላኢ ዘገልግል እንተድኣ ከይኑ ኢዩ። እዞም ተቐዎምቲ ሓይልታት ቅለ-ዓትን ዕላውያንን ጸላእቲ ኢሳያስ፡ ጸላእቲ ህግዲፍ፡ ኢዮም፤ ኣብ ውሽጢ መንግስቲ ኢሳያስ ከይኖም ብምስጢር ዝንቀሳቅሱ ዘለዉ

አይኩኑን። 5ይ መስርዕ ክኸውኑ አይክእሉን ኢዮም። ብአንጻሩ እኳ ደአ 5ይ መስርዕ ኢሳያስ ቀደም ንጀብሃ፡ ሕጂ ከአ ንተቃወምቲ ሓይልታት ንምጥቃዕ ዝተጠቐመሉን ዝጥቀመሉ ዘሎን ሜላ ኢዩ።

ሕጂ አጸቢቹ ይበርህ ከምዘሎ፡ ብግዜ ብረታዊ ገድሊ ኣብ ውሽጢ ተ. ሓ. ኤ. - ኣብቲ መሪሕነት ከይተረፈ - ብምስጢር ዝንቀሳቐሱ ደገፍትን ኣባላትን ህዝባዊ ግንባር ነይሮም ኢዮም። እዞም ስሩዓትን ኣባላትን ህዝባዊ ግንባር ንተ. ሓ. ኤ. ብዝተፈላለየ መንገድታት ዓንቁፎማን ሃሲዮማን ኢዮም፤ ትግባረ መደባት ውድብ እናዓገቱ፡ ፕሮፓጋንዳ ህዝባዊ ግንባር ብሰላሕታ እናዘርግሎ፡ ኣብቲ ምሕደራዊ ድኽመታት ብምትኳር ንመሪሕነት ጀብሃ እናአጸለሙ፡ ንህዝባዊ ግንባር ሓበሬታ እናማሓላለፉ ውጥናት ኢሳያስ ከምዝሰልጥ ገይሮም ኢዮም። ክሳብ ሕጂ ከምዝፍለጥ ንጀብሃ ዘገልግሉ ከምዚኦም ዝኣመሰሉ ሕቡኣት ጉጅለ ኣብ ውሽጢ ህዝባዊ ግንባር ግን ኣይነበሩን።

ጸኒሕና ከምእንርእዮ፡ በዚ ሎሚ'ውን መንግስቲ ኢሳያስ ንሚላ 5ይ መስርዕ ንተቃወምቲ፡ ንምድንጋርን ምድኻምን ይግልገለሉ ኣሎ።

ሓጺናዊ ውድባዊ ጥርናፊ ህዝባዊ ግንባር፡ ተጻዋርነትን ስንክፋነትን መሪሕነት ጀብሃ፡ ግደ 5ይ መስርዕን ጥራይ ግን ንኢሳያስ ኣፍወርቂ ንሚዳ ኤርትራ ክዕብልል ኣየኸኣሎን። ኢሳያስ ንሚዳ ኤርትራ ክዕብልል ዘኸኣሎ ተወሳኺ ዓቢ ሮቛሒ ምትእትታው ህዝባዊ ወያኔ ኣብ ሰውራ ኤርትራ ነይሩ። ምትእትታው ወያኔ ከአ ኣብ ኢትዮጵያ ካብ ዝተኸሰተ ምዕባለታትን ፖሊሲ ምዕራባውያን መንግስታትን ነጸልካ ዝርእ ኣይኩነን። ነዚ ነጥቢ ኣብ ዝሓለፈ መድረኻት ብዝርዝር ገሊጾዮ ስለዝኸውንኩ ኣብዚ ክደግሞ ኣድላዩ ኣይኩነን። እቲ ቀንዲ ፍራንገር እዚ ጽሑፍዚ ብብሩህ ንኸቐርብ ግን ከም መዘኻኸሪ እዚ ዝሰዕረ ጽሑቕ ትሕዝቶ ጥራይ ምቕራብ ሓጋዚ ኢዩ።

ካብ ጊዜ ብረታዊ ገድሊ ኣትሒዙ - እኳ ደአ ካብ ኣርብዓታት ጀሚሩ - ፖለቲካ ኤርትራ ምስ ፖለቲካ ኢትዮጵያ ብምዝማድ ኢዩ ዝርእ ዝነበረ። ብምኽንያት ክሳዳዊ ኣቀማምጣኣ ንኤርትራ ክጥቀሙላ ዝበሃኑ ባዕዳውያን ስትራቴጂኦም ክሕንጽጹ ከለዉ ኣብ ኢትዮጵያ እንታይ ዓይነት መንግስቲ ከምዝነበረን ምስኦም ከአ እንታይ ዓይነት ዝምድና ከምዝነበሮን ኣብ ግምት ብምእታው ኢዩ ዝነበረ።

ኣብ ፈረቓ ናይ 70ታት ኣብ ኢትዮጵያ ንጉሳዊ ሥርዓት ተዓሊዩ፡ ስነ-ሓሳባውን ፖለቲካውን ምርጫኡ ኣንጻር ምዕራባዊ ደምበ ዝኸውን መንግስቲ ምስቆመ ንምትእትታው ወያኔ ኣብ ሰውራ ኤርትራ ምቹእ ሃዋሁው ተፈጥረ። ምዕራባውያን ሓይልታት ንሰውራ ኤርትራ ንኸጥቀሙሉ መታን ንሃገርና ኣብ ነዊሕ ጉዕዞ ዝፈናጥሕ ስትራቴጂ ሃንደሱ። በዚ መደብዚ ከአ ሚዳ ኤርትራ ከይዱ-ኸይዱ ብኢሳያስን ወያኔን ከምዝዕብልል ገበሩ። ንኸልቲኦም ብዝተፈላለየ መንገዲ እናሓዘኩ ከምቲ ዝተመነይዎ እቲ ኣንጻርም ዝነበረ መንግስቲ ኣዲስ ኣበባ ከምዝወድቕ ገበሩ።

እምበኣር፡ ካልኦት ሮቛሒታት ግደ እንተነበሮም እኳ፡ ኢሳያስ ንሚዳ ኤርትራ ክዕብልል ዝኸኣለ ብግደ ወያኔ ኢዩ። ወያኔ ምስ ኢሳያስ ከይኖም ንጀብሃ ወቐዶም ካብ ሚዳ ኤርትራ ምስ ኣውጽኡ እቲ ቀዳማይ ገበን ኣብ ልዕሊ ህዝቢ ኤርትራ ፈጸሙ። ነዚ ክገብሩ ከለዉ ንጥቕሚ ኤርትራ ከምዘይነበረ ግሁድ ኣዩ። ዕላማኦም ንሰውራ ኤርትራ ጨውዮም ንጥቕሞም ክግልገሉሉ ኢዩ። ጥቕሞም ከአ ንደርጊ ኣውዲቕካ ኣብ ኢትዮጵያ ምንጋስ ኢያ ነይሩ፤ መደብ ወያኔ ግን ከምቲ ኣቐዲሙ ዝተገልጸ ኣብ ኢትዮጵያ ምንጋስ ጥራይ ዝተወሰነ ኣይነበረን።

፩፡ ኢሳያስን ወያኔን ከም መንግስታት፣ ዘይምቅዳውን ውግእን

ኢሳያስን ወያኔን ከይሲ ናይ ሓባር መደብ ዓጢቕም ኣብ ፈለግ 90ታት ንደርጊ ምስ ኣውደቐ ሕሊፍ ናይ ምትሕብባር ዝምድና ነበሮም። በቲ እዋንቲ ህዝባዊ ግንባር ኣብ ኢትዮጵያ ዳርጋ ድላዮም ይገብሩ ነይሮም ኢዮም። ብናይ ኢኮኖሚ መዳይ ዘይሕጋውን ዘይፍትሓውን ንጥፊታት የካይዱ ነይሮም፤ ንኣብነት ከም ቡን፣ ሰሊጥ ዝኣመሰለ ባህርያዊ ሃብቲ ብናይ ኢትዮጵያ ብር ዓዲንም ንወጻኢ ብምሻጥ ዶላር ኣመሪካ ወይ ካልእ ዋጋኡ ዘይለዎዎ ገንዘብ (hard currency) ይረኽቡሉ ነይሮም³⁵።

በቲ እዋንቲ እውን ብዙሓት ከም በዓል ግራዝማች ተስፋ-ሚካኤል ጆርጅ፣ ዳኒኤል ገብረኪዳን፣ ገብረብርሃን ዘርአ፣ ዘካርያስ ንጉሰ ዝኣመሰሉ ብመንግስቲ ኢሳያስ ዝጽልኡን ዝፍርሑን ኤርትራውያን ኣብ ኣዲሱ-አበባን ኣብ ካልኦት ሸነኻት ኢትዮጵያን ብግፍዒ ተቐትሉን ተጨውዮን። ወያኔ፡ ኣብ ኢትዮጵያ ስልጣን ሒዞም ዝነበሩ መንግስቲ ከም ሙኋኖም መጠን፣ እዚ ግፍዕታትዚ ንክይፍጸም ክከላኸሉ፡ ምስተፈጸመ ኸኣ ነቶም ገበነኛታት ኣብ ፍርዲ ክቐርቡዎም ሓላፍነት ነይሩዎም፤ ኣየገበሩዎን ግን። እኳ ደኣ ምስ መንግስቲ ኢሳያስ ተሓባበሩ። እዚ ኣብ ልዕሊ ኤርትራውያን ዝተፈጸመ ከቢድ ግፍዒ ነበረ።

እቲ ኣብቲ እዋንቲ ብወያኔ ዝተፈጸመ አዚዩ ዝኸበደ በደል ግን ንጉዳይ ረፈረንደም ዝምልከት ነበረ። ወያኔ ብ1991 መንግስታዊ ሥልጣን ምስሓዙ እቲ ኣብ ኤርትራ ዝካየድ ረፈረንደም ብኣግባቡ ዲሞክራሲያዊ ከምዝኸውን ንክገብሩ ሓላፍነት ነይሩዎም። እቲ መስርሕ ረፈረንደም ሓቀኛ ትግባረ ርእሰ-ውሳኔ ንክኸውን ቅድመ-ዝኣገረ ሃዋሁው ዲሞክራሲ ክሰፍን ኣለዎ፤ ኩሉ ፖለቲካዊ ውድባትን ጉጅለታትን ከኣ ንነናቱ መርገጽ ብነጻን ብቐላ-ዕን ክጣበቐሉን ከዋፍሮን ክኸእል ኣለዎ ክብሉ ነይሩዎም። ነዚ ግን ኣይገበሩን። እቲ ረፈረንደም ዲሞክራሲያዊ ብዝኸውን መስርሕ ተኻይዱ ነይሩ እንተዝኸውን፡ እቲ ህዝቢ ኤርትራ ለ-ዓላዊት ሃገር ንክትኸውን ከምዝመርጽ ዘጠራጥር ኣይነበረን።

ወያኔ መስርሕ ረፈረንደም ዲሞክራሲያዊ ከምዝኸውን ብዘይምግባርም ብክልተ መንገዲ ጎዲኦምና። ብቐዳምነት እቲ ረፈረንደም ሕጋዊ ብዘይኮነ ኣገባብ ብምክያዱ ብዙሓት ኢትዮጵያውያን ከም ብቐፅ ኣይንቐበሎን ኢና ንክብሉ ክሳብ ሕጂ መሰረት - እንተንኣሰ ምክንያት - ኩይኑዎም ኣሎ። ብተወሳኺ ቅኑዕ ዘይኮነ መስርሕ ረፈረንደም ብምፍቃድ ወያኔ ንኤርትራ ከምዘላታ ንኢሳያስ ኣረኪቦማ፤ እቲ ፖለቲካዊ ጉጅለታት ኩነ እቲ ህዝቢ ብሓበራ መሰል ከምዘይብሉ ቆጶሮም ኢሳያስ ኣብ ኤርትራ ኣምባገነናዊ ሥርዓቱ ከምዝተክል ገይሮም። ስለምንታይ?

ስለምንታይ ኢዮም ወያኔ ኤርትራ ሕጋዊ ብዝኸውን ረፈረንዱም ብዘይጥርጥር ነጻነታ ከተረጋግጽ ትኸእል እናሃለወት ከላ ዘይብቐፅ ረፈረንደም ከምዝካየድ ዝገበሩ? ወያኔ ከምኡ ዝገበሩሉ ምክንያት ነቲ መስርሕ ረፈረንደም ብጥቕሚ ህዝቢ ኤርትራ ከይኮነስ ብጥቕሞም ስለዝራኣዩዎ ኢዮ። ከመይ? ትዝክሩ እንተኸውንኩም ወያኔ ንናይ ኤርትራ ረፈረንደም ከይሓፈሩ ኢዮም ጎሰንስ ገይሮሙሉ። ከም ጉዳዮም ገይሮም ኢዮም ተዋፊሮሙሉ። ኣብ በዓል ኣዲሱ-አበባ እቲ ረፈረንደም ክካየድ ከሎ፡ ንብዙሓት

35. ኣረጋሽ አዳነ፡ ኣብ ዮናስ በላይ አበባ፡ ገጽ 86

ኤርትራውያን ኪዱ ንነጻነት ምረጹ እናበሉ ዳርጋ የገድዱ ከምዝነበሩ እሙን ሓበሬታታት ኣሎ።

ብፍላይ ሕጂ ክርእ እንከሎ ወያኔ ነቲ ረፈረንደም - ማለት ንምፍላይ ኤርትራ ካብ ኢትዮጵያ - ከም ጉዳዮም ገይሮም እንተተዋፈሩሉ ዘገርም ኣይከውንን። ጉዳዮም እኮ ኢዩ ነይሩ ክበሃል ይክእል'ዩ። ንኣታቶም ዝግጦም ዝነበረ እቲ ኬድካ-ኸድካ ንትግራይ ፈሊኻ ናትካ ረፈረንደም ምትካል ዝሸቶኡ ርሑቕ መደብ ኢዩ። እዚ ምስ ኢሳያስ እውን ዘሃምዶም መደብዚ ንክሰልጥ ቅድመ-ዝኣገረ ኤርትራ ናይ ግድን ንዓኡም ብዘገልግሎም ኩነት ካብ ኢትዮጵያ ክትፍለ ነይሩዎ። ስለዝ ንኤርትራ ከምዘላታ ንኢሳያስ ጥራይ ተረክብ ናይ ሓሶት ረፈረንደም ከምዝካየድ ገበሩ። ብሓጺሩ እምበኣር እቲ ረፈረንደም ዝተባህለ ናይ ሓሶት መስርሕ ነቲ ንትግራይ ካብ ኢትዮጵያ ናይ ምፍላይ ነዊሕ መደብ መንገዲ ዝጸርግ ኢዩ ዝነበረ እምበር መሰል ህዝቢ ኤርትራ ዝደረኾ፣ ንረብሓ ህዝቢ ኤርትራ ተባሂሉ ዝተወደበ ኣይነበረን።

ኣብቲ ረፈረንደም ዝተካየደሉ እዋን መንግስቲ ኢሳያስ ኣብ ኢትዮጵያ ገና ድላዩ ዝገብረሉ ዝነበረ ኢዩ። ኣብቲ እዋንቲ መሪሕነት ወያኔ ብሰብሓት ነጋን መለስ ዜናውን ዝተግብረሉ ኢዩ ነይሩ። ምስዚ ብዝተሓሓዘ ክጥቀስ ዘለዎ ነጥቢ ኣሎ። ካብ ኩሎም መራሕቲ ወያኔ እቶም ምስ ኢሳያስ ዝቐረበ ዝምድና ዝነበሮም ስብሓትን መለስን ኢዮም። ካብ ክልቲኦም ከኣ እቲ ምስ ኢሳያስ ዝበለጸ ቅርብት ዝነበሮ ስብሓት ኢዩ³⁶።

ቁሩብ ዓመታት ድሕሪ ረፈረንደም ተግባራት መንግስቲ ኢሳያስ ንገለ ክፋል መሪሕነት ወያኔ - ብሕልፊ ነቲ በዓል ገብሩ ኣስራት ዝርከቡዎ ኣብ ትግራይ ዝነበረ ወገን - ኣዚዩ ጸላዕላዕ ክብሎ ጀመረ። እዚ ወገን እዚ ኣብ መወዳእታኡ መንግስቲ ኢሳያስ ከም ቀደሙ ኣብ ኢትዮጵያ ድላዩ ንክይገብር ከምዝኸልከል ገበረ። እዚ ከይዱ-ኸይዱ ውግእ ባድመ ኣስገብ እሞ እቲ ኩላትና እንፈልጦ ዕንወትን ሞትን ኩነ።

ንውግእ ባድመ ምድላዎት ኣብ ዝግበረሉ ዝነበረ እዋን እቲ ጸረ-ኢሳያስ ዝኸነሰ ሸነኽ መሪሕነት ወያኔ ነቲ ክሳብ ሸዕኡ ዓብላሊ ዝነበረ ብመለስን ስብሓትን ዝምራሕ ጉጅለ ዳርጋ ኣሕሚቑዎ ነይሩ። ኣብቲ ኩነትቲ ኢዮም መራሕቲ ወያኔ ምስ ኩሎም ተቓዋሚት ሓይልታት ኤርትራ ናይ ምትሕብባር ዝምድና ዝደለዩ። ኣንጻር መንግስቲ ኢሳያስ ክንተሓባበር ድሉዎት ኢና ስለዝበሉ ምስ ብዙሓት ውድባት ንተግባራዊ ዝምድና ዝምልከት ምርድዳእ ተገይሩ። ንኣብነት ምስቲ ብነብሰህር ዓብደላ እድሪስ ዝምራሕ ዝነበረ ውድብ ተ. ሓ. ኤ. ንወተሃደራዊ ስልጠናን ካልእ ጉዳያትን ብዝምልከት ስምምዕ ተበጺሖ ጥራይ ዘይከነ ምትግባሩ እውን ኣገዳሲ ብዝኸነ መጠን ተጀሚሩ ነበረ።

ብ2001 ግን ገለ ውሽጣዊ ምዕብልናታት ኣብ ወያኔ መጻ እሞ እቲ መሪሕነት፣ እቲ ውድብ እውን ክበሃል ይክእል። ኣብ ክልተ ተገምዖ፣ መንግስታዊ ስልጣን ብጉጅለ ስብሓተ-መለስ ተገብተ። እዚ ጉጅለ'ዚ መንግስቲ ኢሳያስ ክውቃዕ ዝደሊ ኣይነበረን። እዚ ሕጂ ዘሎ ንባድመን ምሕንጻጽ ዶብን ዝምልከት ኩነታት ንመንፈስ ናይዚ ጉጅለዚ ዘንጸባርቕ ኢዩ³⁷።

36 ገብሩ ኣስራት፣ ገጽ 222

37 ካብቲ ቤት-ፍርድ ሃገ፣ ንውግእ ባድመ ብዝርከሉ ዝሃዕ ውሳኔ ኣብዚ መልእኽት'ዚ ዘገድላና ትሕዝቶታት ሰለስተ ኢዮን። ንሳተን ከኣ 1. ነቲ ውግእ ዘበገሰቶ ኤርትራ ኢዩ፣ 2. እታ ባድመ ዝተባህለት ቁሽት ግዝኣት ኤርትራ ኢዩ፣ 3. ክሳብ ደባት ዝሕንጻጽን ኩነታት ዝጥቀስን ኣብ ውሽጢ ግዝኣት ኤርትራ ካብቲ ዶብ 25 ኪሎሜተር ዝስፍሓቱ መንጎኣዊ ዞባ (buffer zone) ክህሉ ኢዩ ዝብላ

ካብ መወዳእታ 2001 ጀሚሩ ብጉጅለ ስብሐተ-መለስ ዝተገበተ መንግስቲ ወያኔ ነቲ ምስ ተቐዋምቲ ሓይልታት ኤርትራ ተጀሚሩ ዝነበረ ንመንግስቲ ኢሳያስ ናይ ምጥቃዕን ምድኻምን መደብ ጠለሙ፡፡ ተጀሚሩ ንዝነበረ ምትሕብባር ሰሪዞ፡፡ ትርጉም ዘለዎ ሓገዛት ምሃብ ኣቋረጸ፡፡ ከይዱ-ኸይዱ ከኣ ንተቐዋምቲ ውድባትና ብዝተፈላለዩ ጥበብ ኣዳኻሚ-ወንን ኣልሚሹ-ወንን፣ ክሳብ ሕጂ እውን ከዳኻሚን ከልምሸንን ይርከብ፡፡ እዚ ሕጂ ንዘሎ ኩነታት ንምርዳእ ዝሕግዘና ድሕረ-ባይታ ኢዩ፣ እኳ ደኣ ነዚ ከይተረዳእካ ንህሉው ኩነታትና ብብኻዓት ምትንታን ኣይከኣልን ኢዩ፡፡

፯፡ ኤርትራን ህሉው ፖሊሲ ወያኔን ኢሳያስን

እዚ ሕጂ ዘሎ መንግስቲ ወያኔ እንታይ ዓይነት ሥርዓት ኢዩ? ባህርያት ህሉው ሥርዓት ወያኔ electoral authoritarianism ማለት ምርጫዊ ምልኪ ተባሂሉ ዝግለጽ ኢዩ፡፡ እዚ መልክዕ ምርጫ ዘለዎ ምልካዊ ስርዓት ማለት ኢዩ፡፡ ብዙሓት ተንተንቲ ከምኡ ገይሮም ኢዮም ዝገልጹዎ³⁸፣ ኣነ እውን በዚ ኣገላልጻዚ እሰማማዕ ኢዩ፡፡ ኣብ ሓሓሙሽተ ዓመታት ብዝሓሰልፋዊ ዝመልክዑ ምርጫ ይካየድ፣ ነቲ ምርጫ ግን እቲ ስልጣን ሓዙ ዘሎ መንግስቲ - መንግስቲ ወያኔ - ኩሉ ሜላታትን ተንኩላትን እናተጠቐመ ንሱ ጥራይ ከምዝሰዕሮ ይገብር³⁹፡፡ ንኣብነት ኣብቲ ናይ 2010 ምርጫ ወያኔ 99.6% ናይቲ ወንበራት ባይቶ ስዒርና ኢሎም ነቲ ባይቶ ብሒቶም፡፡ እዚ ንኸትሰምዖ እውን ዘስደምም ዝነበረ ሃዩንታ ኢዩ፡፡ እዚ ሸፊጥ ጥራይ ኣይነበረን፣ ንዕቅድን ብድዕን ዘንጸባርቐ ፍግራ ኢዩ ነይሩ፡፡

ወያኔ ሕጂ ብሓይሊ ኢዮም ኣብ ስልጣን ዘለዉ እምበር መብሃሕትኡ ህዝቢ ኢትዮጵያ ስለዝፈተዎም ኣይከሰንን፡፡ ነቲ ህዝቢ ብምፍርራሕ ኢዮም ተቐጻጺሮም ዘለዉ፡፡ ጎራሓት ስለዝኸሱ ግዳ ገለ ጥበባት ተጠቐሞም እቲ ምልካዊ ስርዓቶም ብገለ ሸነኹ ሊበራላዊ መልክዕ ከምዘህልዎ ይገብሩ፡፡ ንብዙሓት - እንኩላይ ንኤርትራውያን - ኣጋጊዮም ኢዮም፣ ገናውን የጋግዩ ኣለዉ፡፡

እንተኸሱን ግን እቲ ህዝቢ ካብ ጊዜ ናብ ጊዜ እናጸልኦም፣ ተቐዋሞኡ ኸኣ እናበርቱዎ ይኸይድ ብምህላዉ መልክዕ ናይቲ መንግስቲ ወያኔ ዝጥቀሙሉ ዘሎ ኣገባብ ጽቕጠት

ኢዩን፡፡ ክሳብ ሕጂ መንግስቲ ወያኔ ካብ ባድመ ኣይወጸን፣ ገለ ምስምሳት እናኣቕረበ እውን ዶብ ንክሕንጻጽ ምትሕብባር ኣብዩ ኣሎ፡፡ በቲ ካልእ ሸነኽ ከኣ መንግስቲ ኢሳያስ ነቲ 25 ኪሎመተር መንጎኣዊ ዞባ ጠሓሒሱ ሰፊሩዎ ኢዩ፡፡ ምስዚታት ብዝተተሓሓዘ ክልቲኡ መንግስታት ይወቓቕስ እምበር ኣብ ውግእ መሳሊ ክኣቱ ኣይተራእዮን፣ ዝኣቱ እውን ኣይመስልን፡፡

ነዚ ንሕቶ ባድመን ዶብን ዝምልከት ኣይ-ሰላም ኣይ-ውግእ ኩነታት ክልቲኡ መንግስታት ዝደልዮ ይመስል፡፡ መንግስቲ ኢሳያስ ወያኔ መሬትና ሓዞም ኣለዉ፣ ሉኣላውነትና ተጋሂሱ ኢዩ ዘሎ እናበለ ነቲ ኩነታት ንዲሞክራሲያዊ ስርዓት መመሊሱ ንምምሕልላፍ ይጥቀሙሉ ኣሎ፡፡ ከምኡ እውን መንግስቲ ወያኔ ብሰሜን ካብ ሻዕብያ መጥቓዕቲ ክመጸና ይኸእልዮ ብምባል ኣጽዋርን ወተሃደራዊ ስርዓታትን መሳለጥያታትን ንትገራይ ንምግዓዝ፣ ከምኡ እውን ኣብ ኢትዮጵያ፣ ብፍላይ ከኣ ኣብ ትግራይ፣ ንዲሞክራሲያውን ሰብኣውን መሰላት ገደብ ንምግባር ይጥቀሙሉ ኣለዉ፡፡ ስለዚ ንሕቶ ባድመን ዶብን ክልቲኦም መንግስታት ስልጣኖም ንምጥባቕን ንምግባቕን ይጥቀሙሉ ኣለዉ ክበሃል ይከኣል፡፡

38. Merera Gudina (2011)
39. ተቐዋምቲ ሰልፍታት ኣብ ምርጫታት መታን ከይዕወቱ ቀንዲ ካብቲ መንግስቲ ወያኔ ዝጥቀሙሉ ዘይርትዓዊ ሜላታት ኤርምያስ ለገሰ ብ 1 ኖቨምበር 2014 ኣብ ከተማ ስያትል፡፡ ዋሺነገተን ኣብ ዝሃዐ መግለጺ ተዘርዚሩ ኣሎ፡፡ ነቲ መግለጺ ንምስማዕ ኣብዚ ርኣ <http://www.ethiomeia.com/15store/4247.html>

እናጨከነ ይመጽእ ኣሎ። ዝእሰሩ ዘለዉ ናይ ፖለቲካ ተቃዋሚቲ፣ ጋዜጠኛታት፣ ተንቀሳቅሶቲ ሰብአዊ መሰላት፣ እናባዘሎ ይኸዱ ኣለዉ። እዚ ጽኑቕጠት'ዚ ኣብ ትግራይ እውን ኣመና ይኸፍእ ኣሎ።

ወያኔ ሥልጣን ብፍታዎም ክገድፉ ኣይደልዩን ኢዮም፤ ከም ብዙሓት ካልኦት ኣፍሪቃውያን ገዛእቲ ገና ኣብቲ “ብደም ዝተረኸበ ስልጣን’ ብዘይደም ኣይግደፍንዮ” ዝብል ደረጃ ስልጣን ኢዮም ዘለዉ⁴⁰። ኣብ መወዳእታኡ እኳ ከምቶም ዝሓለፉ ጨቆንቲ ሥርዓታት ካብ ሥልጣን ምውራዶም ኣይተርፎምን ኢዮ። ካብ ሥልጣን ወሪዶም ግን ብሰላም ኣብ ኢትዮጵያ ዝነብሩ ኣይመስሉን። ታሪኽም ከምዝምስክሮ፣ ካብ ከም በዓል ስብሓት ነጋ ዝኣመሰሉ መራሕቶም እውን ከምዝሰማዕናዮ፣ ስልጣን ምስዝሰጸኑ መሰል ርእሰ-ውሳኔ ክሳብ ምግንጻል ንዝፈቅድ ሕገ-መንግስቶም ተጠቂሞም ንትግራይ ካብ ኢትዮጵያ ብሓይሊ ክፈልዩዎ ክፍትኑ ኢዮም፤ ነዚ ንኸስልጡ ከኣ ኣቐዲሞም ነታ ዝተረፈት ኢትዮጵያ ፋሕ-ብትን ከብሉዎ፣ እንተወሓደ ሓድነታ ኣላሕሊሑም ከዳኸሙዎ፣ ኢዮም። ብድሕሪኡ ከምቲ ኣቐዲሙ ዝተገልጸ ምስ ገለ ሸነኽ ኤርትራ ሰሚሮም ሓንቲ ወደባት እትውንን ሃገር ንምምስራት ክህቅኑ ኢዮም። እቲ ብብሃረ-ሰባዊ መንነቱ ዝኸርዕ ህዝቢ ትግራይ ግን ብኢትዮጵያውነቱ እውን ዝሕበን ስለዝኸውነ እዚ መደብ'ዚ ኣብ መወዳእታኡስ ክፈሸል ኢዮ፣ ቅድሚ ምፍሻሉ ግን ብዙሕ ዕንወትን ህልቂትን ከስዕብ ኢዮ።

ከምቲ ኣቐዲሙ ዝተገልጸ ብበዓል ስብሓት ነጋ ዝምራሕ ሸነኽ ወያኔን መንግስቲ ኢሳያስን ንኤርትራ ዝበታትን ናይ ሓባር ርሑቕ ዕላማ ኣለዎም። ክልቲኦም ኣብ ልዕሊ ኤርትራን ኤርትራውያንን ዘካይድዎ ዘለዉ ፖሊሲ - ማለት በዓል ኢሳያስ ብወገን ኤርትራ በዓል ስብሓት ከኣ ብወገን ኢትዮጵያ ከይኖም - ነቲ ናይ ሓባር ርሑቕ ዕላማ ኢዮ ዝትግብር ዘሎ።

ወያኔ ንተቃዋሚቲ ሓይልታት ኤርትራ ብዝርከኡ ዘለዎም ፖሊሲ በዚ ዕላማዚ ዝተገዛኦ፣ ነዚ ዕላማዚ ዘገልግል ኢዮ። ከምኡ ኸኣ መንግስቲ ኢሳያስ ንምሕደራ ኤርትራ ብዝርከኡ ከውነቱም ምስኡ ዝተሃመዱ ሓይልታት ተቃዋሚ ኢትዮጵያ ብዝምልከት ዘለዎ ፖሊሲ በዚ ዕላማዚ ዝምራሕ፣ ናብዚ ዕላማዚ ዘቕንዕ ኢዮ።

ብምሕደራዊ ፖሊሲ መንግስቲ ኢሳያስ ኣብ ኤርትራ ንጀምር። ኣቐዲሙ ከምዝተገልጸ ኢሳያስ ንኤርትራ ብመደብ ይቐትላ ኣሎ⁴¹። ኢሳያስ ብመደብ ንኤርትራ ቀቲሎ

40. መረራ ጉዲና (አዲስ-አበባ፡ ነሐሴ 2006 E. C.) ገጽ፡ 202
41. ነዚ ሓቂዚ ኢሳያስ ባዕሉ እውን ይእመነሉ ኣሎ ክበሃል ይከኣል። ዓንደብርሃን ወልደጊዮርጊስ ኣብዚ ቀረባ እዋን ኣብ ዘሕተሞ መጽሓፍ ኢሳያስ ክስክር ከሎ “ብድሕረይ ዓጋመ ከምእትብሉኒ እፈልጥ ኢዮ፣ ክርእየኩምዮ። ነዛ ዓዲ ከምታ ዘምጸእኩዎ ከጥፍኣ ኢዮ” ይብል ከምዝነበረ ነገሩና ኣሎ። Andebrehan Woldegiorgis ገጽ 322 እግረ-ጽሑፍ 329

ነዛ ሓበሬታዚኣ ስለዘካፈለና ንዓንደብርሃን ንስነ-ስርዓቱ ነመስግኖ። ካብኡ ተረፈ ኢሳያስ - ርእሰ ብሃርን መራሕ-መንግስትን ተባሂሉ - ንኤርትራ ከጥፍኣ ኢዮ ክብል ከሎ ዓንደብርሃንን ካልኦት ኣገልገልቲ ኢሳያስን እንታይ ይገብሩ ነይሮም ዝብል ሕብሪ ውንጀላ ዘለዎ ሕቶ ክለዓል ናይ ግድን ኢዮ። እዚ ርእሱ ዝኸኣለ ጉዳይ ስለዝኸውነ ሕጂ ብኸምዚ መልክዕ ጠቐሰዮ ጥራይ ኢዮ ዝሓልፍ፣ ነዝን ንተሃማዲ ኣርእስትታትን ንኻልእ ኣጋጣሚ ክውንዝፎ መሪጸ ኣለኹ። ቀንዲ ነጥብ እዚ ዝስዕብ ኢዮ።
ዘረባ ኢሳያስ ቡቕሲ ዝወለዶ ዘይንዳእ ዓዘፍዘፍዮ ኢልካ ሸለል ዝበሃል ኣይከውንን። ኢሳያስ ኣመና እንተሰተዮ እውን ከምዚ ንዝኣመሰለ ዘረባ ስቕ ኢሉ ዝድርብይ ኣይመስለንን። ነዊሕ ናይ ምትላልን ተንኩል ናይ ምእላምን ተሞክሮ ዘለዎ ሰብ ኢዮ፣ ከምቲ ንሰምዖን ነንብዓን እንተድኣ ከይይኑ ከኣ ሳዕቤን ኣልኮላዊ መስተ ናይ መጽዋር ዓቕሙ እውን ቀሊል ኣይከውንን!! ኢሳያስ ነዚ ፈኸራዚ ዘሰምዖ ዲሕሪ “ነጻነት” ሙኋኑ ጥራይ እምበር ብርግጽ መዓስ ሙኋኑ ኣይተነግረናን። እዚ ብዘየገድስ እቲ ክፍለጥ

ንኤርትራውያን ብሃገሮም ንኸይሕበኑ ገይሩዎም አሎ፤ ብሃገሮም ምሕባን ክስእኑ ከለዉ ንሓድነታን ልዑላውነታን ንምክልኻል ክለግዓሉ ኣይኸእሉን፤ ስለዚ ከኣ ዝኸውነ ጸረ-ሃገራዊ መደብ ዘይከፍእ መሲሉ ክረኣዮም እሞ ክቕበሉ ይኸእሉ።

ንኤርትራ ዘጥፍእ ዘሎ መንግስቲ ኢሳያስ ንኢትዮጵያውያን ሓይልታት ንዲሞክራሲ ንኸቃለሱ ክሕግዞም ኣይክእልን። ኣብ ዓዱ ኣዚዩ ሕሱም ጭቆና ዘዘውትር ሕሉፍ ኣምባገነን ኣብ ጎረቤታት ሃገራት ዲሞክራሲ መታን ክሰፍን ክተሓጋገዝ ባህርያቱ ኣየፍቅደሉን ኢዩ። ብመሰረቱ ከኣ እቲ ከይዱ-ኸይዱ ንኤርትራ ፋሕ-ብትን ዘብል ርሑቕ መደብ ናይ ኢሳያስን ወያኔን ስለዝኸውነ ኢሳያስ ዝደልዮ ወያኔ ኣብ ስልጣን ክህልዉ እምበር ክወድቁ ኣይከውንን። እንተኸውነ ግን ኢሳያስ ነቲ ዕላማኡን ሰትራተጂኡን ንኸሓብእ ከምዚ ንሓይልታት ተቓውሞ ኣትዮጵያ ዝሕግዝ ዘሎ መሲሉ ክርእ ይፍትን። ሓይልታት ተቓውሞ ኢትዮጵያ ግን ንወያኔ ንምውዳቕ ዝዓለመ ካብ ኢሳያስ ዝረኸቡዎ ደገፍ ከምዘየለ ገለ ካብ መራሕቶም ደጋጊሞም ገሊጾም ኢዮም። ሕጂ፡ ብፍላይ ድሕሪ መጭወይቲ ዋና-ጸሓፊ ግንቦት 7 ኣንዳርጋቸው ጽጌ ተቓውሞቲ ሓይልታት ኢትዮጵያ መንግስቲ ኢሳያስ ብዝኸውነ መልክዕ ደጋፊኦም ክኸውን ከምዘይክእል እናተገንዘቡ ይመጽኡ ኣለዉ።

ወያኔኸ ንኤርትራውያን ተቓውሞቲ ክድግፉ ይኸእሉዶ? ኢሳያስ ኣብ ልዕሊ ወያኔ ብዙሕ ናይ ምንእእስ ተግባራትን ግፍዕታትን ፈጸሙ ኢዩ። ብጊዜ ብረታዊ ገድሊ ይኹን ብጊዜ "ነጻነት" ኢሳያስ ዝውንኖ ውድብን መንግስትን ህዝባዊ ግንባር ንወያኔን ንህዝቢ ትግራይን አስተናጊቑዎምን ሃሲዮዎምን ኢዩ። ብ80ታት ሓገዝ ናብቶም ብጥሚት ዝተጠቐፁ ተጋሩ ንኸይሓልፍ ክልኪሉዩ፤ ንተጋደልቲ ወያኔ ካብ ስምምዕ ወጻኢ ኣብ ውግኣት ህዝባዊ ግንባር ኣሳቲፉ ኣሰዊኡ ኢዩ፤ መካይንን ካልኦት ንብረትን ብዓመጽ ወሲዱ ኢዩ⁴²። ብዓቢኡ ከኣ ውግእ ባድመ ከም ዝውላዕ ገይሩ ማእለያ ንዘይብሉ ሞትን ዕንወትን ጠንቂ ኩይኑ ኢዩ⁴³። እዚ ኣብነታት ጥራይ ኢዩ። ነዚ ኩሉ ኣብ ግምት ብምእታው ወያኔ ኢሳያስ ብተቓውሞቲ ንኸወድቕ እናተሓገሱ ክሕግዙ ኢዮም ኢልካ ክትጽብ ርትዓዊ ኢዩ። ካብዘይገበሩ ግን፡ ክብድ ዝበለ ምክንያት ኣለዎም ማለትዩ፤ እኳ ደኣ ኤርትራ ኣብ ትሕቲ ቁጽጽር ኢሳያስ ኸይና ክትቅጽል ንጥቕሞም ስለዝኸውነ ኢዩ ኢልካ ጥራይ ኢኻ ክትድምድም ትኸእል።

ወያኔ ኢሳያስ ዓቢ ሓገዝ ከምዝገበረሎም ይፈልጡ ኢዮም፤ ሰውራ ኤርትራ ከምዝጭወ ገይሩ ኣብ ኢትዮጵያ ንኸነግሱ ኣኸኢሉዎም ኢዩ። ብተወሳኺ፡ እቶም በቲ ብጽማቕ ትሕዝቶኡ ካብ ትውልዳውነት ዘይሓልፍ ኣምር ብሄረ-ሰብነት ዝምርሑ ወያኔ፡ ካልእስ

ዘለዎ ሓቂ ኢሳያስ ንኤርትራ ከጥፍኣ ዝጀመረ ቀደም - ናይ ትግራይ ትውልዲ ከምዘለዎ ዘይፍለጥ ኣብ ዝነበረሉ እዋን - ሙኳኑ ኢዩ። ስለምንታይ ኣብ ሕጂ በጺሑ ከምዚ ይብል ኣሎ ኢሳያስ? ዓጋመ ስለዝተባህለ ክኸውን ኣይክእልን ኢዩ - ዓጋመ ዝብልዎ ሰባት እንተድኣሃሊዮም። ያኢ "ዓጋመ" ዝብል ቃል ከቢድ ጸርፊ ኩይኑስ ሃገር ንምጥፋእ ምክንያት ክኸውን!! ዘይመስል ኢዩ። ኢሳያስ ሃገር ከጥፋኣ ኢዮ ኢሉ ክፍክር ከሎ፡ ዕላማ ፈኸርኡ እቲ ይኹን እቲ ብዘየገድስ፡ ምስ ኩሎም ተሓባበርቲ ኩይኑ ንኤርትራ ይቐትላ ከምዘሎ ባዕሉ እውን ዳርጋ ተኣሚኑ ኣሎ ክበሃል ይከኣል።

42. ገብሩ አሰራት ገጻት 115-123
43. ጀነራል ዑቕብ ኣብርሃን ንዳን ኮነል ኣብ ዝሃቦ ቃለ-መጠይቕ ኤርትራ ንባድመ ንኸትኣቱ መን ከምዝወሰነ ንጹር ከምዘይኩነ ጠቐሱ፡ ላዕለዎት ሰብ-መዚ ብሓባር ከምዘይወሰድዎ ይሕብር እኳ ድኣ ብዛዕባ ንስተራተጅን ንሓለዎ ጸጥታን ዝርኢ ጉዳያት ብተግባር ኢሳያስ በይኑ ከምዝውስን ኣብቲ ቃለ መጠይቕ ይእምት (ዳን ኮነል፡ ገፅ 101) ጴጥሮስ ሰሎሞን እውን፡ ንግርጭት ምስ ጎረቤታት ሃገራት ብዝምልከት፡ ምስ ኣብሃህላ ጀነራል ዑቕብ ዝላነ ምስክርነት ሂቡ ኢዩ ንኣብነት ኣብ ፈለግ 1995 ኤርትራ ምስ ሱዳን ንዝነበራ ዲፕሎማሲያዊ ዝምድና ከተቋርጽ ከላ፡ ጴጥሮስ ሰሎሞን፡ ሚኒስተር ወጻኢ ጉዳያት ክነሱ፡ ኣብ ወጻኢ ሃገር ከሎ ከም ዓለሙ ብወረ ሰሚዑዎ (ዳን ኮነል፡ ገፅ 128)

ይትረፍ፡ ኢሳያስ “ወዲ ላሕምና” ኢዩ ብምባል እኳ ብቐሊሊ ከምዘይጭክኑሉ ምግግት ይክኣል። ብዓቢኡ ግን ኣብታ ኣቐዲማ ዝተገልጸት ናይ ርሑቕ መደብ መላፍንቶም ስለዝኾነ የድልዮም ኢዩ፤ ነዚ ኣብ ግምት ብምእታው ወያኔውን ኢሳያስ ካብ ስልጣን ክእለ ከምዘይደልይዎ ምልላይ ቀሊል ኢዩ።

ኣዲስ ዘመን ዝተባህለ ጸሓፊ፡ መረጃኩም ኣብ ዝስሙ ዌብ-ሳይት ነዚ ነጥቢ ዝዘመዘመ ዝምልከት ኣእማኒ ኣስተብህሎ ገሊጹ ኣሎ። “ፖለቲካ ትግራይ-ትግርኛ” ኣብ ትሕቲ ዝብል ኣርእስቲ ብቋንቋ እንግሊዝ ኣብ ዝጸሓፎ ዓንቀጽ ከምዚ ዝስዕብ ይብል።

“Eritrean opposition groups are now armed and trained in northern part of Ethiopia to fight the regime in Asmara. Similarly, Ethiopian opposition groups are also managed and financed by Isayas Afeworki to fight the regime in Addis. This is in fact another trap! It is meticulously designed by Tigray-Tigrinya leaders to control, monitor and finally sabotage the activities of both opposition groups before they strike. In the last ten years or so opposition group’s agenda of freedom and democracy has not moved an inch forward due to the manipulation of Tigray-Tigrinya security agents. TPDM (DMHIT), whose main task is to protect and serve the empire of Tigray-Tigrinya, is the only group who is making a substantial progress in power and number. TPDM has been training in a secret location in Eritrea for the last 20 years since 1991 and is directly financed by Isayas Afeworki.”⁴⁴

እዚ ማለት፡

“ኤርትራውያን ተቃዋምቲ ጉጅለታት ኣንጻር መንግስቲ ኣስመራ ንኸዋጋኦ ኣብ ሰሜናዊ ክፍሊ ኢትዮጵያ ይዕጠቓን ይስልጥናን ኣለዎ። ኢትዮጵያውያን ተቃዋምቲ ጉጅለታት እውን ንመንግስቲ ኣዲስ ኣበባ ንምውጋኦ ብኢሳያስ ኣፍወርቂ ይዋፈራን ይምወላን ኣለዎ። እዚ መጻወድያ ኢዩ። እዚ እዘን ተቃዋምቲ ጉጅለታት መጥቃዕቲ ቅድሚ ምክያድን ብመራሕቲ ትግራይ-ትግርኛ ንንጥፊታት ናይ ክልቲኦን ሃገራት ተቃዋምቲ ጉጅለታት ንምቁጽጻርን ንምክትታልን ኣብ መወዳእታኡ ከኣ ንምዕንቃፍን ብጥንቃቄ ዝተሓንጸጸ ኢዩ። ኣብ ዝሓለፈ ዓለርተ ዓመታት ኣቢሉ ብሰንኪ ሸርሒ ሕቡኣት ሰለይቲ ትግራይ-ትግርኛ እቲ ናይ ተቃዋምቲ ጉጅለታት መደብ ነጻነትን ዲሞክራሲን ስድሪ እውን ንቅድሚት ክኸይድ ኣይከኣለን። እታ ብሓይልን ብቁጽርን ዓቢ ምዕባል ትገብር ዘላ ጉጅለ ዲምህት ጥራይ ኢያ፤ ቀንዲ ዕማም ዲምህት ከኣ ንግዝኣት ትግራይ-ትግርኛ ምሕላውን ምግልጋልን ኢዩ። ዲምህት ካብ 1991 ጀሚሩ ንዝሓለፈ ዕስራ ዓመታት ኣብ ሓደ ሕቡእ ሸንኽ ኤርትራ ትዕለም ነይራ፤ መዋሊኦ ከኣ ብቐጥታ ኢሳያስ ኣፍወርቂ ኢዩ።”

ኣበሃህላ ኣዲስ ዘመን መሰረት ዘለዎ ኢዩ። ትግራይ-ትግርኛ ናይ ሓባር ዝመደቦም ኢሳያስን ወያኔን ንናይ ኢትዮጵያን ኤርትራን ተቃዋሚ ጉጅለታት ብብወገኖም ይቆጸጸዎን የልምሽዎን ኣለዉ።

ሓባራዊ ጉዕዞ ኢሳያስን ወያኔን ኣብ መስርሕ ምናልባት ምምዕርራይ የድልዮ ይኸውን። ኢሳያስ ብርቱዕ ህርፋን ስልጣን ዘለዎ ሰብ ኢዩ፤ በዚ ምኽንያትዚ ምስ ወያኔ ጸገም ይፍጠር ይኸውን፤ ጸገም በርቲዑ ወያኔ ንኢሳያስ ከልግስዎ እንተተገዲዶም፡ መደብ

44 . Addis Zemen

ትግራይ-ትግርኛ ዝቕበሉ ከዳዓት ኤርትራውያን መልሚሎም ምስኣዳለዉ ጥራይ ኢዩ። ዛጊት እውን ከምዚኦም ዝኣመሰሉ ጉጅለታት የዳልዉ ኣለዉ ዝብል ጽንጽንታታት ኣሎ። ነዚ ምድላዎት'ዚ ዘሰኒ “ካብ ፖለቲካዊ ምንቅስቃሳት ነጻ ኢና” ዝብል ምትእኽኻባት ትግርኛ ተዛረብቲ ኤርትራውያንን ተጋሩን እውን ዝዋፈር ዘሎ ይመስል⁴⁵።

ዝኹነ ኹይኑ እቲ መሰረታዊ ነጥቢ እዚ ዝስዕብ ኢዩ። መንግስቲ ወያኔ ተቃዋምቲ ሓይልታት ኤርትራ ነጻ ኩይኖም ንኢሳያስ ንኸውድቁ ክድግፍ ፈጸሙ ኣይደልይን ኢዩ። ካብ 2001 ዓ. ም. ጀሚሩ ዝረኣናዮ ኣካይዳ ወያኔ ኸኣ ነዚ ኢዩ ዘረጋግጽ።

፩፡ ዝምድና መንግስቲ ወያኔን ኤርትራውያን ተቃዋምትን

መንግስቲ ወያኔ ኣዚዩ ውሕሉል ብዝኹነ ሚላታት ንተቃዋምቲ ውድባት ኤርትራ ኣልሚሹዎን ኢዩ። ነቲ ብ1998-9 ተበጺሑ ዝነበረ ምርድዳኣት ጠሊሙ ነዘን ውድባት ካብ ፍቓዱ ክወጸ ዘይክእላ ምእዙዛቲ ከምዝኹና ገይሩዎን ኣሎ።

(1) መንግስቲ ወያኔ እዘን ዝተፈላለዩ ውድባት ኤርትራ ሓድነት ከይገብራ እሞ ሓይሊ ተቃዋሞ ንኸይዳኩኸን ንኸይድልድልን ጨካንን እከይን ሚላታት ኣተግበረ። እቲ ቀንዲ ዝተጠቐመሉ ሚላ ብደጋዊ መልክዑ መስርሕ ሓድነት ዝመስል ብተግባር ግን ንውድባት ዝፈላልን ዘቃራሕንን፡ ነቲ ሓይሊ ተቃዋሞ ከኣ እናሓደረ ዘማህምን ጉባዔታትን ምትእኽኻባትን ምውፋር ኢዩ።

መልክዕ ናይዚ ሚላዚ ነቲ ኣብ ኣፈ-ታሪኽ ግሪካውያን ዝርከብ ኣብ ልዕሊ ንጉስ ሲሲፉስ ዝወረደ መቐጻዕቲ ዘዘክር ኢዩ። እዚ ንጉስ'ዚ ኣብ ዝነበረሉ መዋእል እቶም ህዝቢ ጣኦታት የምልኹ ነበሩ፤ እቲ ዝሓየለ ጣኦት እቲ ዘዩስ ዝበሃል ዝነበረ ኢዩ። ንጉስ ሲሲፉስ ስልጣኑ ንኸሕሉ ክብል ብዙሕ በደላት ስለዝፈጸመ ብጣኦት ዘዩስ ሓደ ፍሉይ መቐጻዕቲ ተዋህቦ። ንሱ ከኣ ሲሲፉስ ንሓደ ዓቢ ከውሒ ናብ ጫፍ ናይ ሓደ ጥልዕ ዝበለ ነዊሕ ጎቦ ክሳብ ዝበጽሕ ንዓቕብ ክደፍእ ኢዩ ነይሩ። ሲሲፉስ ከምቲ ዝተፈረደ ነቲ ከውሒ ደፊኡ-ደፊኡ ኣብቲ ጥቓ ጫፍ ምስኣብጽሖ ጣኦት ዘዩስ በቲ ዝነበሮ መልኮታዊ ሓይሊ እቲ ከውሒ ንታሕቲ ከምዘንከራሩ ገበሮ። ሲሲፉስ መሊሱ ነቲ ከውሒ ንዓቕብ ይደፍኦ፤ ኣብ ጥቓ ጫፍ ምስ በጸሐ ከኣ እቲ ከውሒ ብሓይሊ ዘዩስ እንደገና ንታሕቲ ይምለስ። ሲሲፉስ ይደፍኦ፡ ወዮ ከውሒ ከኣ ካብ ጫፍቲ ጎቦ መመሊሱ ንታሕቲ የንከራሩ!! ከምኡ እናበለ ሲሲፉስ መወዳእታ ኣብ ዘይብሉ፡ መመሊሱ ንድሕሪት ዝምለስ ዕማም ተነቐቲ ብብስጭት ተኾምተረ። ካብ'ዚ ኣፈ-ታሪኽብ ብምብጋስ፡ መወዳእታ ዘይብሉ ይሰልጥ ኣሎ ይበሃል እሞ ንድሕሪት ዝምለስ ናይ ኩለል ኩነታት sysphean (ሲሲፋዊ) ተባሂሉ ይግለጽ።

እዘን ውድባት ኤርትራ ግዳይ ሲስፊያን ሚላ ኢያን ከይነን። ይሰምራ ኣለዎ፤ ቀሪብን ኢያን ይበሃል እሞ፡ ገለ ዘይምቅዳው ዝፈጥር ነገራት ይርከብ፤ ስለዚ ከኣ እታ ተጀሚራ ዝነበረት ምትእኽኻብ ፋሕ ትብል። እንደገና ጉባኤዶ ዋዕላዶ ተባሂሉ ምትእኽኻብ ይግበር፤ መሊሱ ከኣ ፋሕ ይብል። ነዚ ናይ ምትእኽኻብን ምፍልላይን ዕንክሊላዊ መስርሕ

45. እቲ ኣብ ከባቢ 2010 ኣብ ትግራይ ዝተወደበ ‘ማሕበር ሰላምን ሕውነትን ስድራ ቤታት ትግርኛን ተዳውብቲ ብሄራትን’ ዝበሃል ኣካል ከም መርኣያ ናይዚ ምትእኽኻባት'ዚ ክጥቀስ ይከኣል። ኣብ'ዚ ማሕበር'ዚ ኣባላት ክኹኑ ዝኸለሉ “እቶም ብብሄር ትግርኛ ዝፍለጡ ኤርትራውያን ይኹኑ ኢትዮጵያውያን” ሙኻኖም እቲ ዓንዲ ሕገ ናይቲ ማሕበር ይገልጽ። ብመሰረት እቲ ዓንዲ ሕገ “ነባሪ ጥምረት ብሄረ ትግርኛ” ኣድማዒ ንኸኸውን ምጽግር ሓደ ካብቲ በዚ ማሕበር ዘጸርታት ዝግበረሉ ጉዳያት ኢዩ። ማሕበር ሰላምን ሕውነትን ስድራቤታት ትግርኛን ተዳውብቲ ብሄራትን፡ (2010)

ቀንዲ ዘዋሪ ከይዱ-ኸይዱ እቲ ወያኔ ዝተባህለ ሓያል ጣኦት ኢዩ። ብጭቡጥ ንምዝራብ፡ ካብ 1999 ጀሚርና ክንርእዮ ከሎና እኳ ቅድም ምሕዝነት መጺኡ፤ ደሓር ምሕዝነት ፈሪሳ 4+1 መጺኡ፤ ጸኒሓ 4+1 ከኣ ፈሪሳ፡ ኪዳን መጺኡ፤ ደሓር ኪዳን ተፈናጨላ፤ መሊሳ ኪዳን ተሓዲሳ መጺኡ፤ እዛ ሓዳስ ኪዳን ከኣ፡ ፈጹማ እንተዘይተርኽመሽት እኳ፡ ትዳኸም፡ ትቕህም ኣላ፤ ድሕሪ ምድኻም ኪዳን ኮሚሽን ሃገራዊ ዋዕላ ብኸንደይ ዋዕላ ተሰንዖ ተቐልቀለት፤ ንሳ እውን ቅልቅል ኢላ ደኣ ዓረበት። ደሓር ባይቶ መጺኡ፤ ባይቶ ኸኣ እንድሒላ ጥጡሕ ኣካይዳ ትኸይድ ዘላ ኣይትመስልን፤ ናይተን ቅድሚኣ ዝነበራ ምትእኽኻባት ትዕድልቲ ከየጋጠማ ኣይተርፍን ኢዩ። እዚ ናይ ምእካብ ምፍራስ ዕንክሊል ንቃልሲ ተቓውሞ ሃሲዶም ኢዩ። ሓንቲ ዘተጀመረት ምትእኽኻብ ክትፈርስ ከላ፡ ብዙሕ ሰብ ተስፋ ጅሪጹ ነቲ ቃልሲ ይገድፍ። እዚ ክደጋገም ከሎ እቲ ቃልሲ እናዓበረ-እናዓበረ ከይዱ ኣብ መወዳእታኡ ይለምሽ፡ ይመውት።

(2) ምስዚ ሚላዚ ዝተተሓሓዘ ሓደ ናይ ግድን ክጥቀስ ዘለዎ ተርእዮ ኣሎ። ንሱ ከኣ ምፍንጫልን ምርባሕን ውድባት ኢዩ። ተራቢሐን ተራቢሐን ሕጂ ብቐጽሪ - ሓንጨ-መንጨ ሓዊስካ - ካብ 30 ንላዕሊ ኩይነን ኣለዎ። እዚ ምርባሕ ውድባት ምድኻም ተቓውሞቲ ሓይልታት ኤርትራ ስለዝኸኑ ወያኔ ዝደልይዎ ኢዩ። ንገለ ካብተን ውድባት እሞ ኸኣ ባዕላቶም ወያኔ ኢዮም ብቐጥታ ኩነ ብተዘዋወሩ ዘቐምዎን። ወያኔ ካብ ቅድሚ ነዊሕ ጊዜ ኣትሒዞም ኣብ ሞንጎ እዘን ውድባት ኣድልዎ እናገበሩ ነተን ንኤርትራ ፋሕ-ብትን ከብል ዝኸእል መሰል ብሄራት ክሳብ ምግንጻል ንዝብል ኣምር ዝጣበቓን ዘዋፍራን ውድባት (ዋላኳ ደቀቕቲ እንተኸኑ) ፍሉይ ደገፍን ምትብባዕን ይገብሩለን። ብኣንጻር ከኣ ነተን ብዝሓ-ብሄራዊ መልክዕ ዘለዎን ውድባት ኤርትራ ይውጽዑዎን ኢዮም። እዘን ውድባት እዚኣተን ኣብ ጸገማት መታን ክጽመዳ ወያኔ ብዝተፈላለየ መንገዲ ዝፍጽምዎ ውዲታት ብዙሓት ተዋሳኔቲ ኣለሊዮም ኣለዉ። ሕጂ እሞ ኸኣ ክሳብ ኣውራጃዊ ሸነኻት ዘለዎ ብዝመስል መስመር ገለ ውድባት ይፋናጨላ ከምዘለዎ እናረኣና ኣዚና እንሓፍረሉን፡ እንጉህየሉን እንሰግኣሉን እዋን ኢዩ ኩይነ ዘሎ።

ወያኔ ነዚ ዝገብሩሉ ዘለዉ ምኽንያት ምስ ሓቀኛ ነጻነትን ልዑላውነትን መሬታዊ ሙሉ-እነትን ኤርትራ ዘይሳነ ኣቐዲመ ዝገለጽኩም መደብ ስለዘለዎም ኢዩ። እምበኣር ኣገህድ ኣቢልካ ክበሃል ዘለዎ ኣገዳሲ ነጥቢ እነሆ። እቶም ምሰ ወያኔ ስትራቴጂካዊ ዝምድናዶ ሕውነት ኣሎና ብምባል ደገፍቲ ወያኔ ኩይኖም ዘለዉ ውድባት ብተዘዋወሩ ንመንግስቲ ኢሳይያስ ይድግፉ፡ ክድግት ሃገር ከኣ ይፍጽሙ ከምዘለዉ ክፈልጡ ኣለዎም።

ገለ ተንቀሳቐስቲ ናይዘን ውድባት ወያኔ ክድግፉና ከለዉ ንጥቕም እውን ስለዝኸኑ ኢዩ ኢሎም ይኣምኑ፤ ንተግባራት ወያኔ ተቐባልነት ከልብሱ ከኣ ገለ ዕባራ ምኽንያታት የምጽኡ። እንታይ ይብሉ? “ዝኸኑ መንግስቲ ወይ ካልእ ውዳብ ኣካል ሓገዝ ክህበካ ከሎ ኩሉ ጊዜ ናቲ ጥቕሚ እውን ይርኢ ኢዩ፤ ወያኔ ከኣ ክሕግዙና ከለዉ ንጥቕም ኢሎም እንኩላይ እንተኸኑ ኣየገርምን ኢዩ፤ ፖለቲካ ከምኡ ኢዩ” ይብሉ። እዚ ሓደ ኣገዳሲ ነጥቢ የልዕል። ሓቂ ኢዩ ሓደ መንግስቲ ይኸን ውድብ ንጥቕሙ እንኩላይ ኢሉ ኢዩ ዝድግፈካ፤ ከምዚ ዝኣመሰለ ናይ ምትሕግጋዝ ዝምድና ለባምን ቅቡልን ዝኸውን ግን እቲ ዝተባህለ ጥቕሚ ናይቲ መንግስቲ ፍትሓዊ - ማለት ንግኻ ይኸን ንኻልእ ዘይጎድእ - ምስዝኸውን ኢዩ። ወያኔ ነዘን ውድባት ሓገዝ ኢሎም ዝጽውዕዎ ቁሩብ-ቁራብ ክልግሱለን ከለዉ እቲ ጥቕም እንታይ ኢዩ? ፍትሓዊ ዲዩኸን?

ነዚ ሕቶዚ ንምምላሽ ኣቐዲምና ወያኔ ነዘን ኤርትራውያን ተቓውሞቲ “ብምሕጋዝ” ረብሓኦም እንታይ ሙኻኑ ምግንዛብ የድልየና። ቀንዲ ረብሓታቶም ክልተ ኢዮን። እታ ቀዳመይትን መሰረታዊትን ንመንግስቲ ኢሳይያስ ትርኢ ኢዩ። ወያኔ ነዘን ውድባት “ሓገዝ”

እናሃቡ አብ ትሕቲ ቁጽጽሮም ብምእታው ነቲ ንኤርትራ ዝምልከት ርሑቕ ዕላማኦም ብዝነክእ መንገዲ አንጻር መንግስቲ ኢሳያስ ከምዘይንቀሳቅሳ ገይሮመን። ብኻልእ አዘራርባ ነቲ ናይ ርሑቕ ውጥኖም ብዘዛናብል አገባብ ንመንግስቲ ኢሳያስ ብአድማዕነት ከይብድህኦ እሞ ሓራ ምንቅስቃሳት ከይነን አብ ኤርትራ ስልጣን ምሓዝ ንኸይክእላ ገይሮምወን አለዉ። እዛ ጥቕሚዚአ ፍትሓዊት አይከውነትን። ኤርትራ ከምዛ ዘላታ ገሃነም ከይና ከምእትቕጽል ትገብር ኢያ።

እታ ካልአይቲ ረብሓኦም ከአ እዘን ውድባት ኤርትራ ንውሽጣዊ ጉዳይ ኢትዮጵያ ብዝምልከት ንወያኔ ዝድግፍ ንጥፊታት ዘካይዳ ሙኅንን ኢያ። ንወያኔ ዝስልዩ ዓበይቲ ካድራትን ተራ አባላትን እዘን ውድባት ከምዘለዉ ዝእመን ሓበሬታ አሎ። እቲ ዝገበየን ዝበዝሐን ንጥፊት ግን ንጎስጓስ ወይ ፕሮፓጋንዳ ዝርኢ ኢዩ። ካድራትን ተራ አባላትን እዘን ውድባት አንጻር እቶም ኢትዮጵያውያን ተቃዋሚቲ ወያኔ ይዋፈሩ ኢዮም። ነቶም ተቃዋሚቲ “ትምክሕተኛታት” እናበሉ ዘጸልሙ ዓበይቲ ካድራት አለዉ። ወያኔ ንሶማሊያ ምስወረሩ “ዝም ጂሃዳውያን ተግባቶምሎም” ክብሉ ዝተሰምዑ መራሕቲ ውድብ አለዉ። ወያኔ ወይ “ኢህአዲግ” ዲሞክራሲያዊ ኢዩ፤ ምዕባለታት የምጽእ አሎ፤ ህዝቢ ትግራይ ህይወቱ የመሓይሽ አሎ እናበሉ ንምሕደራ ወያኔ ዓው ኢሎም ዘውድሱ ተንቀሳቅሱት አለዉ። ቅድሚ ቁሩብ ዓመታት ሓደ ካብ መራሕቲ ውድባት “አብ ትግራይ ዘሎ ምዕባለ ኣቕኒኡኒ፣ 99% ቆልዑ ትግራይ ኣብ ዝበታ ትምህርቲ ይርከቡ” ክብል ተሰሚዑ ኢዩ። እዚ ኩሉ ስለያውን ፕሮፓጋንዳውን ንጥፊታት ወያኔ ኣብ ስልጣን ንክቕጽሉ ዝሕግዞም ኢዩ።

ስልጣን ሓዞም ወያኔ እንታይ ይገብሩ አለዉ? ዝገብሩዎ ዘለዉኸ ፍትሓዊ ዲዩ?

ብዙሓት ደገፍቲ ወያኔ ዝኹኑ ኤርትራውያን ተቃዋሚቲ ነቲ ኣብ ኢትዮጵያ ተኻዪዱ ዘሎ ትሕተ-ቅርጻዊ አሳልጦ - ማለት መንገድታትን ህንጻታትን ዝአመሰለ - ብምጥቃስ ዓቢ ምዕባለ ተመዘገቡ አሎ እናበሉ ንመንግስቲ ወያኔ አድሚቆም የሞጉሱ፤ ገሊኦምን ንጉዳይ ዲሞክራሲ ይኹን ሰብአዊ መሰላት ብዝርኢ ወያኔ ክውቀሱ የብሎምን ዳርጋ ይብሉ። ሓቂ ኢዩ፡ ኣብ ኢትዮጵያ በዚ ሎሚ ዝንኣድ ትሕተ-ቅርጻዊ አሳልጦ አሎ፤ ነዚ ጥራይ ርኢኻ ምዕባለ አሎ ምባል ግን ላህመታዊ ፍርዲ ኢዩ። ካብዚ ተበጊሰካ ንመንግስቲ ወያኔ ምምራቕ ከአ - ከከም ኩነታቱ - ወይ ዓቢ ጌጋ ወይ ንሶማሊ ምድንጋር ኢዩ!!

ትሕተ-ቅርጻዊ አሳልጦ ንገዛእ-ርእሱ ጠቓሚ ክኸውን ይኸእል ኢዩ። ነቲ ህዝቢ ክጠቅም ተባሂሉ ኢዩ ተሰሪሖ ማለት ግን አይከውነን። አውሮጳውያን ኣብ አፍሪቃ መግዛእቶም ክተኸሉ ከለዉ ትሕተ-ቅርጻዊ መሳለጥታት ሰሪሖም ነይሮም ኢዮም። ንኣብነት ጣልያን ኣብ ኤርትራ ንጥቕምም ኢሎም ከተማታት ይኹን መንገድታት ሰሪሖም ኢዮም። ንሕና - ማለት ህዝቢ ኤርትራ - ግን ግዳይ ዓሌትነት ከንና፡ ብውሱን ደረጃ እንተዘይከይኑ ክንግልገለሉ እውን አይፍቀደናን ዝነበረ።

እምበኣር ትሕተ-ቅርጻዊ አሳልጦ ስለዘሎ ሕቶ ዲሞክራሲን ሰብአዊ መሰላትን ክለዓል የብሉን ማለት አይከውነን። ናብራ ህዝቢ ተመሓዪሹ ኢዩ ማለት ከአ አይከውነን። ብሓቂ እውን ናብራ መብሓትኡ ህዝቢ ኢትዮጵያ ኣዚዩ ዘሕዝን ኢዩ። ኣብቲ ሕብረተ-ሰብ ዘሎ ድኸነት ናይ መወዳእታ ከርፋሕ ኢዩ። ኣብ ከተማ ኣዲስ አበባ በዚ ሎሚ፡ ከም ንቡር ክጎሓፍ ዝግብኦ ተረፍ ጽጉባት መግቢ ንድኻታት ይሸየጥ ኢዩ⁴⁶። ኣብ ከምዚ ዝአመሰለ ኩነታት እቲ ዘሎ ትሕተ-ቅርጻዊ አሳልጦታት ነቲ ሓፍሽ ህዝቢ ብዙሕ ትርጉም የብሉን።

46. ኤርምያስ ለገሰ ኣብዚ ቀረባ ኣዋን ኣብ ዘሕተሞ መጽሓፍ ብዝዕባ መሸጣ ክጎሓፍ ዝግብኦ ተረፍ መግቢ ከምዚ ዝሰዕብ ይብል፡ “መሀል መርካቶ ጉርሻ ይሸጥ የለ። እጅ ሞላ ያለ አንድ ብር፣ እጅ ጎደሎ ደግሞ”

በተወሳኝ፡ ሓደ ክንርድኦ ዘሎና ኣገዳሲ ነጥቢ ኣሎ። ነዚ ዝካየድ ዘሎ ትሕተ-ቅርጻዊ ኣሳልጦ ወያኔ ንግዝኣቶም ቅቡልነት ከልብሱ ወይ ስልጣን ምግባቶም ምኽኑይ ከይኑ ንኸርኦ ይጥቀሙሉ ኢዮም። ስለዚ ብሓደ ወገን ክርኦ እንከሎ እዚ ትሕተ-ቅርጻዊ ኣሳልጦ ወያኔ ንህዝብን ንወጻእተኛታት ተዓዛቦን ንምትዕሸሻውን ምልካዊ ስርዓቶም ንምምኽናይን ዝጥቀሙሉ መጋበርያ ከይኑ ኣሎ።

ወያኔ ንኢትዮጵያ ምግባእ ክቕጽሉ፣ ስልጣን ሒዞም ከኣ ብዝኸኑ ኣገባብ ሃብቲ ክድልቡ ኢዮም ዝደልዩ። ነዚ ንምግባር ንመትከላት ዲሞክራሲን ሰብኣዊ መሰላትን ብዘሰደምም መጠን እናገሃሱ ይርከቡ⁴⁷። ዘካይድዎ ዘለዉ ብልሽውና ክሳብ ክንደይ ዘሰካኸኸኸ ሙኝኑ ኢትዮጵያውያን ተንቀሳቅስቲ ጥራይ ከይኩኑ ኣህጉራዊ ጸረ-ብልሽውና ውድባት ከም በዓል Transparency International (ትራንስፓረንሲ ኢንተርናሽናል)፣ ማለት ንግሉጽነት ዝጣበቐ ኣህጉራዊ ውድብ፣ እውን ኣቃሊዐሞ ኢዮም⁴⁸። ንድንግል መሬት ኢትዮጵያ - ብሕልፊ ኣብ በዓል ኦሮሚያን ጋምቤላን - ኣዚዩ ውሑድ ብዝኸኑ ዕላዊ ክራይ ንባዕዳውያን ኩባንያታት ንነዊሕ ዓመታት ሂቦም - ዳርጋ ሸይጦም - ነቲ ህዝቢ ምንጪ መናበሪኡ መንጠለሞ ኣለዉ⁴⁹።

ንመሬታዊ ልዑላውነት ኢትዮጵያ እውን ይፍርፍርዎ ኣለዉ። ኣብ ምዕራብ ኢትዮጵያ ንዝርከብ ልሙዕ መሬት ንሱዳን ከረክቡ ከምዝወሰኑ ንሳቶም እውን ኣሚኖም ኢዮም። ቀዳማይ ሚኒስትር ሃይለማርያም ደሳለኝ ብታሕሳስ 3, 2013 ንኸርቱም በጺሑ 13 ሰነድ ውዕላት ፈሪሙ ኢዩ። ሓንቲ ካብተን ውዕላት ሱዳን ፋሻጋህ ኢሎም ዝጽውዕዎ 250 ትርብዒት ኪሎሙተር ኣቢሉ ዝስፍሓቱ ኣብ ኢድ ኢትዮጵያውያን ዝነበረ መሬት ንሱዳን ክወሃብ ትገብር ኢያ⁵⁰። ኢትዮጵያውያን ተንቀሳቅስቲ መጠን ስፍሓት ናይቲ ክወሃብ ተባሂሉ ወይ ዝወሃብ ዘሎ መሬት ካብ 250 ትርብዒት ኪሎሙተር ኣዚዩ ዝበዝሕ ሙኝኑ ይሕብሩ⁵¹።

ንዝምድናታት ወጻኢ ብዝርከኡ መንግስቲ ወያኔ ቀንዲ ልኡኽ ሃጸይነት ብሙኝን ኣንጻር እቲ ኣሸባርነት (ተሮሪዝም) ዝበሃል ነገር ይዋፈር ኣሎ። ነዚ ክወንኑትዚ ኣብ ግምት ብምእታው ሪቻርድ ደውደን ንነብሰሃር መለስ ዜናዊ ከም “ዋርድያ” ወይ “ፖሊስ” ኣመሪካ

ሀምሳ ሳንቲም!!!...የሁለት ምርጫዎች ወግ የአፍሪካ ነብር! ብሎ የሰየመሽ አዲሲቷ ኢትዮጵያ የት ነው ያለሽው? ይህን ውርደት ሰምተሽ ይሆን?
ኤርምያስ ለገሰ፡ ግንቦት 2014 (ግንቦት 2006 እ. ግ.) ገጽ 94። እዚ ማለት “ኣብ ማእከል መርካቶ እኮ ኩላሶ ይሸየጥ ኢዩ። ዳርጋ ዕማኽ እንተኸኑ ሓደ ብር፣ ኢድ ዘይመልእ እንተኸኑይኑ ከኣ ሓምሳ ሳንቲም!! ...ወግዲ ክልተ ምርጫታት ንብሪ ኣፍሪቃ! ኢሉ ዝሰየመኪ ሓዳስ ኢትዮጵያ ኣበይ ኢኹ ዘለኹ? ዶምበር ነዚ ውርደትዚ ሰሚዕክዮ ትኸኑኒ?” ማለት ኢዩ። ምጽንባር ናይዚ ሕሱም ድኸነትን ገፊሕ ፍልልያት ሃብትን ከይዱኸይዱ ምብርዑ ዘይተርፎ ድጉል ነታጉ ኢዩ።

47. Rene Lefort, “Ethiopia: a Leadership in disarray“,
48. ኣብ ናይ 2013 ግምገማ ትራንስፓረንሲ ኢንተርናሽናል ኢትዮጵያ ካብ 175 ሃገራት ንንጽህና (ካብ ብልሽውና) ብዝርከኡ መበል 111 ከይና ተገመተት። ነታ መበል 160 ከይና ዝተረኸበት ኤርትራ እኳ እንተበለጸታ ኢትዮጵያ ሓንቲ ካብተን ብብልሽውና ዝተበከላ ሃገራት ተባሂላ ኢያ ዝተገመተት።
49. ብግንቦት 2012 ኣብ ዝጸሓፎ ዓንቀጽ ሪቻርድ ደውደን መንግስቲ መለስ ካብ 4 ሚሊዮን ሄክታርስ ንላዕሊ ዝምዕባዩ መሬት ንናይ ወጻእን ንናይ ውሽጢ ሃገርን ኩባንያታት ኣካሪዩ ኣሎ ይብል። Richard Dowden May 21, 2012
50. Salman Mohamed Ahmed Salman,
51. የኢትዮጵያና ሱዳን ድንበር ኮሚቴ እቲ ዝወሃብ መሬት ንውሓቱ 1000 ኪሎሙተር፡ ናይ ጎኒ ስፍሓቱ ከኣ ካብ 30 ክሳብ 60 ኪሎሜተር ኢዩ ይብሉ። የኢትዮጵያና ሱዳን ድንበር ጉዳይ ኮሚቴ፡ መግለጫ ግንቦት 1 2000 ዓ. ም. *እ. ግዕዝ* (May 9, 2008).

አብ ዞባ ቀርኒ አፍሪቃ ገይሩ ገሊጽዎ ነይሩ⁵²። አርባ-ምንጭ ዝስሙ አብ ማእከል ኢትዮጵያ ዝርከብ ከተማ መደበር ናይተን ድሮንስ ዝበሃላ ሰብ-አልባ ነፈርቲ ውግእ አሜሪካ ኩይኑ አሎ። እዚ አብ'ታ ከም ምልክት ኩርዓትን ነጻነትን ጸሊም ህዝቢ ዓለም ትፍለጥ ዝነበረት ኢትዮጵያ ክርከብ አዚዩ ዘጉሂ አዲድ።

ወያኔ ሃብቲ ኢትዮጵያ እናዘመቱ፡ ንባዕዳውያን ንዝህቡዎ አገልግሎት ከአ ዘይተአደነ ገንዘባዊ ሓገዝ - አብ ዓመት ክሳብ 4 ቢሊዮን ዶላር አመሪካ ዝገመት - እናተቐበሉ ሃብቲሞም ኢዮም⁵³። ከምኡ እውን ውሑዳት ምስ ወያኔ ምትእስሳር ዘለዎም ተጋሩ ብጉቦን ስርቅን ብዝተደለበ ገንዘብ በስኒያም ከምዘለዉ ብዙሕ ሰብ ዝፈልጦ አዲድ። አብ ትግራይ፡ ሽሕ'ኳ ዝምስገን ትሕተ-ቅርጻዊ ምዕባለ - መንገድታትን ህንጻታት ከተማን ዝአመሰለ - እንተሃለወ፡ መብዛሕትኡ እቲ ሓፋሽ ህዝቢ ትግራይስ ልክዕ ከምቲ ካልእ ሓፋሽ ህዝቢ ኢትዮጵያ ክርፋሕ ህይወት'ዩ ዘሕልፍ ዘሎ።

ወያኔ ምስ ተቐወምቲ ውድባት ኤርትራ ርክብ ገይሮም ዘለዉ ነዚ ዝተጠቐሰ ጥቕምታት ንምሕላው አዲድ። እዚ ጥቕምታት'ዚ ከአ ፍትሓዊ አይኩነን። ስለ'ዚ ነዚ ጥቕምታት'ዚ ዘይነጽግ ክሳብ ዝኸነ ዝምድና ውድባት ኤርትራ ምስ ወያኔ ዝድገፍ አይኩነን።

ከምቲ አቐዲሙ ዝተገልጸ ወያኔ ብዝገብርዎ ዘለዉ ግፍዕን ብዘካይድዎ ዘለዉ ዝምታን አብ ኢትዮጵያ አዚዮም እናተጸልኡ ይኸዱ አለዉ። በዚ ምክንያት'ዚ ብዙሓት ካብቶም ክሳብ ሕጂ ንመንግስቲ ወያኔ ብሰላማዊ መንገዲ ጥራይ ኢና ክንገጥም ዘሎና ዝበሉ ዝነበሩ ኢትዮጵያውያን ተቐወምቲ በዚ ሎሚ ሓሳባቶም ይቕይሩ አለዉ። ወያኔ ብሰላማዊ ጸዕሪ ጥራይ ስልጣን ንኻልእ አካል ከመሓላልፍ ፈጹሙ አይደልይን ኢዩ ኢሎም ደምዲሞም አለዉ። ካብዚ መደምደምታ'ዚ ተበጊሶም ሕጂ ትርጉም ዘለዎ ለውጢ ክመጽእ ዝኸእል ብረታዊ ቃልሲ እውን ሓቢሩ ምስቲ ሰላማዊ ጸዕሪ ምስዝካየድ ኢዩ ይብሉ አለዉ⁵⁴።

ተቐወምቲ ውድባት ኤርትራ - እኳ ደአ አብ ኢትዮጵያ ዘለዉ ኤርትራውያን ብሓበራ - ከም ሰዓብትን አገልገልትን መንግስቲ ወያኔ ኢዮም ዝርአዩ። ንአብነት አብ ትግራይ ዘለዉ ገለ ኤርትራውያን አብ ምጥቃዕ አባላት ተቐዋሚ ውድብ ዓረና ትግራይ ተሳቲፎም ተባሂሎም ተኸሲሶም ኢዮም⁵⁵። እዚ ነቲ ንዳሕራይ ንኤርትራውያን አዚዩ ሓደገኛ አዲድ።

52. Richard Dowden ዝኒ ከማሁ
53. ሪቻርድ ደውደን ዝኒ ከማሁ
54. ንአብነት ድርሰት Messay Kebede (August 27, 2014) ተመልከት።
55. ዓረና ፓርቲ በቐዳም 17 ጥሪ 2006 (አቆጻጽራ ግዕዝ) አብ ዓዲ ግራት ህዝባዊ አኼባ ንጽባሒቱ መታን ክካየድ ምድላዎት አብ ዝገብረሉ ዝነበረ ጊዜ ቆልዑትን መንእሰያትን ተአኻኸቦም ንአባላት እቲ ፓርቲ - በዓል አስገደ ገብረሰላሴን አብርሃ ደስታን ዝርከቡዎም - ብአእማንን አባትርን አጥቅዕዎም። ፖሊስ አብ'ቲ ከባቢ እኳ እንተነበሩ፡ አብ ልዕሊ እቶም አጥቃዕቲ እቲ ዝግባእ ስጉምቲ አይወሰዱን። መብዛሕቶም እቶም ቀጥቀጥቲ ስደተኛታት ኤርትራውያን ከምዝነበሩ አመልኪቱ አብራሃ ደስታ ከምዚ ዝስዕብ በለ። “ከእሁድ በሁዋላ በደረሰን መረጃ መሰረት የድንጋይ ውርወራ ፖለቲካው የተቀነባበረው በህወሓት ጽህፈት ቤት ሁኖ ደብዳቤዎቹም አዲግራት ተወላጆች ያልሆኑና ከሌላ አከባቢ ተቀጥረው፡ ተከፍለዎቸው የተደራጁ፡ የተሰለፉ ናቸው። አብዛኞቹ ደብዳቤዎች ኤርትራውያን ስደተኞች ነበሩ። ህወሓት ኤርትራውያን ስደተኞችን ተቃዋሚ ፓርቲ ስብሰባዎችን ለመረበሽ ማቀዱም ሰምተናል።” አብርሃ ደስታ 2 February 2014 (G. C.) ትግርኛ ትርጓሜኡ እነሆ፡ “ብመሰረት ናይ'ቲ ድሕሪ ሰንበት ዝበጽሓና ሓበራታ እቲ ፖለቲካ ድርብያ እምኒ ዘተወሃደ ብቤት ጽሕፈት ህወሓት ኩይኑ፡ እቶም ቀጥቀጥቲ ተወላዲ ዓዲግራት ዘይኩኑ፡ ካብ ካልእ ከባቢ ዝተዓሰቡ፡ ተኸሎም ዘተወደቡን ዝተሰለፉን ኢዮም። መብዛሕተኡም ካብቶም ቀጥቀጥቲ ስደተኛታት ኤርትራውያን ነበሩ። ህወሓት ንስደተኛታት ኤርትራውያን ንአኼባታት ተቐወምቲ ውድባት ንኸህውኹ ውጥን አውጺኡ ከምዘሎ ሰሚዕና አሎና።” አብራሃ ደስታ 2 February 2014

ንዝምድና ምስ ወያኔ ዝምልከት ሓደ መሰረታዊ ነጥቢ ኣሎ። ዝምድና ምስ ሓደ መንግስቲ ወይ ውድብ ትገብር እኮ መታን ክትጥቀም ኢልካ ኢኻ። ብኻልእ ኣዘራርባ እቲ ዝምድና ናይ ምትሕብባር ኢዩ። እዚ ማለት ከኣ ክልቴኻ ትተሓጋገዝ ማለት ኢዩ። ዝምድና እዘን ተቓዋሚቲ ውድባትናን ወያኔን ግን ከምኡ ኣይከኑን። ኣግሂድካ ንምዝራብ ባህርያት ናይቲ ርክብ ናይ ወናንን ተወናንን ኢዩ። እዘን ውድባት ምስ ወያኔ ብማዕርነት ዝተዛመዳ ኣይከኑን። ወያኔ ዝተቐጸጸረን፣ ካብ ፍቓድ ወያኔ ዘይወጸ፣ ኣውቶኖሚ ወይ ነጻነት ዘይብለን ኢዮን። ምስ ጥቕሚ ወይ ስትራቴጂ ወያኔ ዝሳነ እንተዘይከኑይኑ ናታተን ነጻ ዝኸኑ መደብ ከማልኣ ዘይክእላ ኢዮን።

ነዚ ምእማን ሸጊሩዎም ክሳብ ክንድዚ ወዲቕና ዲና!! ዝብሉ ኤርትራውያን ኣይሰኣኑን ይኸኑ። ግን ብርግጽ ወዲቕና ኢና። ምስዚ ብዝተተሓሓዘ ክጥቀስ ዘለዎ መሰረታዊ ነጥቢ ኣሎ። ወያኔ ኣዚዮም ንዲቐምና ኢዮም። እዚ ዕረ እናጠግመና ክንእመነሉ ዘሎና ሓቂ ኢዩ። ክንዕቁና ከኣ ሓቆም ኢዮም። ድሕሬና 14 ዓመት ብረታዊ ቃልሲ ጀሚርናዎ። ንተ. ሓ. ኤ. ምስ ኢሳያስ ከይኖም ካብ ሜዳ ኣባሪሮም፣ ሰውራና ጨውዮም ኣብ ኢትዮጵያ ነጊሶም እነሆ። ሕጂ ከኣ ንብዙሓት ውድባትን ተንቀሳቐስትን ናታቶም ኣገልገልትን ልኡኻትን ዕሱባትን ገይርሞም ይርከቡ። እዚ ዘየንግቶ ደኣ እሞ እንታይ ክንዕቅ!!

መራሕትን ወከልትን ወያኔ ኣብ ልዕሊና ንዘለዎም ንዕቀት ብዝተፈላለዩ መልክዕ የንጸባርቑዎ ኢዮም። ኣቶ ስብሓት ነጋ እሞ ኸኣ ነቲ ንዕቀት ዳርጋ ብጋህዲ ኢዩ ዘርእዮ። ኣብ ዝተፈላለዩ ኣጋጣሚታት ብትሕዝቶኡ ንኤርትራ ንሕና ኢና ዝተሓለቐናል! ንነጻነት ኤርትራ ካብዘን ውድባት ንላዕሊ ንሕና ኢና ዝተቐለስና! ኤርትራ ሳላና ኢያ ነጻ ወጺኣ ዝብል መግለጺታት ኣሰሚዑና እኮ ኢዩ!! እዚ ንውድባት ተቓውሞ ጥራይ ከይከኑን ንህዝቢ ኦርትዶ እውን ንዕቀት ኢዩ ክበሃል ይከኣል። ሕጂ-ሕጂ እሞ ኸኣ ሕሉፍ ሓሊፉ ንጸይቅን ገበናትን ኢሳያስን ህግዲፍን ብዝርኢ ሓላፍነት ንህዝቢ ኤርትራ ከሰክሞ ዝህቅን ዘሎ ኢዩ ዝመስል። ንኣብነት ብየካቲት 2010 ኣብ ዝሃቦ ሓደ ቃለ-መጠይቕ ብዛዕባ ምፍላይ ኤርትራ ተሓቲቱ እቲ ሓላፍነት ዝሰከም ህዝቢ ኤርትራ ኢዩ ብምባል ጀሚሩ። “የኢሳያስ እና ሻዕብያ መበላሸት ተጠያቂው የኤርትራ ህዝብ ነው”⁵⁶ ኢሉ። እዚ ማለት “ብናይ ኢሳያስን ሻዕብያን ምብልሻው ተሓታቲ ህዝቢ ኤርትራ ኢዩ” ማለት ኢዩ። ዝወረዶ ህዝቢ ኤርትራ! ከመይ ኢሉ ኢዩ ንጸይቅታት ኢሳያስን ህግዲፍን ተሓታቲ ዝኸውን!! ዝቐተል፣ ዝግፋዕ፣ ዝጠሚ፣ ዝእሰርን ዝሰደድን ዘሎ ህዝብስ ተሓታቲ ክኸውን! እዚ እቲ ብቋንቋ እንግሊዝ “victim blaming” - ንግፋዕ ምውቃስ - ዝበሃል ሃየንታ ኢዩ። ኣቶ ስብሓት ሰኽፍ ከየሎ ከምዚ ዝበለ ጉዳይ ወቐሳ ከገብር ከሎ ንህዝብና ቅንጣብ ትኣክል ኣኸብሮት እውን ከምዘይብሉ ኢዩ ዝሕብር ዘሎ።

ተቓዋሚቲ ውድባት ኤርትራ ምስቲ ኣዚዩ ዝንዕቀን ህዝባዊ ወያኔ ብምዝማድ እንታይ ጥቕሚ ረኺብን? ንመንግስቲ ኢሳያስ ንምውዳቕ ብዝርኢ ዝረኸበኦ ሓገዝ የልቦን። ኣብ መሪሕነታተን ዘለዉ ገለ ውልቀ-ሰባት ዝረኸቡዎ ነገራዊ ረብሓ ኣኳ ኣይሰኣንንዩ!! ዕላዊ ቁም-ነገር ናይቲ ዝምድና ግን ውልቀ-ሰባዊ ረብሓ ንምድላብ ከይከኑን ንህዝቢ ኤርትራ ካብ ግዝኣት ኢሳያስ ንምግልጋል ኢዩ ዝነበረ። እዘን ውድባት ኣንጻር መንግስቲ ኢሳያስ ብንጡፍ ንምቅላስ ካብ ወያኔ ዝረኸበኦ ምትሕብባር ካብዘይሃለወ ዝምድና ምስ ወያኔ ትርጉም የብሉን፤ እኳ ደኣ ነቲ ንዳሕራዩ - ማለት ኣብ ኢትዮጵያ ኩነታት ክቐየር ከሎ - ተሓታትነት ዘስዕብ ጉዳይ ኢዩ።

56. ዮናስ በላይ ኣበበ፣ ገጽ 51

ተሓታትነት ክስዕብ ናይ ግድን ኢዩ። ምኽንያቱ ከአ ርክብ ወይ ዝምድና እዘን ውድባት ምስ ወያኔ ደኣ እምበር ምስ ኢትዮጵያ ዘይሙኻኑ ኢዩ። ቅድሚ ገለ ዓመታት ሓደ ክፈልጥ ዝኸእል ንወያኔ ቀረባ ዝኸነ ኤርትራዊ “መለስ ዜናዊ ነዘም መሪሕነታት ውድባት ተቓውሞ ‘ርክብኩም ምስ መንግስቲ ኢትዮጵያ ከይከነስ፡ ምሳና ምስ ህዝባዊ ወያኔ ከምዝኸነ ፍለጡ፣’ ኢሉዎም ነይሩ” ክብል ሓቢሩ። መለስ ዝተዛረቦ ሓቂ ነይሩ፤ ርክብ እዘን ውድባት ምስ ወያኔ ኢዩ፤ ምስ ህዝቢ ኢትዮጵያ ከኣ ምስቲ ካልእ ፖለቲካዊ ምንቅስቃሳት ኢትዮጵያ ርክብ የብለንን፤ ምስተን ካልኣት ኣባላት ኢህአዲግ ዝኸነና ውድባት እኳ ርክብ የብለንን።

ኩነታት ውድባት ኤርትራ በዚ ሎሚ ኣዚዩ ዝተሓላለኸ እናኸነ ይመጽእ ኣሎ። ቀንዲ ምኽንያት ናይዚ ከአ ሕጂ ተቓዎምቲ ኩንና ኢና ዝብሉ ኣባላት መሪሕነትን ካልኣት ላዕለዎት ሓለፍትን ህዝባዊ ግንባር ዝነበሩ ንደምበ ተቓውሞ ስለዝተሓወሱ ኢዩ።

፱፡ ኣባላት ህዝባዊ ግንባር ነበር ኣብ ሓይልታት ተቓውሞ

ኣብቲ ከርሲ ነገር ናይዚ ንኡስ ኣርእስትዚ ቅድሚ ምእታወይ ከስምረላ ዝደሊ ንግደ ተጋደልቲ ነበር ብሓበራ እትምልከት ኣገዳሲት ነጥቢ ኣላ። መብዛሕትኦም ካብቶም ኣብ ተ. ሓ. ኤ. ይኹን ኣብ ህዝባዊ ግንባር ብድልየቶም ዝተሰለፉ ተጋደልቲ፡ ንሃገርናን ንህዝብናን ሓራ ከነውጽእ ብዝብል ሕልና ከምዝነበረ እቕበል። እቶም ዝተሰውኡን ዝሰንከሉን ዝቕሰሉን ኩሎም ኣብ ጉዕዞቲ ሃገራውን ህዝባውን ሓልዮት ዝደረኹ ተሳትፎኦም ስለዝኸነ ምስጋናን ክብረትን ዝግባኦም ሙኻኑ እኣምን።

እዚ መሰረታዊ እምነተይ ኣብ ቦታኡ እናሃለወ፡ ነዚ ዝስዕብ፡ ነዞም ካብ ህዝባዊ ግንባር ናብ ሓይልታት ተቓውሞ ተጸምቢሮም ዘለዉ ተንቀሳቕሶቲ ዝርኢ ትዕዝብትታት እገልጽ እነሆ። እዚ ትዕዝብትታትዚ ብመሰረቱ ነቶም ኣብ ከባቢ መሪሕነት ዝነበሩ እምበር ነቲ ተራ ተጋዳላይ ዝነበረ ዝምልከት ከምዘይከኣ ኣንበብትን ሰማዕትን ክርድኡኒ እምሕጸን ኣለኹ።

ኣራኣጂያን መርገጻትን እዞም ካብ ህዝባዊ ግንባር ዝመጹ ተንቀሳቕሶቲ ከቢድ ድኸመታትን ጸገማትን ኣለዎ። ብዙሕ ካብቲ ድኸመታቶም ምስ ታሪኹምን ኣመጽኦኦምን ዝተተሓሓዘ ኢዩ። ገለ ካብኡ እዚ ዝስዕብ ኢዩ።

1. ብዙሓት ካብዞም ተንቀሳቕሶቲ እቲ ጸገም ድሕሪ ነጻነት - ማለት ድሕሪ ምፍላይ ኤርትራ ካብ ኢትዮጵያ - ዝመጽ ኢዩ እምበር እቲ ቀደምሲ ኢሳያስ ጥዑይ፡ ኣካይዳ ህዝባዊ ግንባር ከአ ቅኑዕን ሃናጽን ኢዩ ነይሩ ይብሉ። እዚ ብመሰረቱ ጌጋዩ፤ ውጽኢ ሓሶት ኢዩ እውን ክበሃል ይከኣል። “ቐርብት ተበላሻያ ኣብ ምልፋዓ፣ ኣይ ኣብ ምልፋዓን ኣብ ምጥባሓ” ዝብል ምስላ ኣቦታት ኣሎ። ኢሳያስ ኣፍወርቂ ካብ ፈለማ ኣትሒዙ ንጥፍኣት ህዝቢ ኤርትራ ብዝዓለመ መስመር ኢዩ ዝተጓዕዘ። ከምቲ ገዲም ተጋዳላይ የማነ ተኸለገርጊሽ ዝገለጸ ኢሳያስ ብፍቕሪ ኤርትራ ወይ ብሓልዮት ህዝቢ ኤርትራ ተደፋፊኡ ኣይከኣንን ንጫዳ ዝኸደ፤ ንጫዳ መኽዲኡ ይኹን መፈንጨሊኡ ድልየት ስልጣን ኢዩ ዝነበረ። ነዚ ድልየትዚ ንምምላእ ካብ ፈለማ ሰብዓታት ኣትሒዙ ገበናት እናፈጸመ መጺኡ ሃገር ኣጥፊኡዎ እነሆ። እዞም ዝተባህሉ ተንቀሳቕሶቲ ጥራይ ከይከኡ ኤርትራውያን ብሓበራ ነዚ ሓቂዚ ክርድኡን ክቕበሉን ኣለዎም።

2. ምስዚ ብዝተተሓሓዘ ገለ ካብዞም ዝተባህሉ ተንቀሳቕሶቲ ነጻነት ኣምጺእናያ ነይርና ኢና፤ ኢሳያስ ግን ነታ ዘምጸእናያ ነጻነት የበርዕና ኣሎ ይብሉ። ብኻልእ ኣዘራርባ ኤርትራ

ካብ ኢትዮጵያ ስለዝተፈለገት ጥራይ ነጻነት መጸኢ ይብሉና ኣለዉ ማለትዮ። ነዚ ኣበሃህላዊ ዝቕበል ኤርትራዊ ኣዚዮ እናወሓደ ይኸይድ ኣሎ። ሽሕኳ እቲ ሓፋሽ ተጋዳላይ ንሃገረይን ንህዝቦይን ሓራ ከውጽእ ብዝብል ንጹህ ሕልና ዝተቐለሰ እንተኹነ፡ እቲ ዝደረሾ ራእይን ሓልዮትንስ ኣይተረጋገጸን፤ ብኣንጻሩ እኳ ደኣ ህዝብና ኣብቲ ዝኸፍኦ ክግመት ዝከኣል ኩነታት ይርከብ ኣሎ። በዚ ምኽንያት'ዚ ብዙሓት ተራ ተጋዳላቲ ዝነበሩ ገድልናን መስዋእትናን ንብላሽ ከይዱ ብማለት የስቆርቁሩ ከምዘለዉ ውሽጣዊ ኩነታት ሃገርና ዝከታተሉ ተግዛቦ ይምስክሩ።

3. ገለ ካብቶም ዝዓበዩ መራሕቲ ናይ'ዞም ሕጂ ተቃዋሚቲ ኢና ዝብሉ ዘለዉ ኣካላት - ገሊኦምስ ኣብ ውድብን መንግስትን ህዝባዊ ግንባር ሰብ-ስልጣን ዝነበሩ - ምእዙዛት ኢሳያስ ከይኖም ብዙሕ ገበናት ዝፈጸሙ ኢዮም። እዞም ሰባት እዚኦም ክሳብ ሕጂ ገበናቶም ተኣሚኖም ኣይተናስሑን። ሕጂ ንዲሞክራሲን ንፍትሕን ክቃለሱ ኣይክእሉን ኢዮም ማለት ኣይከኣን፤ ይኸእሉ ኢዮም። እንተኹነ ግን ከም ናይ ተቃዋሚ ተቃለስቲ ተቐባልነት ቅድሚ ምርካቦም እዚ ኩሉ ዘመናት ምስ ኢሳያስ ኢድን ንግን ከይኖም ንኤርትራን ህዝባን ምቕታሎም ተኣሚኖም፡ ብልቢ ክናስሑ ኣለዎም። ዝርዝር ገበናቶም ገሊጾም ምሕረት ህዝቢ ብትሕትና ክሓቱ ኣለዎም። ካብኡ ተረፈ እዚ ንነዊሕ ዓመታት ክጸረርዎን ክካፍእዎን ዝጸንሑ ሓይልታት ተቃዋሚ ብሓቂ ክኣምኖምን ብልቢ ክቕበሎምን ኣይክእልን ኢዮ። ገበናቶም ከይተኣመኑን ከይተናስሑን ከለዉ ንግንባር ምኽባሉ ተቃዋሚ ኣካላት እንተድኣሃሊዮም ንሳቶም ንገዛእ ርእሶም ሓቀኛ ተቃዋሚ ኢዮም ንምባል ኣጸጋሚ ኢዮ።

4. ብጊዜ ብረታዊ ገድሊ ኢሳያስ ዝወነኖ ውድብ ህዝባዊ ግንባር ብኣመሪካን ካልኦት ጸረ-ዴሲነት ምዕራባዊ መንግስታትን ረቂቕ ብዝኸነ ሜላታት ተሓጊዙ፡ ምስ ወያኔ ብምልፋን ንሰውራ ኤርትራ ጨውዮ ንጸረ-ህዝቢ ዕላማ ኣውጺሎዎዮ። በዚ ሎሚ ከኣ ክሳብ እዚ ቀረባ ዓመታት ተሓባበርትን ኣገልገልትን ኢሳያስ ዝነበሩ ሕጂ ግን ተቃዋሚ ኩንና ኢና ዝብሉ ምስ ገለ ምዕራባውያን መንግስታት ዝምድና መሳሊ ዘለዎም ተንቀሳቕስቲ ተቐልቂሎም ኣለዉ።

እዚ ኣዚዮ ዘድንጽው ኢዮ። ኣቦታት ክምስሉ ከለዉ “ክሰርቀኒ ዝርኣኹምስ ክመልሰለይ ነይኣምኖ” ይብሉ። እቶም ልሊያት ባእታታት ካብዞም ተንቀሳቕስቲ'ዚኦም ፍሉጣት ምሁራት ከይኖም ንነዊሕ ዓመታት ከም ሕሉፋት ኣገልገልቲ ኢሳያስ ውድብና ዴሳዊት'ያ፡ ውድብና ዲሞክራሲያዊት'ያ እናበሉ ብሓሶት ዝወደሱ፡ ንኸንደይ ምሁራትን ካልኦት ብሉጻት ዜጋታትን ኣሕሊፎም ንግፍዒ ዝሃቡ ኢዮም፤ ኣንጻር ስምረት ምስ ተ.ሓ.ኤ ኣብ ዝካየድ ዝነበረ ምኩሕ ወፊራ መሪሕ ግደ ዝነበሮም ኢዮም፤ ድሕሪ “ነጻነት” እውን ክሳብ ቅድሚ ቁሩብ ዓመታት ኣፈኛታትን ምስሌነታትን ኢሳያስ ከይኖም ነቲ ኣረሚናዊ ተግባራቱ ዝከላኸሉሉ ዝነበሩ ኢዮም። ከታስ እዚ ሕጂ ኣብ ሃገርና ዘሎ ገሃነማዊ ኩነታት ንኸመጽእ ግደ ተጻዊቶም ጥራይ ዘይከኣ ምስ መጸ እውን ኣጽዲቆም ነይሮም ኢዮም⁵⁷።

57. እቲ ዶ/ር ኣብርሃም ጳውሎስ ብዛዕባ ምሁራት ህዝባዊ ግንባር ዝገለጸ ዝሰዕብ ነጥቢ ነዞም ጉጅል'ዚኦም ይምልከቶም ኢዮ። ኣብርሃም ከምዚ ዝሰዕብ በለ፡

“.....እቲ ቅድም እውን ምሁራት ተከተልቲ ህ.ግ. ኣብ ሳሕል መራሕቲ ህ.ግ. ደም ጂጋቲ ተጋዳላቲ ክሰትዩ ከለዉ ውድብና ሓቀኛን ዲሞክራሲያዊት'ያ ክብሉ ዝጸንሑ'ውን ኢዮም። እንደገና ብድሕሪ ነጻነት እውን ካብቲ ናይ ቅድም ትምክሕታቶምን ኣንገቶምን ከይወጹ ንኢሳያስ ክንጸዱን ክውድሱን ዝጸንሑን ዘለዉን ድማ ኢዮም። ብሰንኪ ጥልመት ምሁራት ኣባላት ህ.ግ.ሓ.ኤ. ከኣ፡ ሎሚ

እዞም አካላት እዚአም ቅድሚ ሎሚ አብ ልዕሊ ህዝቢ ኤርትራ ብዝፈጸምዎ ገበናት አብ ክንዲ ምንሳሕ ሕጂ ኸአ ብገለ አመሪካውያንን ብገለ አውሮጳውያን ተፈላጥነት አሎና ብምባል አብ ኤርትራ ክነግሱ ይመጣጠሩ አለዉ።

ነዞም ሰባት'ዚአም ክስቆሮም ዘለዎ አገዳሲ ነጥቢ አሎ። ሕጂ ተታሪኽና አሎና፣ በብታሪኽና ንፍረድ አሎና፣ አመሪካውያን ይኹኑ ወይ እንግሊዛውያንን ካልኦት አውሮጳውያንን ንዓና ንኤርትራውያን መራሕቲ አይመርጹልናን ኢዮም። ህዝቢ ኤርትራ ተታሪኽና መርሚሩ ሕጋዊ ፍርድ ክህብ ኢዮ፣ ንንጹሃትን ብቐዓትን ቆጽሎ ከውድቐሎም ኢዮ፣ ንገበነኛታት ከአ ብግቡእ ክቐጽዮም ኢዮ። ክንደይ ወንጀል ፈጸምካ ሕጂ አመሪካውያንን አውሮጳውያን ከድሕኑኒ ኢዮም ኢልካ ምትስፋው ጊዜ ከምዝተለወጠን ህዝብና ከአ ካብ ተሞክሮ ተማሂሩ ከምዘሎን ምርሳዕ ኢዮ። ስለ'ዚ ኩሎም እዞም አብ ሕሉፍ ታሪኽም ምስ ኢሳያስ ኩይኖም ንህዝብና ዝበደሉ ንምዕራባውያን መንግስታት ይኹኑ ሰብ-ስልጣን ዑቕባኹም ምባል ገዲፎም፣ ምስ ህዝቦም ብትሕትና ክላዘቡን ካብ ህዝቦም ምሕረት ክሓቱን አለዎም። ነዚ ምስዝገብና ጥራይ ኢዮም ከም እመናት ተቐወምቲ ተቐባልነት ረኺቦም ንትንሳኤ ሃገርና አብ ዝካየድ ቃልሲ እጃቶም ከበርክቲ ዝኸእሉ።

5. ምውዳብ 5ይ መስርዕ ሓደ ካብ'ቲ ኢሳያስ ንተ. ሓ. ኤ. ንምፍርፋርን ምድኻምን ዝተጠቐመሉ ሜላታት ከምዝነበረ አቐድም አቢሉ ተጠቐሱ ነይሩ። ሕጂ እውን መንግስቲ ኢሳያስ ሜላ 5ይ መስርዕ ተጠቐሙ ንሓይልታት ተቐውሞ ይሕንኩል ከምዘሎ እኹል ምልክታት አሎ። ቅልል ብዝበለ አዘራርባ አብ ውሽጢ እዚ ሓይልታት ተቐውሞ ኩይኖም ንኸይሕይል ብምዕንቃፍ ንመንግሥቲ ኢሳያስ ዘገልግሉ ጉጅለታት አለዉ። ገለ ካብ መሪሕነታቶም አብ መንግስቲ ኢሳያስ ሰብ-ስልጣን ዝነበሩ ኩይኖም፣ ሕጂ ተቐውምቲ ኩንና ኢና ዝበሉ ዘለዉ ኢዮም። ገሊኦም ከአ ቀደም አብ ተ. ሓ. ኤ. ዝነበሩ፣ ካብ ቅድሚ ክንደይ ዓመታት ጀሚሮም ግን ምስ መንግስቲ ኢሳያስ ብእንካን-ሃባን መሳሊ ተረዳዲኦም ክተዓረቑ ዝደልዩ ኢዮም።

እዞም ካብ መሪሕነት ህዝባዊ ግንባር ዝመጹን እዞም አብ ተ. ሓ. ኤ. ዝነበሩን ጉጅለታት አብ ውሽጢ ሓይልታት ተቐውሞ ኩይኖም ብተግባር ንሓይሊ ተቐውሞ ዘዳኸም ፖለቲካ የካይዱ አለዉ። ብዙሓት ከምዝብልዎ፣ ሸቶኦም መሪሕነት ናይዚ ተቐውሞ አብ ኢዶም አእትዮም ነቲ ውድባት ናብ ኢሳያስ ከምበርክኸዎ አዩ። ንሳቶም ዘይመርሕዎ ምትእኸኻብ ሓይልታት ተቐውሞ አይደልዩን ኢዮም። ክሳብ ሕጂ ከአ መሪሕነት ከውንኑ አይከአሉን። ስለ'ዚ እቲ በዚ እዋን'ዚ ዝርአ ቀንዲ መደብ ንጥፈታቶም ገለ ምስምሳት እናምጸእካ ሓይልታት ተቐውሞ ከምዘይሰምር ምግባር ኩይኑ አሎ። አብ ምፍራስ ምሕዝነትን ምድኻም ኪዳንን ዓቢ ግደ ነይሩዎም አዩ፣ ሕጂ እውን ብዝኸውነ መልክዕ ምትሕብባርን ስምረትን ንኸይሰልጥ ሓይሊ ገንዘብ ብዘንጸባርቕ አገባብ ዝንቀሳቐሱ ዘለዉ ኢዮም።

፲፡ ኤርትራ ትሃሉ'ደ አይትሃሉ?

አብ'ዛ እዋን'ዚአ አጋጢሙ ዘሎ ዕማም መሰረታዊ ኢዮ። ሃገር ትጠፍእ አላ፣ ሕብረተ-ሰባ ከአ ማህሚኑ ይዓርብ አሎ። እቲ አብ ቅድሚና ዘሎ ሕቶ እምበኣር ኤርትራ ትሃሉዶ

ውጽኢት ናይ'ቲ ጣቕዲቶምን ውዳሴኦምን ንኢሳያስ፡ ህዝቢ ኤርትራ አብ ምጽናትን ስደትን በጹሖን ተናዒቑን ይርከብ አሎ።፣" አብርሃም ጳውሎስ፡ ገጽ 526

አይትሃሉ ኢዩ። ሃገሩ ዝፈቱ ዘበለ ዜጋ ነዚ ሕቶዚ ብአዎንታ መሊሹ ኤርትራ ንክትህሉ ብብዝከአሎ ክቃለስ ትጽቢት ይግበረሉ።

ንቀጻሊ ህላዌ ኤርትራ ከም ሓንቲ ጂዮግራፊያዊት አካል ሓደጋ ዝእለም ዘሎ ነታ መሰል ብሄራት ክሳብ ምግንጻል እትብል ሰረተ-እምነት ወያኔ ቀንዲ ምርኩስ ብምግባር ኢዩ። ህዝባዊ ወያኔ ይኹኑ ምእዙዛቶም ኤርትራውያን ጉጅለታት መሰል-ርእሰ-ውሳኔ ንእትበሃል ከባድ አምር ፎኩስን ግጉይን ትርጉም ሂደም ፈላላይን በታንን ንዝኹነ ዕላማ ከምእተገልግል ይገብሩዎ አለዉ። ብዛዕባ ሕቶ ብሄራት ኤርትራን አምር ርእሰ-ውሳኔን ትርጉማን ቅድሚ ሎሚ ኣብ ዝተፈላለዩ ኢጋጣሚታት ርእይቶይ ገሊጸ ነይረ ኢዩ። ሕጂ እውን ነዚ ጉዳይ'ዚ ብዝርኢ ተረድኦይን ዕግበተይን ኣሕጽር ኣቢለ እገልጽ እነሆ።

ሕቶ ብሄራት ብሓቂ ምርድዳእ ዝሓትት ጉዳይ ኢዩ። ከምቲ ቅድሚ ሎሚ ኣብ ጽሑፋተይ ዝገለጽኩዎ፡ ኣነ ርእሰ ውሳኔ ዲሞክራሲያዊ መሰል ሙኁኑ እቕበል ኢዩ። እንተኹነ ግን ርእሰ-ውሳኔ ክበሃል ከሎ ብአመጻጽኣኡ ምስቲ ጭቆና ንምልጋስ ዝካየድ ቃልሲ ዘተተሓሓዘ ኩይኑ፡ ክልተ ሸነኻት ከምዘለዎ ብዙሕ ጊዜ ዝርሳዕ ዘሎ ይመስለኒ። እቲ ሓደ ንግዳማዊ ጭቆና - ማለት external form of national oppression፡ እቲ ካልኣይ ከአ ንውሽጣዊ ጭቆና - ማለት internal form of national oppression - ዝምልከት ኢዩ። ግዳማዊ ጭቆና ማለት ሓደ ሓያል ወይ ሓይሊ ዝተሰምየ መንግስቲ ንሓደ ህዝቢ ጎቢጡ ክሕዞ ከሎ ነቲ ናይቲ ህዝቢ ክብሪ (status) ይግህሶ ኣሎ ማለት ኢዩ። ብትርጉም ርእሰ-ውሳኔ፡ እቲ ዝተጎብጠ ህዝቢ ነዚ ጭቆና'ዚ ንምልጋስ ክቃለስን ኣብ ቃልሱ ከአ ደገፋት ክረክብን መሰል ኣለዎ። ውሽጣዊ ጭቆና ከአ፡ ሓደ ህዝቢ ውሽጣዊ ህይወቱ ብዝደለዩ ኣገባብ ንምምራሕ ክክልከል ከሎ ንዝህሉ ኩነታት ዘመልክት ኢዩ። ሓደ ህዝቢ ዝመረጸ ፖለቲካዊ ስርዓት፡ ቁጠባዊ ስርዓት፡ ባህላዊ ፖሊሲ፡ ኣገባብ ምሕደራ ወዘተ. ምስቲ ሕገ-መንግስቲ ናይቲ ሃገርን በዚ ሎሚ ኸአ ምስ ኣህጉራዊ ሕግታትን ብዝሳነ ኣገባብ ክትግብር መሰል ኣለዎ።

ብመትከል ርእሰ-ውሳኔ፡ ብሄራ-ሰባት ኤርትራ ውሽጣዊ ምሕደራኡን ምስቲ ዝቐውም ሕገ-መንግስቲ ሃገርና ብዘይጸረር ኣገባብ፡ ብዝመረጽኦ መንገዲ ከካይዳ ይኸእላ ኢዩን። ነዚ ውሽጣዊ መሰላተን ምግሃስ - ንኣብነት ንባህልታተን፡ ንቋንቋታተን፡ ንቁጠባኣን፡ ከታስ ንስርዓተ-ናብራኡን ብዝርኢ - ግፍዕታት ምፍጻም ብሄራሰባዊ ጭቆና ኢዩ። ኣንጻር እዚ ጭቆና'ዚ ክቃለሳ መሰል ኣለዎን።

ብዛዕባ እታ ናይ ምፍላይ መሰል ትበሃል ነገር ግን ብፍላይ ኣብ ኩነታት ስሉስ ዓለም ጥንቁቕ ተረድኦ የድሊ። ሓደ ብሄር እንተድኣ ምሒር ተጨቀኑ - ንኣብነት እንተድኣ ከም ህዝቢ ንክጠፍእ ወይ ንክጸንት ስጉምታታት ይውሰድ ሃሊዩ፡ ንናይ ምህላው መሰሉ ንክከላኸል ክቃለስ ግቡኡ ኢዩ፡ ክሳብ ምፍላይ ንክበጽሕ ዝግደደሉ ኩነታት ክመጽእ ይኸእል ኢዩ። ኣህጉራዊ ማሕበረሰብ እውን ኩነታቱ ተረዲኡ ክድግፎ ይኸእል ኢዩ። ካብኡ ተረፈ ግን ሓደ ብሄር ወይ ገለ ኤሊት ናይቲ ብሄር ገለ ምስምስ ፈጠሩ ክንፍለ ንደሊ ኢና ኢሉ ክግንጸል ኣይክእልን ኢዩ። ናትና ሓላፍነት እምበኣር ብሄራ-ሰባትና ከይጭቆና - ማለት ማንም ብሄር ንኻልእ ብሄር ወይ እቲ መንግስቲ ንሓደ ፍሉይ ብሄር ወይ ፍሉይት ብሄራት፡ ከም ብሄራት ከይጭቁን - ምጥንቃቕን ምክልኻልን ኢዩ።

ንሕና ኤርትራውያን፡ ከም ኩሎም ካልኦት ህዝብታት ዝተፈላለዩ ጽፍሕታት ወይ ደረጃታት መንነት ኣሎና። ብደረጃ ቁሸት፡ ብደረጃ ወረዳ፡ ብደረጃ ኣውራጃ፡ ብደረጃ ሃገር መንነታት ኣሎና። እዚ ግን ዝተነጻጸለ መንነታት ኣይኩነን። ስሉስ-ዓለማዊ ብሙኁኑ ኣዚዩ ሰጡም ኣይኹን እምበር፡ ሃገር ዝሰረቱ ፒራሚዳዊ ቅርጺ ዘለዎ ዝተአሳሰረ

ጽፍሕታት መንነት ኢዩ። ከምኡ እውን ቀቢላዊ መንነት፡ ብሄረሰባዊ ወይ ብሄራዊ መንነት፡ ሃይማኖታዊ መንነት፡ ጾታዊ መንነት፡ ወዘተ. አሎ። እዚ ዝተፈላለዩ መንነታት እዚ ነናቱ ፍሉይ ጥቕምታትን አድላዪነታትን ጠለባትን አለዎ። እዚ ጥቕምታትን ጠለባትን እዚ ኸአ፡ ዲሞክራሲያዊ ክሳብ ዝኸነ ጊዜ፡ ክማላእ አለዎ - ብፍላይ ብእዋን ሰላም።

እዚ እንታይ ማለት ኢዩ? እዚ ማለት ኣብ ጊዜ ሰላም ኩነታት ህይወትካ ብዝሓቶ መሰረት፡ ሕጊ ከይጠሓሰካ፡ ንዘደለኻዮ ደረጃ መንነት ከተድምቕ ግቡእ ኢዩ ማለት ኢዩ። እንተደሊኻ ንቐሽትካ፡ እንተደሊኻ ንወረዳኻ፡ እንተደሊኻ ንአውራጃኻ - ንካልኦት ብዘየቋናጽብን ብዘይነጽግን መልክዕ - ተድምቕ። ብእዋን ውግእ ግን እቲ ብድሆ ብደረጃ ሃገር ኢዩ ዘጋጥም፤ ቃልሲ ብደረጃ ሃገር ኢዩ ዝካየድ፤ ስለዚ እምበኣር ሃገር ንምድሓን ቃልሲ ኣብ ዝካየደሉ ጊዜ እቲ ክደምቕ ዘለዎ መንነትን ስምዒትን ነቲ ሃገር ዝምልከት ክኸውን ፈጸሙ ኣድላዪ ኢዩ። በዚ እዋንዚ ንሕና ብደረጃ ሃገር - ማለት ሃገር ከይትጠፍእ ብማለት - ንሓምም፡ ንቃለስ ኣሎና። እምበኣር ቀዳምነት ንሃገር ኩይኑ እቲ ካብ ኩሉ ክደምቕ ዘለዎ ደረጃ መንነት እቲ ናይ ሃገር ኢዩ። ኩሉ ካልእ ስምዒታት መንነት፡ ናይ ብሄር ዲዩስ ናይ አውራጃ ወይስ ሃይማኖት ብድምቀቱ ካልኣዊ ኢዩ ክኸውን ዘለዎ።

ኣብዚ ኣዕሚቑና ክንርድኦ ዘለና ነጥቢ ኣሎ። ብተግባር እኮ ኤርትራ ጸላኢ ዝተቐጸጸራ ግዝኣት (enemy occupied territory) ኢያ። ንሕና ከም ህዝቢ፡ ከም ኤርትራውያን ኢና ኩላትና ተጨቑንና ዘሎና፤ ከም ፍሉይት ብሄራት ወይ ከም ፍሉይት አውራጃታት ወይ ከም ሃይማኖታዊ ጉጅለታት ኣይኩነን። ኩለን ብሄራት፡ ኩለን አውራጃታት፡ ኩለን ሃይማኖታዊ ጉጅለታት ተጨቑንን ኣለዎ። መብዛሕትኡ እዋን -ወይ እውን ዳርጋ ኩሉጊዜ ብሄራዊ ጭቆና ኣብ ዘለወሉ ኩነታት፡ ጨቋኒት ብሄር ኣላ፤ ተጨቋኒት ብሄር ወይ ተጨቋንቲ ብሄራት ከኣ ኣለዎ። ኣብ ኤርትራ በዚ ሎሚ ግን ኩላትና ጭቆናት ኢና። እዛ ብሄር ኣዚኣ ፍሉይ ክብርን ጥቕምን ኣለዎ ክበሃል ኣይከኣልን ኢዩ።

እኳ ደኣ ብደረጃ ሃገር እቲ ዝሓሰመ ጭቆና ኢዩ ዝወርደና ዘሎ። ሕብረተሰብና ይበርስ ኣሎ፤ ሃገርና ትፈርስ ኣላ። ሃገር ክትፈርስ ክትግርብ ከላ ንጻኣ ከም ናይ ኩላትና ዓደቦ ቆጶርና ከነድምቓ ኣሎና። ከምኡ ምስእንገብር ኢና ብዕቲብነት ክንቃለሰላ እንኸእል። ብካልእ ኣዘራርባ እቲ መንነታዊ ስምዒትን እቲ ሓልዮትን ፍቕርን ምስ ሙሉእ መንፈሳዊ ሓይሉ ነቲ ሃገር ዝተበጀወ ክኸውን ኣለዎ። ትሕተ-ሃገራዊ መንነት - አውራጃዊ ይኹን ብሄረ-ሰባዊ - ነቲ ፍቕሪ ሃገር ክቃጸጸ የብሉን።

ህላዌ ኤርትራ ንኩላትና ዝበጸሓና ጥቕሚ ስለዝኸነ ኩላትና - ፍልልያትና ብዘየገድስ - ክንተሓባበር ኣሎና ማለት ኢዩ። እቲ ዝድለ ዘሎ ዓይነት ውደባ እምበኣር ግንባር መላእ ህዝቢ - All People's Front - ኢዩ። በዚ መልክዕ'ዚ ተወዲብና ምስ እንቃለስ ኢና ትንሳኤ ኤርትራ ከነረጋግጽ እንኸእል።

እምበኣርከስ በዚ ሎሚ ብዝኸነ መልክዕ ብብሄር'ዶ ብአውራጃ'ዶ ወይ እውን ብዝኸነ ካልእ ትሕተ-ሃገራዊ ጽፍሒ ንምውዳብ ምውፋር ነቲ ብሃገር ደረጃ ስለ ሃገር ዝግበር ጸዕርታት ዓንቂፉ ንጸላኢ ዘገልግል ኢዩ። በዚ መስመር'ዚ ዝንግዝ ዘበለ ኩሉ ብተግባር ኣካል ኢሳያስን ኣካል ወያኔን ኢዩ።

፲፩: ቃልሲ ንትንሳኤ ሃገር፤ መን'ዮም ተሓባበርትና?

ቃልሲ ትንሳኤ ሃገር አድማዒ ምትሕብባር ናይ ኩሉ ሃገራዊ ሓይልታት ዝሓትት ኢዩ። ምስዚ ብዝተተሓሓዘ ሓደ ብዕምቁት ክፍለጥ ዘለዎ መሰረታዊ ነጥቢ ኣሎ፤ ንሱ ከኣ ዝሞተት ሃገር ኣብ ናይ ምትንሳኤ ቃልሲ እቲ ኣዚዩ ዓቢ ግደ ዘለዎ ሓይሊ እቲ ኣብ ውሽጢ ሃገር ዝውደብ ምንቅስቓስ ሙኻኑ ኢዩ። እዚ ምንቅስቓስ ኣብ ሕምብርቲ ጸላኢ ኩይኑ ዝሞላእ ብሙኻኑ ኩነታቱ ኣዚዩ ጽንኩር ኢዩ። ኣብ ጎረቤታዊ ሃገራት ይኹን ኣብ ካልእ ዞባታት ዓለም ዘሎ ሃገራዊ ሓይልታት ነቲ ውሽጣዊ ምንቅስቓስ እቲ ዝዓበዩ ተገዳስነት ሂቡ ብኹሉ መዳያት ክተሓባበሩን ክዕንግሎን ኣለዎ።

ቃልሲ ትንሳኤ ሃገር ግን፡ ኣብ መወዳእታኡ ዝዕወት እኳ እንተኹነ፡ ኣመና ከቢድ ኢዩ። ምትሕብባር ሃገራዊ ሓይልታት ጥራይ ኣይከካይን ዝሓትት፤ እንታይ ደኣ ደገፍ ኣህጉራውን ዞባውን መንግስታትን ምንቅስቓሳትን እውን። እዚ ቃልሲ'ዚ ፍትሓዊ ኢዩ፤ ውሽጣዊ መሰል ርእሰ-ውሳኔ ናይ ምርግጋጽ ቃልሲ ኢዩ። ነዚ ቃልሲ'ዚ ወጻኢተኛታት ሓይልታት እውን ሞራላውን ነገራውን ደገፋቶም ክህቡዎ ሕጋዊ ኢዩ። እዚ ማለት እምበኣር ምስ ኩሉ ነጻነትካ ከይገሃሶ ክሕግዞካ ዝኸእልን ድሉው ዝኹነን ኣካል ርክብ ክትገብር ርትዓውን ጠቓምን ኢዩ ማለት ኢዩ። ኣብ ቀረባ ዘሎ ይኹን ኣብ ርሑቕ፡ እንታይ ኢዩ ሃይማኖቱ፡ እንታይ ኢዩ ቋንቋኡ ብዘየገድስ፡ ነጻነትካ ኣኸቢሩ ክሕግዞካ ድሉው እንተኹይኑ እናኣመስገንካ ክትቅበሎ ግቡእ ኢዩ።

ንህላዌ ኤርትራ ኣብ እነካይዶ ቃልሲ ኣብ ዞባና ብልቢ ክደጋገፋና ዝኸእላ መንግስታትን ምንቅስቓሳትን ኣለዎ? እተን ብቐጥታ ብመሬት ዝጎራበታና ሃገራት ጂቡቲን ሱዳንን ኢትዮጵያን ኢያን። በዚ እዋንዚ መንግስታት እዘን ሰለስተ ሃገራት እዚኣተን ብልቢ ክድግፋና ንጥቕመንን ስትራቴጂኣንን ዘገልግል ኣይከካይን።

ጂቡቲ ዳርጋ ኣውቶኖሚ ዘይብላ ንእሽቶ ሃገር ኩይና ምስ መንግስቲ ወያኔ ስጡም ርክብ ዘለዎ፡ ንዞባና ብዝርኢ ጉዳያት ምስ ፖሊሲ ወያኔ ዘይሳነ መርግጽ ክትሕዝ ዘይትኸእል ተጎታቲት ኢያ።

ሱዳን በዚ እዋንዚ ዘይተኣደነ ልሙዕ መሬት ሰሜን ምዕራብ ኢትዮጵያ ይብጸሓኪ ኢዩ ተባሂላ። ገሊኡ ጸብጻባት ከምዘመልክቶ ከኣ፡ ገለ መሬትስ ተለጊሱላ፡ ንመንግስቲ ወያኔ ተኸብርን ተመስግንን ኢያ። እዚ ንሱዳን ዓቢ ጉቦ ኢዩ። ነዚ ህያብ'ዚ ኢትዮጵያውያን ተንቀሳቐስቲ ኣትሪሮም ይቃወምዎ ኣለዉ⁵⁸። እምበኣር እዚ መሬትዚ ንብረት ሱዳንዮ ዝበሃል፡ እቲ ሃጊት ተሞሂቡ ዘሎ ከኣ ኣብ ኢድ ሱዳን ዝህሉ ወያኔ ኣብ ኢትዮጵያ ኣብ ስልጣን ክሳብ ዘለዉ ጥራይ ኢዩ። ስለዚ ሱዳን ኣብ ቀጻሊ ህላዌ መንግስቲ ወያኔ ዓቢ ጥቕሚ ኣለዎ። ሱዳን ወያኔ ኣብ ስልጣን ክጸንሑ ንጥቕማ ስለዝኹነ፡ ኢትዮጵያውያን ተቃወምቲ ኣብ ሱዳን ክህልዉን ክንቀሳቐሱን ኣይተፍቅድን ኢያ፤ ከምኡ እውን ወያኔ መንግስቲ ኢሳያስ ክወድቕ ዘይደልዩዎ ሙኻኖም ስለእትፈልጥ ንኤርትራውያን ተቃወምቲ እውን ኣብ መሬት ሱዳን ክህልዉ ወይ ክንቀሳቐሱ ኣይተፍቅድን ኢያ።

ወያኔ ብሓቂ ክድግፋና ከምዘይደልዩ ኣቐዲሙ ተገሊጹ ኢዩ።

58 . The Ethiopian Border Affairs Committee, Letter to President Umar Hassan Ahmed Al-Bashir, (Columbus, Ohio, : October 20, 2011) ርኣ።

እዚያ እቲ ናይ ዞባና ክወገንት።

ገለ ኤርትራውያን ተንቀሳቅሶቲ ካብ ኢትዮጵያ ክንወጽእ ንረብሓና ኣይከሰንን፤ ዋላ እቲ ኣብኡ ምህላው ጥራይ ንገሃእ ርእሱ ጠቓሚ ኢዩ፤ ተቓውሞ ኣሎ መበሊ ይኸውን ይብሉ። እዚ ምንም ረብሓ የብሉን ምስእትብሎም ኣብ መወዳእታኡ “እሞ ኣማራጺ (alternative) የብልናን፤ ስለዚ ዝምድና ምስ ወያኔ ይቐጽል” ይብሉ። እዚ ግን ቅቡል ክትዕ ኣይከሰንን፤ ብግልጺ ንምዝራብ ዝኸበር እውን ኣይከሰንን። ሓቂ ኢዩ፡ ሕጂ ዝድግፊና መንግስቲ ኣብ ዞባና የልቦን፤ ስለዘየልቦ ግን ከምዛ ዘለና ደ ምእዙዛት ወያኔ ከንና ንንበር ክበሃል ግጉይ ኢዩ። ኣብ ትሕቲ ወያኔ ሙኛን ምንም ዘይነፍርየሉን ዘይነሰልጠሉን ስለዝኸሎ ኣማራጺ ክበሃል እውን ኣይክእልን ኢዩ። ስለምንታይ? ሓዲ ዝምድና በዚ እዋንዚ ንግና ኣማራጺ ኢዩ መታን ክበሃል ንመንግስቲ ኢሳያስ ምሒና ንምድርባይ ዝሕገዘና ክኸውን ኣለዎ። ነዚ ንምግባር ዘይሕገዘና እንተኸሎይኑ ኣማራጺ ኣይከሰንን። ወያኔ ኣይሕገዘናን ኢዩም። ስለዚ ከምዛ ዘለና ደ ምስ ወያኔ ንቐጽል ማለት ቃልሲ ንግደፊ! ኢድና ንሃብ! ማለት ኢዩ። ነዚ ነጥቢ ዝገዳ ገዳም ተጋዳላይ ተስፋይ ተምነዎ ብዝግባእ ኣለሊዩ ኣብ ዋሺንግተን ንመንእሰያት ኣብ ዝሃቦ መደረ ብኸምዚ ዝስዕብ ገለጹዎ ኣሎ።

“መንግስቲ ኢትዮጵያ ሓዲ ሓያል ሓይሊ ኣንጻር ሰርዓት ኢሳያስን ጉጅልኡን ክፍጠር ኣይትደልን ኢዩ። ስለዚ መንእሰያትና ንኤርትራ ከተድሕንዎ እንተድኣ ከንኩም ካብዚ ዝተገልጸ ሓቂ ተበጊስኩም ጥራሕ ኢኹም ከተድሕንዎ እትኸእሉ። ጭርሖና ጉዳይና ጉዳይ ኤርትራውያን ብኤርትራውያን ክኸውን ኣለዎ።”⁵⁹

ኣብ ውድባት ተቓውሞ ካብ ዘለዉ ቀንድን ደረኽትን ተዋሳኔቲ እዚ ነጥቢ ዘይበርሃሎም እንተድኣሃሊዮም ኣፋፍኖት ፖለቲካ ዘይብሎም የዋሃት ኢዮም ማለትዮ። ንግይ ከምዝመስለኒ ግን እዚ ነጥቢ በዚ ሎሚ ንኹሎም ብሩህ ኢዩ። እቲ ነገር ግሁድ ክነሱ ካብዞም ዝተባህሉ ተዋሳኔቲ “ኣማራጺ የልቦን” እናበሉ ምእዙዛት ወያኔ ከይኖም እንተቐጸሎም ኣብ ገለ ከም ትሕተ-ሃገራዊ መደብ ዝኣመሰለ ሰራም ዕላማ፡ ወይ ከኣ ኣብ ብልሹውን ጽዮናን ዝኸሎ ግላዊ ረብሓ ተዋፊሮም ስለዘለዉ ጥራይ ኢዩ ክኸውን ዝኸእሉ።

ንኣማራጺ ብዝርኢ እንታይ ኢዩ እቲ ክግበር ዝከኣል? ኣብ ስነ-ፖለቲካ “politics is the art of the possible” ዝብል ብሂል ኣሎ። እዚ ብሂል ደታ ብቐሎ ክትርጎም ከሎ፡ ፖለቲካ ናይቲ ክኸውን ዝኸእል ስነ-ጥበብ ኢዩ ማለት ኢዩ። ትሕዝትኡ ኣብ ፖለቲካ ክትዋሳእ ከሎኻ ነቲ ዝከኣል ዘበለ ኣለሊኻ ብብቐዕ ሚላን ውሕልነትን ተሰላስሎ ንዝብል ሓሳብ ኢዩ ዝእምት። ገለ ተመራመርቲ ግን “politics is the art of the possible” ኣሎም ጥራይ ደው ኣይብሉን፤ እንታይ ደኣ “it is also the art of making possible” ዝብል እውን ይውስኹሉ። እዚ፡ ፖለቲካ ሓዲ ዝድለ ነገር ዝከኣል ክኸውን ናይ ምግባር ስነ-ጥበብዮ ማለትዮ። ብቐሊል ኣዘራርባ እዚ፡ ፖለቲካ ማለት ሓዲ ጉዳይ ኣድላዪ እንተድኣ ከይኑ ክሰልጠሉ ዝኸእል ወይ ዝከኣል ንክኸውን ሚላ ናይ ምምሃዝ ስነ-ጥበብ ኢዩ ማለት ኢዩ። ንጉዳይና ብዝምልከት፡ በዚ እዋንዚ ኣማራጺ እንተድኣ ዘየለ ከይኑ ዕማም ናይ ፖለቲካኛታት ኣማራጺ ምፍጣር ኢዩ ማለትዮ፤ ብኻልእ ኣዘራርባ እቲ ዕማም ኣማራጺ ከምዝርከብ ወይ ከምዝውደብ ምግባር ኢዩ።

እዘን ተቓውሞቲ ውድባት ሕጂ ኣማራጺ የብለንን። እሞ እንታይ ይገበር? ክግበር ዘለዎ ኢድካ ምሃብ ከይከሰን ኣማራጺ ምፍጣር ኢዩ። ብጭቡጥ ኣዘራርባ እዚ እንታይ ማለት ኢዩ? ኣቐዲሙ ከምዝተገልጸ ንሕና ምስ ዝኸሎ ነጻነትን መሬታዊ ሙሉእነትን ኤርትራ

59. ተስፋይ ተምነዎ፡ ገጻት 337-338

ዝተቐበለ ክንዛመድን ክንተሓጋገዝን መሰልና ኢዩ። ካብ ከምዚ ዝኣመሰሉ ኣካላት ሞራላውን ፖለቲካውን ነገራውን ደገፋት ክንቅበል እውን መሰልና ኢዩ።

ነዚ ንምግባር እቶም ምስ ኤርትራ ኣብ ምትሕግጋዝ ጥቕሚ ዘለዎም - ንኣብነት ካብ ጎረቤታትና - ኣየኖት ኢዮም ኢልና ከነለሊ ኣለዎና። ካብዘን ጎረቤታትና ሃገራት ኣብ ኤርትራ ንህይወት ኣገዳሲ ዝኾኑ ጥቕሚ ዘለዎ ሱዳን ኣይኩነት፣ ጂቡቲ ኣይኩነት፣ የመን ኣይኩነት። ኢትዮጵያ ጥራይ ኢያ። ኢትዮጵያ ምስ ኤርትራ ብኹለ-ኹሉ ንምዝግድ ነገራዊ ጥቕሚ ኣለዎ። ንኣብነት ኢትዮጵያ ጥራይ ኢያ ኣፍ-ደገ ባሕሪ ዘይብላ፣ ንቀይሕ ባሕሪ ብዝጥምት ከኣ መዳውብታ ኤርትራ ጥራይ ኢያ። ስለዚ ኤርትራ ንኢትዮጵያ ንህይወት ኣገዳሲ ብዝኾነ ዓይነትን መጠንን ኣድላዪት ኢያ። እዚ ኣድላዪነት'ዚ ንምትሕግጋዝ ርጉጽ መሰረት ክኸውን ይኸእል።

እቲ ሰዒቡ ዝመጽእ ሕቶ እምበኣር ኣብ ኢትዮጵያ ኣየናይ ኣካል ኢዩ ምስ ኤርትራውያን ኣንጻር ኢሳያስ ኣብ ዝግበር ቃልሲ ክተሓባበር ዝኸእል ዝብል ኢዩ። ወያኔ ከምዘይኩኑ ኣቐዲሙ ተገሊጹ ኢዩ። እሞ መን ደኣ ኢዮም? እቶም ተቓዋሚት ኢትዮጵያውያን ጥራይ ኢዮም ክኹኑ ዝኸእሉ።

ምስዞም ኢትዮጵያውያን'ዚኦም ግን ሓደ ጸገም ኣሎ። ንሱ ከኣ ብዙሓት ካብኣቶም ናይ ኤርትራ ካብ ኢትዮጵያ ምፍላይ ብገለ ምኽንያታት ዘይተቐበሉዎ ሙኳኖም ኢዩ። እኳ ደኣ “ስለምንታይ ኢዮም እዞም ኢትዮጵያውያን ተቓዋሚት ነጻነትን መሬታዊ ሙሉእነትን ኤርትራ ዘይኣምኑ?” ዝብል ሕቶ ካብ ኤርትራውያን ብዙሕ ጊዜ ይቐርበለይ ኢዩ። ልክዕ ኢዩ ኣብ ሞንገዞም ኢትዮጵያውያን እዚኦም ጣዕሳን ቁጥዕን ዝወለዶ ገታር ኣረኣእያ ዘለዎም ኣለዉ። ካብኡ ተረፈ እዞም ኢትዮጵያውያን ተቓዋሚት እውን ብዛዕባ እዘን ኤርትራውያን ውድባት ዝብልዎ ኣለዎም። ንሱ ኸኣ ንምንታይ ኢዮም እዞም ኤርትራውያን ወያኔ ንህዝቢ ኢትዮጵያ ይውጽዮ ከምዘሎ ዘይኣምኑ? ንምንታይ ኢዮም ንወያኔ ከም ዲሞክራሲያዊ መንግስቲ ገይሮም ዝቐጽርዎን ዝሕለቑሉን? ዝብል ሕቶ ኢዩ። ግቡእ ሕቶ ከኣ ኢዩ።

ብተወሳኺ እዞም ፖለቲካዊ ጉጅለታት እዚኦም ነዘን ውድባት ከም ኣገልገልቲ ወያኔ ገይሮም ኢዮም ዝርእይዎን። እዚ ኣራእያዚ መሰረት ዘይብሉ ኣይኩነን። እዘን ውድባት ኤርትራ ኣካል ወያኔ ኩይነን ኢየን ዝርኣያ፣ ስለዚ ከኣ ብተቓዋሚት ኢትዮጵያውያን ተኣማንነት የብለንን። እዚ ማለት እምበኣር፡ ብተቓዋሚት ኢትዮጵያውያን ክትእመን እሞ ናብ ምትሕብባር ዘብጽሕ ዘተ ከተፀውት እንተደሊኻ ካብ ወያኔ ነጻ ክትከውንን ነጻ ኩንካ ክትርኣይን ኣሎካ ማለት ኢዩ።

ብሓጺሩ፡ ክልቴና ምእራም ዘድልዮ መርገጻት ኣለዎና ማለት ኢዩ። ብብወገንና መርገጻትና ንክንእርም ንበገስ። ንሕና ኤርትራውያን ንጥቕምና ክንብል ካብ ወያኔ ነጻ ንኹን፣ ነጻ ኩንና ኣብ ኢትዮጵያ ንዝግበር ግፍዒ፣ እንተኾነ ንወግዞ፣ ካብኡ ተረፈ ኣይነመኸንየሉ። እዚ ነቶም ኢትዮጵያውያን ተቓዋሚት ኣራኣእያኦም ኣሪሞም ባዛዕባ ነጻነትን ልኡላውነትን ኤርትራ ርትዓውን ዘዋጽእን መርገጽ ንኸሕዙ ከተባብዎም ይኸእል ኢዩ። በዚ ኣገባብ'ዚ ነዞም ኣብ ሞንጎ ተቓዋሚት ኢትዮጵያውያን ዘለዉ “ነጻነት” ኤርትራ ዘይተቐበሉ ኣካላት ዘተ ብምክያድ ሓቀኛ ነጻነትን መሬታዊ ሙሉእነትን ኤርትራ ከምዝቐበሉ ጌርና ኣማራጺ ክንፈጥር ንኸእል ኢና።

ልክዕ ኢዩ፡ ምስ መንግስቲ ኢሳያስ ርክብ ዘለዎም ውሑዳት ኢትዮጵያውያን ምንቅስቓሳት ኣለዉ። በዚ ጊዜ'ዚ እኳ ከምዚኦም ዝበሉ ኢትዮጵያውያን እናወሓዱ ይኸዱ ኣለዉ፤ እቶም

ገና ተሪፎም ዘለዉ ግን ካብ ኢሳያስ ነጻ ክኹኑ ኣለዎም፤ ከምታ ንሕና ካብ ወያኔ ነጻ ክንከውን ዘሎና።

ኢትዮጵያውያን ተቋምዎቲ ክበሃል ከሎ ተጋሩ እውን ከምዘለዉዎ ምዝካር የድሊ። ንኤርትራ ብዝርከሉ ንገለ ተጋሩ ህሉው ተጽዕኖታትን ዝተሓላለኹ ስነ-አእምሮአዊ ኩነትን ኤርትራውያን ንምግንዛብ ዝጽግሞም ዘሎ ይመስል። ብተወሳኺ ቀንዲ ኣባላት ናይቲ ኣብ ኤርትራ ዝገዝእ ዘሎ ብኢሳያስ ዝምራሕ ጉጅለ-ተመሳጠርቲ (cabal) ትውልደ-ትግራይ መጻኢኻም ናቲ ስነ-አእምሮአዊ ጽልዋ ዘለዎ ክወገንት መጻኢ ክዝንጋዕ የብሉን። እዚ ኣርእስቲዚ ተሃዋሲ ብመጻኢ ጥንቃቄን ሓላፍነትን ዝሓትት ኢዩ⁶⁰።

ንጉዳይ ኤርትራ ብዝርከሉ ተጋሩ ሰለስተ ዓይነት ኩይኖም ይርኣዩ። እቲ ቀዳማይ ብኸም በዓል ስብሓት ነጋ ዝኣመሰሉ ዝልለ ወገን ወያኔ ኢዩ። እዚ ወገንዚ ነታ መሰል ብሄራት ክሳብ ምግንጻል ትብል ጥንሱ-ሓሳብ ንፈላላዩ መደብ ዓጢቑ ዘሎ ኣካል ኢዩ። ኣድላዩ ኩይኑ እንተረኺቡዎ እሞ እንተኸኢሉ ንኤርትራ ፋሕ-ብትን ኣቢሉ ሃገራ-ትግራይ-ትግርኛ ከቕውም ዝትምነ፤ እንተዘይኩይኑሉ ከኣ ኤርትራ ብዝኸነ መንገዲ ናይ ትግራይ ጽግዕተኛ (ማለት ሕን ወይ 'ደጀን') ኩይና እተገልግል ድኸምቲ ሃገር፣ ኩይና ንክትተርፍ ዝደሊ ኢዩ።

እቶም ካልኣይ ዓይነት ተጋሩ ከኣ ዘይተኸለሰ ኢትዮጵያዊ ስምዒትን እምነትን ዘለዎም ኢዮም። ከምቶም ካልኣት ኢትዮጵያውያን ኣብዘዎ ተጋሩ እዚኣቶም እውን ነጻነት ኤርትራ ዘይቅበሉ ኣለዉ። ምስ ከምዚኦም ዝበሉ ተጋሩ ከይተሓለልካ ምምይያዋ የድሊ። ነዘም ተጋሩዚኦምን ነቶም ብመርገጽ ዝመሳሰልዎም ካልኣት ኢትዮጵያውያንን ሉዓላውነት ኤርትራ እናሓሎና ብመስርሕ ስልጡን ዘተ ክንረዳድኦም ኣሎና።

እቶም ሳልሳይ ዓይነት ተጋሩ ከኣ ሓቀኛ ኢትዮጵያዊ ስምዒት ሃሊዶም ነጻነትን መሬታዊ ሙሉእነትን ኤርትራ ዝቕበሉ፤ ዲሞክራሲያዊ ስርዓት ኣብ ኤርትራ ንክትከል ዝድግፉ፣ ኣብ ሞንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን ከኣ እናዓሞቑ ዝኸይድ ፖለቲካውን ካልእ ኣጠቓላልን ዝምድና ኣድላይን ዝከኣልን መጻኢ ዝኣምኑ ኢዮም። እዘም ተጋሩ እዚኦም ናይ ቃልሲ ብጸትና ክኹኑ ዝኸኢሉ ኢዮም። ቅጽበታዊ ማለት እዋናዊ ናይ ቃልሲ ዝምድናና እምበኣር ምስዚኦም ተጋሩ እዚኦምን ምስ ከምኦም ዝኣመሰሉ ካልኣት ኢትዮጵያውያንን ኢዩ ክኸውን።

እዚ'ዩ እቲ ዘዋጽእ ኣገባብ ቃልሲ - እቲ እንኮ መንገዲ ህይወት ነዛ ሞይታ ዘላ ሃገር!!

60. ንኣብነት ዮናስ በላይ ኣበበ ዝተባህለ መንእሰይ ደራሲ ነዚ ነጥቢዚ ብዝምልከት ቁሩብ ሽግር ዘለዎ ይመስል። ዮናስ ብዛዕባይ ግጉይ ኣረኣእያ ኣብ መጽሓፉ ኣስፈሩ ኣሎ። ብ2012 ኣብ ዘሕተምኩዎ ጽሑፍ ንዘላ ሓንቲ ዓረፍተ-ነገር ብምጥቃስ ቀደም “የኢትዮጵያ ኣንድነት ኣቀንቃኛ” (“ሰባኺ ሓድነት ኢትዮጵያ”) ነይሩ ኢሉ። ሕጂ ግን “ኣክራሪ ኤርትራዊ ብሄርተኛ” (“ሕሉፍ ኤርትራዊ ሃገራዊ”) ከምዝኹንኩ ገይሩ ይገልጻሉ። ዮናስ፣ ገጽ 201 እግረ-ጽሑፍ 168። ዮናስ ንመንፈስን ትሕዝቶን ናይታ ዓረፍተ-ነገር ብልክዕ ኣይተረድኦንን። ነቲ ጽሑፊይ ዘምበቡ ኢትዮጵያውያን - እንኩላይ እቶም ኣክራሪ ተባሂሎም ዝሕመዩ ኣምሓርኛ ዝቐንቋኦም - “ኣክራሪ ኤርትራዊ ብሄርተኛ” ኣይበሉንን፤ ብኣንጻሩ እኳ ደኣ ነቲ ጽሑፊይ ሃናጽን መቃራራብን ኢሎም ከምዝተቐበልዎ ንሓው ዮናስ በላይ ኣበበ ባህ እናበለኒ ክሕብሮ እደሊ። ንዓይ ሕሉፍ ኤርትራዊ ሃገራዊ ዝብሉኒ መንፈስ ኢትዮጵያውነት ዘለዎም ኣንበብቲ ክህልዉ ኣይክእሉን ኢዮም። በዚ ሎሚ፣ ኣራኣእያይ ብዛዕባ ዝምድና ኤርትራን ኢትዮጵያን ካልኣት ሃገራት ቀርኒ ኣፍሪቃን ከመይ መጻኢ እናፈለጡ፣ “ሕሉፍ” ክብሉኒ ዝወሰኑ እንተደኣ ሃሊዮም፣ መዋፈርቲ ወይ ተመጻደቕቲ ትግራይ-ትግርኛ ጥራይ ኢዮም ክኹኑ ዝኸኢሉ።

እንተኹነ ግን እቶም ንኤርትራ ዝቐተሉ ኢሳያስን ወያኔን ሕጂ እውን እቲ ንትንሳኤአ ዝግበር ጸዕሪ ንኸመክን ዝከኣሎም ክገብሩ ሙኝኛም ምግንዛብ የድሊ። ንመጻኢ ዕድል ኤርትራ ብዝርከኢ እኮ ኢሳያስን ወያኔን ሓደ አካል ኢዮም!! ሓድነቶም አመና ስጡምን ህይወታውን ብምኝኑ፡ ጨደር - ማለት ዝተላገቡ ማናቱ - ዝብል ቃል ብግቡእ ይገልጸም ኢዩ⁶¹። ብኻልእ አዘራርባ ዝምድና ኢሳያስን ወያኔን ነቲ ቆልዑ ከሎና ንዘናጋዓሉ ዝነበርና ጽውጽዎይ ክናናን ምናናን ዘዘክር ኢዩ። ክናናን ምናናን ጨደር ኢዮም ነይሮም። ምናና ምስሞተ ክናና ዝመሸመሸ ሬሳ ማንታኡ ተሰኪሙ እናተጓዕዘ ድሕሪ ምጽንሑ አብ መወዳእታኡ ጨና እቲ ሬሳ አጸሊሉ-ዎ ጸዲፉ ሞተ።

መፈጸምታ ኢሳያስን ወያኔን እምበኣር ከምታ ናይ ክናናን ምናናን ኢያ። መኖም'ዩ ክናና፡ መኖም'ዩኸ ምናና እንፈልጥ ከአ ሓዲኦም ምስወደቐ ኢዩ።

መወከሲ ጽሑፋት

አብርሃ ደስታ፣ (Abraha Desta): የድንጋይ ወርወራ ፖለቲካ በዓዲግራት፣ (Sunday, 2 February 2014), <http://tinurabys.blogspot.de/2014/02/by-abraha-desta.html#more>

አብርሃም ጳውሎስ፡ ዓደይ ዓዲ ጆጋኑ፣ እንበዓል መንገድም ሕድሪ ሰዉኣት ዝጠለሙ (ካስል ፣ ጀርመን 2014)

ኤርምያስ ለገሰ፣ የመለሰ “ትሩፋቶች” ፣ ባለቤት አልባ ከተማ (www.npabooks.com: ነጻነት አሳታሚ ድርጅት፡ 2014 - /2006 E. C./)

ገብሩ አስራት፣ ሉዓላዊነትና ዴሞክራሲ በኢትዮጵያ (USA: www.sbpbooks.com, 2014 - /2006 E. C./)

መረራ ጉዲና፣ የኢትዮጵያ ፖለቲካ ምስቅልቅል ጉዞና የሕይወቱ ትዝታዎች፣ (አዲስ አበባ፣ 2ኛ ዕትም፡ 2006 E. C.)

ተስፋይ ተምነዎ፣ ንአርብዓ ዓመታት ዝተቐብረ ጉድ! 1972-2013፣ 2ይ ሕታም (ሌክ፡ Germany, 02፣ 2014)

ማሕበር ሰላምን ሕውነትን ስድራቤታት ትግርኛን ተዳወብቲ ብሄራትን፣ “መልእኸቲ ንኹሎም ጉዳሳት ሰላም፣ ዓንዲ ሕጊ” (2010)

የኢትዮጵያና ሱዳን ድንበር ጉዳይ ኮሚቴ፣ “የሱዳን ጦር የወረራ ዘመቻውን እያጠናከረ ነው ፣ የወያኔ ድብቅ ሴራ እየተጋለጠ ነው ።” ግንቦት 1 2000 ዓ. ም.

61. “ጨደር” ብቋንቋ እንግሊዝ Siamese twins ይባላሉ።

ዮናስ በላይ አበበ፣ *የትግራይ ህዝብ፣ ወያኔዎችና ሽፍቶች* (አዲስ አበባ፣ 2006 እ.ግ)

Andebrhan Welde Giorgis, *Eritrea at a Crossroads: A Narrative of Triumph, Betrayal and Hope*, (Strategic Book Publishing and Rights Co.: Feb. 2014) (<http://sbprabooks.com/AndebrhanWeldeGiorgis/>)

Herman J. 'Hank' Cohen, "Time to bring Eritrea in from the Cold", <http://africanarguments.org/2013/12/16/time-to-bring-eritrea-in-from-the-cold-by-hank-cohen/>

Dan Connel, *Conversations with Eritrean Political Prisoners* (Lawrenceville, N.J. ; The Red Sea Press, 2005)

Richard Dowden, "Hoe Meles Zenawi rules Ethiopia", May 21, 2012, African arguments, <http://africanarguments.org>

Hank Edmondson, "Aristotle on Monarchy: Power, Politics & Tolkien", <http://www.hank-edmondson.com/tolkien/aristotle-on-monarchy.html>

The Ethiopian Border Affairs Committee, *Letter to President Umar Hassan Ahmad Al-Bshire*, (Columbus, Ohio, October 20, 2011).

Ermias Legesse: "EPRDF methods to eliminate opponents ahead of elections", <http://www.ethiomeia.com/15store/4247.html>, (ethiomeia.com. November 6, 2014)

Merera Gudina "Electoral Authoritarianism and Democratic Governance in Ethiopia", in Mafela, Lily & Herman Musahara (eds.) (2011) *Setting of New Social Science Research Agendas for Africa in the 21st Century*. Addis Ababa: OSSREA.

Rod Hague & Martin Harrop, *Comparative Government and Politics: An Introduction (5th Edition)* (New York: Palgrave 2011)

(Diana Hsieh, "Ayn Rand on Dictatorship and Aristotle on Tyranny", www.philosophyinaction, August 30 2014).

Indian Ocean Newsletter, No. 1211, March 31, 2007, "A Confidential TPLF Document"

Indian Ocean Newsletter, No. 1211, June 28, 2013, "Call for unity between Ethiopian Tigrayans and Eritreans".

René Lefort, "Ethiopia: a Leadership in disarray", [opendemocracy.net](https://www.opendemocracy.net/ren%C3%A9-lefort/ethiopia-leadership-in-disarray) , 4 July, 2014

Vittorio Longhi, "Hidden Oppression in Eritrea", *The New York Times* (OP-ED), Oct. 3, 2014 (online).

Mesay Kebede, "Disengaging from the False Dilemma of Armed or Peaceful Struggle", *satenaw.com* (August 27th, 2014)

Martin Plaut, "Eritrea: Back to the Dark Ages", *ethiomeia.com* (November 17, 2014)

Martin Plaut, "Conversation with resistance movement from Asmara", October 25, 2014
<http://www.zehabesha.com/conversation-with-resistance-movement-from-asmara>

Salman Mohamed Ahmed Salman, Halayb and Fashagah between Nile Water Hammer and Renaissance Dam Anvil (1-2)," *Sudan Vision*, Issue No. 3373, 23rd October, 2014

Roger Scruton, *A Dictionary of Political Thought* (London and Basingstoke: Macmillan reference Books, 1982)

David Shinn, "Time to bring Eritrea in from the Cold (But It's Harder than it Sounds) ",
<http://africanarguments.org/2014/01/13/time-to-bring-eritrea-in-from-the-cold-but-its-harder-than-it-sounds-by-david-shinn/>

TPDM (ዲሞክራሲያዊ ሰላማዊ ጥያቄ)፣ ስላማዊ፣ www.tpdm.org - AIM

Copyright © 2014 by Tesfatsion Medhanie.
መሰል ደራሲ © 2014 ተስፋጽኦን መድኃኔ